

Zhezu Kirisi Sentanra nda

MATIYE

la yɔnlɔɔ

Sewe wi nawa senre

Ki sewe ɲa wo wi yen Zhezu Kirisi Sentanra ti sewe koŋgbanɲa we, ɲa Matiye la yɔnlɔɔ. Matiye wila pye naɲa ɲa pàa pye na yinri Alife wo pinambyɔ. Pàa pye naa yinri fun Levi mbe yala Mariki 2.14, naa Luki 5.27 lara ti ni. Wila pye Zhezu wi fɔrɔɔfenne ke ma yiri shyen wo wa nuɲgba. Ko yege, wila pye na nizara shoo Ɖɔmu tara gboforonema wi kan, wo la pye ma cen Izirayeli tara ti go na.

Zhezu wi sanga wi na, Zhufuye woo ɲa kaa nizara wi shoo Ɖɔmu tara ti kan, Zhufuye sanmbala pe maa wi jate paa kapegbɔɔ pyefɔ yen. Pe ma ki fɔ wi panra fɔ jeɲge, katugu pe maga jate fɔ wi yen na tunɲo piin Izirayeli tara ti juguye poro kan. Een fɔ Zhezu wo na, wila Matiye wi yinriwe ta. Wila wi yeri, jaɲgo wi nizara shɔɔ tunɲo ki yaga, wi kanɲa wi pye wi fɔrɔɔfɔ. Wee yarilegere jen Matiye wi wogo na, een fɔ mbe yala kalegele koro ni, wo wigi Sentanra nda ti yɔnlɔɔ.

Laga Zhezu Sentanra nda ti ni, Matiye wi yen naga nari we na fɔ Zhezu Kirisi wo wi yen Izirayeli tara ti wunlunaɲa jenɲe konaa ti shɔfɔ, pa wì yiri wa wunlunaɲa Davidi wi setirige ki ni. Wowi Yenɲele làa para wi wogo na li fafafa Yenɲele yɔn senre yofenne pe fanɲa na, ma yɔn fɔlɔ kɔn Izirayeli woolo pe yeri, ma yo fɔ pilige ka li yaa ka pe shɔ.

Sentanra nda Matiye la yɔnlɔɔ wa ti pelisaga, wi yen na para Zhezu wi teleye pe senre na konaa Zhezu wi sege kì pye yege ɲga na ki senre na (Mati 1--2). Wi yen naga nari paa yege ɲga na Zhan Batisi wila Zhezu wi batemu wi pye, konaa paa yege ɲga na Sotanla wila Zhezu wi wa ma wele (3.1--4.11). Mbe taga wa ko na, kafɔnɲɔlɔ ɲgele Zhezu wila pye na piin, Matiye wi yen na ke wogo ki yege nari we na fun, konaa senre nda wila pye na yuun wa Galile tara ti ni (4.12--18.35).

Laga Sentanra sewe wi kɔsaga yeri, Matiye wi yen naga nari we na paa yege ɲga na Zhezu wila kari wa Zheruzalemu ca, wa ki laga ɲga wi juguye pàa wi kan wa tiparaga ki na maa gbo, konaa a wì yen ma yiri wa kunwɔ pi ni (19.1--28.15). Ko puɲgo na, a Zhezu wo naa wi fɔrɔɔfenne pe ni, pè si saa pe yee fili yanwiga ka na, wa Galile tara. Wa ki laga ki na, wila tunɲo kan pe yeri ma yo pe saa dunruya cengele woolo pe ni fuun pe piin wi fɔrɔɔfenne (28.16-20).

Laga ki Sentanra nda ti ni, wège yan paa yege nga na Zhezu wila pye na yarilegere nari Yenjele ca wunluwo pi wogo na. Nagawa mba Zhezu wila kan, Matiye wi kangurugo gbogolo wa pi ni, mba pi yen ma tɔnlɔndɔnlɔ. Pow mba yeen:

- 1) Zhezu wila wi fɔrɔgɔfenne pe naga, paa yege nga na pe tangalɔmɔ pi daga mbe pye wa Yenjele ca wunluwo pi ni (5--7).
- 2) Zhezu wila wi fɔrɔgɔfenne ke ma yiri shyen pe naga, paa yege nga na pe daga mbaa Yenjele ca wunluwo pi senre ti yari kpengebelengbe leele pe kan (10.5-42).
- 3) Zhezu wila para Yenjele ca wunluwo pi senre na yomiyegele ni (13).
- 4) Zhezu wila para kapere to naa kapere ti kala yagawa pi wogo na (18).
- 5) Zhezu wila para dunruya wi kɔwo pi wogo na konaa paa yege nga na wi yaa ka kiti kɔn leele pe ni fuun pe na (24--25).

Sewe wi yen ma kɔɔnlɔ yege nga na

Zhezu wi sege konaa wi punwe sanga 1.1--2.23
Zhezu wi tunngo ki gbegemele kala 3.1--4.11
Zhezu wi tunngo wa Galile tara 4.12--13.52
Zhezu wi tunngo ki kɔwo wa Galile tara 13.53--18.35
Zhezu wi tangala mbe kari wa Zheruzalemu ca 19.1--20.34
Zhezu wi tunngo wa Zheruzalemu ca 21.1--25.46
Zhezu wi jɔlɔgɔ konaa wi kunwo 26.1--27.66
Zhezu wi yenme ma yiri wa kunwo pi ni 28.1-20

ZHEZU WI SEGE KONAA WI PUNWE SANGA

1--2

Zhezu Kirisi teleye pe mere ti nda

(Luki 3.23-38)

1 ¹ Zhezu Kirisi teleye pe mere ti nda, ma yiri wa Davidi setirige ki ni. Pa Davidi wila yiri wa Abirahamu setirige ki ni.

² Abirahamu wo la Izaki se. A Izaki wo Zhakɔbu se. A Zhakɔbu wo Zhuda se naa wi nɔsepiile nambala

pe ni. ³ A Zhuda wo Faresi naa Zara se. Pe nɔ paa pye naa yinri Tamari. A Faresi wo Esirɔn se. A Esirɔn wo Aramu se. ⁴ A Aramu wo Aminadabu se. A Aminadabu wo Naasɔ se. A Naasɔ wo Salimɔ se. ⁵ A Salimɔ wo Bowazi se. Wi nɔ paa pye naa yinri Arahabu. A Bowazi wo Obedi se. Wi nɔ paa pye naa yinri Uruti. A Obedi wo Zhese se. ⁶ A Zhese wo wunlunaɲa Davidi wo se.

A Davidi wo si Salomɔ se. Salomɔ nɔ wo lawi ɲa Uri jɔ we. ⁷ A Salomɔ wo Orobowamu se. A

Orobowamu wo Abiya se. A Abiya wo Aza se. ⁸A Aza wo Zhozafati se. A Zhozafati wo Zhoramu se. A Zhoramu wo Oziyasi se. ⁹A Oziyasi wo Zhowatamu se. A Zhowatamu wo Akazi se. A Akazi wo Ezekiyasi se. ¹⁰A Ezekiyasi wo Manase se. A Manase wo Amɔ se. A Amɔ wo Zhoziyasi se. ¹¹A Zhoziyasi wo Zhekoniyasi naa wi nɔsepiile nambala pe se. Ko sanga wo lawi paa Izirayeli* tara woolo pe yigi kulolo ma kari pe ni wa Babiloni tara.

¹²Izirayeli tara woolo pe kariŋɔɔ wa kulowo pi ni wa Babiloni tara, a Zhekoniyasi wo si Salaceli se. A Salaceli wo Zorobabeli se. ¹³A Zorobabeli wo Abiyudi se. A Abiyudi wo Eliyakimu se. A Eliyakimu wo Azɔri se. ¹⁴A Azɔri wo Sadɔki se. A Sadɔki wo Akimu se. A Akimu wo Eliwudi se. ¹⁵A Eliwudi wo Eleyazari se. A Eleyazari wo Matan se. A Matan wo Zhakɔbu se. ¹⁶A Zhakɔbu wo Zhozefu se. Zhozefu wo wila pye Mari pɔɔ we. Zhezu ŋa pe yinri Kiriisi, Mari wila wo se.

¹⁷Mbege le Abirahamu sewe pi na sa gbɔn Davidi sewe pi na, sere nungba woolo yirisaga ke ma yiri tijere kila yiri pe sɔɔwɔ pi ni. Mbe sigi le Davidi sewe pi na sa gbɔn Izirayeli tara woolo pe karaga wa kulowo pi ni wa Babiloni tara, sere nungba woolo yirisaga ke ma yiri tijere kila yiri pe sɔɔwɔ pi ni. Mbe sigi le ko sanga wo na sa gbɔn Kiriisi

wi sewe pi na, sere nungba woolo yirisaga ke ma yiri tijere kila yiri ki sɔɔwɔ pi ni fun.

Zhezu Kiriisi wi sege ye

(Luki 2.1-7)

¹⁸Zhezu Kiriisi wi sege pa kila pye yeen. Mari, Zhezu wi nɔ we, wila pye naŋa ŋa paa pye na yinri Zhozefu wi yeri wi katogo jɔ. Een fɔ, wi sila wi jen jele, a wɔ si kugbɔ le Yinnekpoyi li fanŋga na. ¹⁹Mari wi pɔɔ Zhozefu wila pye lesinŋe, wi sila pye na jaa mbe Mari wi mege ki jɔɔ. A wɔ si yere ki yerewe mbege pɔɔɔ ki jɔɔ larawa. ²⁰Maa ta wila pye na ko jate ma, a we Fɔ* wi merege* wà si pan wi kɔɔɔ wɔɔɔ na, mee wi pye fɔ: «Zhozefu, Davidi setirige pyɔ*, maga ka fyɛ mbe Mari wi le ma jɔ, katugu Yinnekpoyi lo fanŋga na wɔ kugbɔ le mbe pyɔ wa se. ²¹Wi yaa ka pinambyɔ se, maa mege ki taga fɔ Zhezu, katugu wi yaa kaa woolo pe shɔ pe kapere ti ni.»

²²Ko ki ni fuun ko yaa pye ma, jango senre nda we Fɔ wila yo wi yɔn senre yofɔ* wa yɔn, ti ta tiri yee yɔn fili, fɔ:

²³*Sumboro ŋa wii naŋa kala jen,
wi yaa kugbɔ le mbe ka
pinambyɔ se.*

*Pe yaa kaa ki pyɔ wi yinri
Emanuweli†.*

Ko kɔɔ wo ŋa fɔ: Yenŋele li yen we ni. ²⁴Naa Zhozefu wila kaa yen, ŋga we Fɔ wi merege wila yo maa kan, a wɔ sigi pye. A wɔ si Mari wi le

†1.23: Eza 7.14.

wi jɔ. ²⁵ Eɛn fɔ, wi sila wi jen jele, fɔ, a Mari wì saa wi pinambyɔ wi se, a Zhouzefu wùu mɛge ki taga naa yinri Zhezu.

Kajenmbele pèle la yiri wa yɔnlɔ yirisaga ma saa Zhezu wi wele

2 ¹ Pa pàa Zhezu wi se wa Zhude tara, wa Betileemu ca ki ni, wunlunaɲa ɲa pàa pye na yinri Erɔdi* wi wagati wi na. Zhezu wi sege ki puɲgo na, a kajenmbele† pèle si yiri wa tara ti yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri, ma pan wa Zheruzalemu ca. ² A pè si Zheruzalemu ca fenne pe yewe ma yo fɔ: «Zhufuye* pe wunlunaɲa ɲa pè se fɔɔnfɔɔn ɲga wi yen se yeri? Wòo wɔnnɔ li yan li yiri wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri, ko wè pan mboo gbɔɔ.»

³ Naa wunlunaɲa Erɔdi wila kaa ki senre ti logo, a wi jatere wì si piri wi na fɔ jɛɲge, ma pinle Zheruzalemu ca woolo pe ni. ⁴ Kì kaa pye ma, a wì suu woolo pe saraga wɔfenne teele* poro naa lasiri sewe jenfenne* pe ni fuun pe gbogolo, mɛɛ pe yewe ma yo fɔ: «Kirisì* wi daga mbe se laga kikiin?» ⁵ A pè suu pye fɔ: «Wa Zhude tara, wa Betileemu ca, katugu ko Yenɲele yɔn senre yofɔ* wila yɔnlɔɔ ma yo fɔ:

*⁶ Mboro Betileemu ca ɲga wa
Zhude tara ti ni,
mboro ma ma yen Zhude tara
cagbɔɔ ti jɛɛle le dɛ;*

*katugu to gbeɲe wa yaa ka yiri wa
ma ni.*

Wo wi yaa kaa Izirayeli, na
woolo pe yege sinni†.»*

⁷ Kì kaa pye ma, a Erɔdi wì si kajenmbele pe yeri larawa, mɛɛ pe yewe wagati jate ɲa wɔnnɔ làa yiri wi ni. ⁸ Kona, a wì si pe tun wa Betileemu, ma yo fɔ: «Ye kari ye saga pyɔ wi lagaja jɛɲge. Na yaga kaa yan, ye pan yege yo na kan, mi fun mbe ta saa gbɔɔ.»

⁹ Naa pàa kaa wunlunaɲa wi senre ti logo ma, a pè si kari. Wɔnnɔ na pàa keli ma yan ma pe ta wa yɔnlɔ yirisaga, a pè sili yan naa. A li si keli pe yege nɛɛ kee. Pyɔ wila pye laga ɲga na, naa wɔnnɔ làa ka saa gbɔn wa ki go na, a li si yere. ¹⁰ Naa pàa kaa wɔnnɔ li yan ma, a pe nawa pì si yinɲgi fɔ jɛɲge. ¹¹ A pè si ye wa go ki ni, mɛɛ pyɔ wi yan, naa wi nɔ Mari wi ni. A pè si kanɲguuro kan, mɛɛ pyɔ wi gbɔɔ. Ko puɲgo na, a pè si pe tuguro ti yɛɲge yɛɲge, mɛɛ wi gbɔɔ: Tɛ, naa wusuna nuwɔ taan* ni, konna latikɔɔ nuwɔ taan sɔɲgbanga woo ni, ɲa pe yinri miiri*.

¹² Kona, a Yenɲele li si kajenmbele pe yeri wɔnnɔ na ma yo paga ka sɔɲɔɔ wa Erɔdi wi yeri naa. A pè si konɔ fɔnnɔ le, mɛɛ kari pe tara.

†2.1: *Kajenmbele*: Leele pèle la wele pàa pye wɔɲɲɔlɔ ke kɔɔ jenfenne.

†2.6: Mishe 5.1-2.

**Pàa kari Zhezu wi ni
wa Ezhipiti tara**

¹³ Kajenmbele pe karingɔɔ, a we Fɔ* wi mɛrɛgɛ* wà suu yɛɛ naga Zhozefu wi na wɔɔnɔ na, ma suu pye fɔ: «Yiri ma fe ma kari pyɔ wo naa wi nɔ pe ni wa Ezhipiti tara. Ma koro wa fɔ mbe ka saga yo ma kan naa, ma sɔngɔɔ ma pan; katugu Erɔdi wi yaa kaa pyɔ wi lagajaa mboo gbo.» ¹⁴ Ki yembine li ni, a Zhozefu wì si yiri ma fe ma kari pyɔ wo naa wi nɔ pe ni wa Ezhipiti tara. ¹⁵ Pàa koro wa fɔ ma saa gbɔn Erɔdi kupilige ki na. Ko kagala koro la pye ma, jango senre nda we Fɔ wìla yo wa wi yɔn senre yofɔ wi yɔn, ti ta tiri yɛɛ yɔn fili, fɔ: «*Milan pinambyo wi yeri maa wɔ wa Ezhipiti tara*†.»

Piile tunmɔmbɔɔ pe gbosenre re

¹⁶ Naa Erɔdi wìla kaa ki yan kajenmbele pòo fanla, a kì suu nawa pi ngban fɔ jɛngɛ. A wì si konɔ kan, ma yo pe sa pinambiile tunmɔmbɔɔ mbele fuun pe wa Betilɛemu ca konna ki kanɔgara na cara ti ni pe gbo. Mbele pe yegele ke sila toro shyenzhyen na we. Wìla ko pye ma, ma yala kajenmbele pàa wɔnɔ na senre yo maa kan, li yansanga wo ni. ¹⁷ Kona, senre nda Yenɛjele yɔn senre yofɔ Zheremi* wìla yo, a tì siri yɛɛ yɔn fili, fɔ:

¹⁸ *Paa gbelege nuru wa Arama ca, jɔɔgɔmɔ naa yungbɔgɔɔ senlegerɛ. Arasheli wo wila wi piile pe kunwɔ pi gbele.*

Wi woro na jaa poo kotogo ki sogo wi na, katugu pè ku†.

**Zhozefu naa wi woolo pàa
sɔngɔɔ ma pan wa Izirayeli tara**

¹⁹ Erɔdi wi kungɔɔ, a we Fɔ wi mɛrɛgɛ wà suu yɛɛ naga Zhozefu wi na wɔɔnɔ na, maa ta wa Ezhipiti tara. ²⁰ Mɛrɛgɛ wìla wi pye fɔ: «Yiri ma pyɔ wi lɛ, naa wi nɔ wi ni, ma sɔngɔɔ pe ni wa Izirayeli tara, katugu leele mbele pàa pye na pyɔ wi lagajaa mboo gbo, pè ku.»

²¹ A Zhozefu wì si yiri ma sɔngɔɔ pyɔ wo naa wi nɔ pe ni wa Izirayeli tara. ²² Naa wìla ka saa ki logo ma yo Arishelawu wo wìla cen wa wi to Erɔdi wi yɔnɔ, ma pye Zhude tara ti wunlunɔɔ, a wì si fyɛ. Wi sila yenle mbe sa cen wa ki tara ti ni. Naa Yenɛjele làa kaa para wi ni wɔɔnɔ na maa kɔgɔri, a wì si kari wa Galile kinda wi ni, ²³ mɛɛ saa cen ca ka ni, pege yinri Nazareti; jango senre nda Yenɛjele li yɔn senre yofenne pàa yo ma yo fɔ: «Pe yaa kaa Zhezu wi yinri Nazareti ca fenne woo,» ti ta tiri yɛɛ yɔn fili!

†2.15: Oze 11.1.

†2.18: Zhere 31.15.

ZHEZU WI TUNŊGO KI GBEGELEME KALA

3.1--4.11

Zhan Batisi wi Yenŋele senre yowo pi mba

(Maki 1.1-8; Luki 3.1-18; Zhan 1.19-28)

3¹ Ki sanga wi ni, Zhan Batisi* wì si pan wa Zhude tara gbinri* wi ni, nɛɛ Yenŋele senre ti yari leele pe kan. ² Wìla pye na yuun fɔ: «Ye ye kapere ti jɛn yeri yaga, katugu Yenŋele ca wunluwɔ* pì yɔngɔ!» ³ Ko Zhan wo Yenŋele yɔn senre yofɔ* Ezayi* wìla para wi senre na ma yo fɔ:

*Lere wa magala yen na yinrigi wa
gbinri wi ni na yuun fɔ:*

Ye we Fɔ wi konɔ li gbegele,
yoo kombigile ke sinzin†!*

⁴ Zhan wi yaripɔɔ pàa ti gbegele yɔngɔme sire ni. Kurusijara selege woo wìla pye wi yeri, a wìla wi poo wa wi sennɛ.† Gbatɔ* naa senrege wìla pye na kaa. ⁵ Zheruzalemu ca woolo poro naa Zhude tara woolo pe ni fuun pe ni, konaa Zhuriden gbaan yɔn ca woolo pe ni fuun pe ni, pàa pye na kee Zhan wi kɔrɔɔ. ⁶ Pàa pye naga yuun naga finligi

leele pe yege na, ma yo pe yen kapere pyefenne. A Zhan wi nɛɛ pe batize* wa Zhuriden gbaan wi ni.

⁷ Naa Zhan wìla kaa ki yan Fariziye* poro naa Sadusiye* pe legere la pye na kee wi kɔrɔɔ wi pe batize, a wì si pe pye fɔ: «Yoro mɛere pire† nda yeɛn, ambɔ wigi naga ye na ma yo ye mbe ya shɔ Yenŋele li nangbanwa mba pila paan pi keɛ? ⁸ Ki kala na, kapyere nda ti yaa ki naga mbe yo yè ye tangalɔmɔ pi kanŋga, yaa to piin. ⁹ Yaga kaa ki sɔnri mbaa yuun fɔ: «We tele yen Abirahamu.» Mbege yan ndɛɛ kiti se ka kɔn ye na. Katugu kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, ki sinndɛere nda yeɛn, Yenŋele li mbe ya mberi kanŋga ti pye Abirahamu wi setirige piile. ¹⁰ Pè gbɔnlɔɔ ki le makɔ tire ti na, mberi ninde ti kɔɔnlɔ mberi jaanri. Tige ŋga fuun ki woro na pire jende seni, pe yaa ki kɔɔnlɔ mbege wa wa kasɔn mbege sogo. ¹¹ Mi wo na ye batize tɔnmɔ ni mbege naga fɔ yè ye kapere ti jɛn mari yaga. Eɛn fɔ, lere wa wa na paan mi punŋo na, wo fanŋga ko we mi wogo ko na. Mii daga yere mboo sawira ti wɔ wa wi tɔrɔ ti na†. Wo wi yaa ka ye batize Yinnekpoyi lo naa kasɔn†

†3.3: Eza 40.3.

†3.4: Yenŋele yɔn senre yofenne pàa pye na kurusijaraye mbele poo, pàa pye selege woolo.

†3.7: Mɛere pire ko mɛge ŋga ko yen naga nari ma yo Fariziye poro naa Sadusiye pè pe paa wɔrɔ ti yen.

†3.11: Katugu wi go kologo ki pyege na.

†3.11: Mbe batize kasɔn ni, ki kɔrɔ wi mbe ya pye Yenŋele li kiti kɔngɔ ko. Luki 3.17; 1 Korɛn 3.13.

Shɔɔɔɔ ke fɛɛɛ (Mati 3.12)

ni. ¹² Wi teli wi yen wi kɛɛ. Wi yaa ka shɔɔɔ ke fɛ mbe ke fooro ti wɔ ti ye jɛnɛɛ wi ni, mbe si jɛnɛɛ wi gbogolo mboo le wa wi bondo wi ni. Eɛn fɔ, wi yaa fooro to sogo wa kasɔn nɔa ki se figi fɔ sanga pyew ko ni.»

Zhan wɔla Zhezu wi batize

(Maki 1.9-11; Luki 3.21-22)

¹³ Kona, a Zhezu wɔ si yiri wa Galile tara, mɛɛ kari Zhan kɔɔɔɔ wa Zhuriden gbaan yɔn ki na, ma yo Zhan mboo batize. ¹⁴ Eɛn fɔ, Zhan wɔla pye na jege, nɛɛ wi piin fɔ: «Ki daga mboro mbe mi batize, a mboro nɛɛ paan mi kɔɔɔɔ!»

¹⁵ A Zhezu wɔ suu pye fɔ: «Yere ki na ki pye ma yingɔ, katugu nɔa Yenɛɛle li yen na jaa, pa we daga mbege pye mbege yɔn fili yɛɛn.»

Ki kaa pye ma, a Zhan wɔ si yenle ki na. ¹⁶ Naa paa kaa Zhezu wi batize ma kɔ, a wɔ si yiri wa tɔnmɔ. Le ki yɔngɔɔ nungba ke ni, a naayeri wɔ si yenge wi kan. A wɔ si Yenɛɛle li Yinne li yan li yen na tinri wi na paa ketene yen. ¹⁷ A magala la si yiri wa yenɛɛle na ma yo fɔ: «[J]a yɛɛn, wo wi yen na Pinambyɔ nɔa wɔlan ndanla jɛnɛɛ we. Wi kala lilan ndanla fɔ jɛnɛɛ.»

Sotanla wila Zhezu wi wa ma wele mboo le kapege

(Maki 1.12-13; Luki 4.1-13)

4¹ Kona, a Yinnekpoyi li si Zhezu wi yege sin ma kari wi ni wa gbinri* wi ni, jango Sotanla wi saa wa wi wele mboo le kapege. ²Naa Zhezu wila kaa pye sonlo nafa shyen naa ki yembine nafa shyen, na wi fa ka, a fungo suu yigi. ³Kona, a Sotanla wi si fulo wi tanla, ma suu pye fo: «Na kaa pye ma yen Yenjele li Pinambyo, ki yo ki sinndeere nda ti kan, ti kannga buru.»

⁴A Zhezu wi suu yon sogo ma yo fo: «Ki yen ma yonlogo wa Yenjele senre sewe wi ni ma yo fo: *Yaakara to ce se ya mbe senwee wi baro. Een fo, senre nda fuun Yenjele li maa yuun, to ti mbe ya mboo baro*†.»

⁵Kona, a Sotanla wi si yiri Zhezu wi ni, mee kari wi ni wa Zheruzalemu, ca kpoyi* ki ni, ma saa wi tege wa sherigo gbogbo* ki namunjo wi na, ⁶ma suu pye fo: «Na kaa pye ma yen Yenjele li Pinambyo, yew ma kan wa tara, katugu Yenjele senre sewe wila ki yuun ma yo fo:

*Yenjele li yaa konjo kan li
meregeye* pe yeri ma kala
na,
pe yaa ma tgo wa pe keyen yi ni,*

*jango maga koon tlogo ki kurugo
sinndelege ka na*†.»

⁷A Zhezu wi suu pye fo: «Yenjele senre sewe wi yen naga yuun ma yo fo: «Maga ka ma Fo Yenjele li wa mbe wele†!» »

⁸A Sotanla wi si nuru ma kari wi ni yanwiga titonlogo ka go na, mee dunruya wunluwo po naa pi gbogbo pi ni fuun pi naga wi na; ⁹ma suu pye fo: «Na maga yenle mbe kannguuro kan na jegele mbanla gbogbo, mi yaa nda yeen ti ni fuun ti kan ma yeri.»

¹⁰Kona, a Zhezu wi suu pye fo: «Kari ma yiri na Sotanla. Katugu Yenjele senre sewe wigi naga ma yo fo: «Ta ma Fo Yenjele li gbogo, maa tunngo piin lo nungba kan†.» »

¹¹Ko senre to yongolo, a Sotanla wi suu yaga le, mee kari. A meregeye pele si pan Zhezu wi korogo, mee wi kagala ke yon maa kan.

ZHEZU WI TUNNGO WA GALILE TARA

4.12--13.52

Pa Zhezu wila wi tunngo ki le wa Galile tara

(Maki 1.14-15; Luki 4.14-15)

¹²Naa Zhezu wila kaa ki logo ma yo pa Zhan wi le kaso, a wi si kari wa Galile tara. ¹³Een fo, wi

†4.4: Dete 8.3.

†4.6: Yuuro 91.11-12.

†4.7: Dete 6.16.

†4.10: Dete 6.13.

silá koro wa Nazaréti ca. A wì sigi sogo wa ma kari ma saa cén wa Kaperinawu ca. Pa ko ca ko la pye wa Galile lɔgbɔɔ yɔn ki na, wa Zabulɔn naa Nefitali tara. ¹⁴Ko la pye ma, jango senre nda Yénjele yɔn senre yofɔ Ezayi* wila yo, ti ta tiri yee yɔn fili, fɔ:

¹⁵*Zabulɔn tara naa Nefitali tara,
to nda ti yen wa kɔɔje wi tanla,
wa Zhuriden gbaan wi kɛɛ
sannga ki na,*

*ki Galile tara nda ti yen mbele pe
woro Zhufuyé* pe tara,*

¹⁶*leele mbele pe yen ma cén wa
diwi wi ni,
pè yanwa gbɔɔ yan.*

*Mbele pàa pye ma cén wa kunwɔ
ca ki diwi wi ni,
yanwa yiri pe na†!*

¹⁷Maga le wa ko sanga wo na, a Zhezu wì sigi le na Yénjele senre ti yuun, ma yo fɔ: «Ye ye kapere ti jen yeri yaga, katugu Yénjele ca wunluwɔ* pì yɔngɔ!»

Zhezu wila ngbanra wɔfenne tijere yeri

(Maki 1.16-20; Luki 5.1-11)

¹⁸Pilige ka, Zhezu wila pye na tanri na toro Galile lɔgbɔɔ yɔn ki na, mɛɛ saa nɔsepiile nambala shyen yan. Simɔ ŋa pàa pye na yinri Pyeri wo naa wi jɔnɔ Andire poro la wele. Pàa pye na pe mɛɛ ti waa wa tɔnmɔ na ngbanra woo. ¹⁹A wì si pe pye ma yo fɔ: «Ye pan ye

taga na na, mi yaa ye pye leele lagajafenne, paa yɛɛɛ ŋga na yaa ngbanra ti woo we!»

²⁰Le ki yɔngɔɔ nungba ke ni, a pè si pe mɛɛ ti yaga le, mɛɛ taga Zhezu wi na.

²¹A wì si kari yɛɛ naa, mɛɛ saa nɔsepiile nambala shyen pele yan naa. Zebede pinambiile Zhaki naa Zhan poro la wele. Poro naa pe to wi ni, pàa pye wa pe tɔnmɔkɔɔ ki ni na pe mɛɛ ti gbegele. A Zhezu wì si pe yeri. ²²Le ki yɔngɔɔ nungba ke ni, a pè si pe tɔnmɔkɔɔ konaa pe to wi yaga le, mɛɛ taga Zhezu wi na.

²³A Zhezu wì si saa na Galile tara ti ni fuun ti yanri. Wila pye na Yénjele li wunluwɔ Sentanra ti yari leele pe kan wa sheryinre ti ni, na yambala pe sagala pe yama cénle pyew pi ni, ma pinle leele pe yandewe pi ni fuun pi ni. ²⁴Pàa pye naa mɛɛɛ ki yinri wa Siri tara ti lagapyew. Ki kala na, pàa kari yambala pe cénle pyew pe ni wi kɔɔɔ, mbele fuun pàa pye na jɔɔ yama legerɛ ni poro naa yinne tipegele fenne, naa tomakugo yamafenne, naa muruguye pe ni. A Zhezu wì si pe sagala. ²⁵Janwa gbɔɔ là la taga wi na, ma yiri wa Galile naa Dekapole tara ti ni, naa Zheruzalemu ca konaa cara sannda nda tila pye wa Zhude tara ti ni, konaa nda tila pye wa Zhuriden gbaan wi kɛɛ sannga ki na.

†4.15-16: Eza 8.23; 9.1.

**Zhezu wi Yenŋele senre yowo
wa yanwiga ki go na**

(Luki 6.20-23)

5¹ Naa Zhezu wila kaa ki janwa wi yan ma, a wi si lugu yanwiga ka na ma cen. A wi fɔɔɔɔfenne* pè si fulo wi tanla. ²A wi nɛɛ pe nari Yenŋele senre ti ni, na yuun fɔ:

³ «Mbele pège jɛn ma yo pe yen fyɔnwɔ fenne wa pe yɛɛ kotogo na, ferɛwe yen pe woo,

katugu Yenŋele ca wunluwɔ* pi yen pe woo!

⁴ Mbele pe yen yesanga ni, ferɛwe yen pe woo,

katugu Yenŋele li yaa ka pe fɔlɔ!

⁵ Mbele pe yen nandanwa fenne, ferɛwe yen pe woo, katugu pe yaa ka tara ti ta kɔɔɔɔ!

⁶ Mbe sin, ki la yen mbele na paa fungo naa wɔɔɔ yen, ferɛwe yen pe woo,

katugu pe yaa ka tin!

⁷ Mbele pe maa leele yinriwe taa, ferɛwe yen pe woo, katugu Yenŋele li yaa ka pe yinriwe ta!

⁸ Mbele pe nawa pi yen kpoyi* pe na, ferɛwe yen pe woo, katugu pe yaa ka Yenŋele li yan yenle ni!

⁹ Mbele pe maa ki jaa yeyinŋge mbe pye leele pe sɔɔɔɔ, ferɛwe yen pe woo,

katugu Yenŋele li yaa kaa pe yinri li piile!

¹⁰ Mbele leele pe maa pe jɔlɔ, katugu pe yen na tanri na yala Yenŋele li nandanwa kala li ni, ferɛwe yen pe woo,

katugu Yenŋele ca wunluwɔ pi yen pe woo!

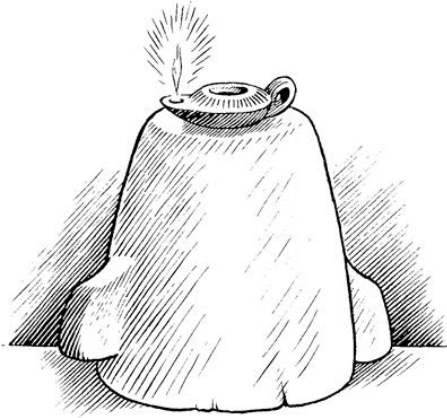
¹¹ «Na leele pe kaa ye tegele, mbaa ye jɔlɔ, mbaa senpere ti cenle pyew ti finlele mbaa ti tari ye na na kala na sanga ŋa ni, ferɛwe yen ye woo! ¹² Yaa yɔɔɔri, ye nawa yinŋgi; katugu ye tɔnli wi gbɔɔ wa yenŋele na. Pa pàa keli ma Yenŋele yɔn senre yofenne* pe jɔlɔ ma fun ye yɛge.

Kɔ naa yanwa senre

(Maki 9.50; Luki 14.34-35)

¹³ «Yoro ye yen kɔ dunruya wi kan. Eɛn fɔ, na kɔ wi tanwa piga wɔ wi ni, tanwa pa se ya ye wi ni naa. Wi se ya kala la yɔn, ndɛɛ poo wa wa funwa na leele paa wi tangala.

¹⁴ «Yoro ye yen yanwa dunruya wi kan. Ca ŋga ki yen ma kan yanwiga na, ki se ya lara. ¹⁵ Lere na fitanla mu mbe kpongbo jiile wi na. Eɛn fɔ, pe maa mu maa tege wa wi tɛgesaga, janŋo lere ŋa fuun wi

Lamba naa wi cɔɔ (Mati 5.15)

yen wa go, wila yaan wi na.[†] ¹⁶ Ki pyelɔmɔ nuɔgba pi na fun, pa ye yanwa pi daga mbaa yiin ma leele pe yege na, pe ta paa kajenge nga yaa piin ki yaan, pe sila ye To nga wa yenjele na wi gbogo.

Moyisi lasiri wi yege nagawa we

¹⁷ «Yaga kaa ki jate ndeɛ mi pan mbe Moyisi lasiri* wo naa Yenjele yon senre yofenne pe nagawa senre ti jan. Mii pan mberi jan, eɛn fɔ, ti kɔɔ jenne wo mi pan mbe naga. ¹⁸ Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, mbe tara to naa naayeri wi ta wa ti yɔngɔɔ nuɔgba ke ni, Moyisi lasiri wi senpyɔ nuɔgba, nakoma wi kala jele la kpe se wɔ wa, fɔ sa gbɔn yaara ti ni fuun ti kɔɔ pi na. ¹⁹ Ki kala na, lere nga fuun ka ngasegele ke ni fuun jele la jɔɔ, mbe sila leele pe nari mbe

yo paa tanri ma, wo yaa ka pye leele pe ni fuun jeɛ wa Yenjele ca wunluwɔ pi ni. Eɛn fɔ, lere nga fuun kaa tanri ki ngasegele ke na, mbaa leele pe nari ke ni ma, wo yaa ka pye legbɔɔ wa Yenjele ca wunluwɔ pi ni. ²⁰ Mila ki yuun naga finligi ye kan, na ye woro na tanri Yenjele li nandanwa kala li na mbe we lasiri sewe jenfenne* poro naa Fariziye* pe na, ye se ye wa Yenjele ca wunluwɔ pi ni.

Ma nanɔbanwa pi daga mbe kannga nayinme

²¹ «Yège logo ma yo kila yo ye teleye pe kan ma yo fɔ: *«Maga ka lere gbo†.»* Lere nga fuun ka lere gbo, wi daga pe sa kiti kɔn wi na. ²² Eɛn fɔ, mi wo naga yuun ye kan, ma yo lere nga fuun ka nawa ngban wi lewee yenle wa ni, wi daga pe kiti kɔn wi na. Nga fuun ka suu lewee yenle wa tegele mbe yo fɔ: Lewee cenle wele de! Wo daga pe kari wi ni wa kiti kɔnfenne ngbelege* ki yege sɔɔwɔ, pe kiti kɔn wi na. Nga fuun ka suu lewee yenle wa tegele mbe yo fɔ: Yarafo wele de, wo daga mbe ye wa jaganama kasɔn ki ni. ²³ Ki kala na, na maga pan wa saraga wɔsaga*, mbe pan mbe saraga wɔ Yenjele li yeri, mbe si nawa to ki na ndeɛ ma kapege pye ma lewee yenle wa na, ²⁴ ma saraga ki tege le saraga wɔsaga ki tanla, ma sɔngɔɔ ma sa

[†]5.13-15: Ko ki naga ma yo kɔ wi ma pye yege nga na wa yaakara ti ni mari tanla konaa mari pye kpoyi, tagafenne pe pye ma dunruya woolo pe kan. Yanwa fun dunruya woolo pe maa yaan pi na na tanri yege nga na, tagafenne pe pye paa yanwa yen ma fun pe kan.

[†]5.21: Eki 20.13; 21.12; Dete 5.17.

mboro naa ma lewee yenle wi ni, ye sɔgɔwɔ pi gbegele gbɛn. Ko punɔgo na, mɛɛ sɔngɔrɔ ma pan mɔɔ saraga ki wɔ Yenɔjele li yeri.

²⁵ «Na lere wa kaa kee ma ni sa kiti kɔn ma na, mbe ye ta wa konɔ, ma fyɛle maa sunlu, ki kɔ ye sɔgɔwɔ, janɔgo wiga ka sɔɔn le kiti kɔnɔ wi kɛɛ. Kiti kɔnɔ wo mbe sɔɔn le wi polisiye pe kɛɛ pe sɔɔn le kaso. ²⁶ Kaselege ko na, mila ki yuun ma kan, ma woro mbe yiri wa fyew, ndɛɛ maga fɔgɔ ki ni fuun ki tɔn, ali tama nunɔgba wiga ka koro.

Jataga senre yege nagawa

²⁷ «Yège logo ma yo kila yo fɔ: *«Maga ka jataga pye†!»* ²⁸ Eɛn fɔ, mi wo naga yuun ye kan, ma yo lere ɔa fuun kaa naɔa yenle wa jɔ yan mbe yege yirige wi na, kona, wùu ta wa wi kotogo na makɔ. ²⁹ Na kaa pye ma kalige yenle lo li yaa ti ma to wa kapege ki ni, li wɔ ma li wa li lali ma ni. Mɔɔ wire ti laga nunɔgba la, ko mbɔnrɔ ma na pɔɔn wa ma wire lombondo ti ni wa jaganama wi ni ko na. ³⁰ Na kaa pye ma kalige kɛɛ ko ki yaa ti mɛɛ to wa kapege ki ni, ki kɔn maga wa ki lali ma ni†. Mɔɔ kɛɛ nunɔgba la, ko mbɔnrɔ ma na pɔɔn wa ma wire lombondo ti ni wa jaganama wi ni ko na.

Jele jege senre yege nagawa

(Mati 19.9; Maki 10.11-12; Luki 16.18)

³¹ «Kila yo naa ma yo fɔ: *«Lere ɔa fuun kaa jɔ je, wi daga mbe pɔrɔgɔ jɔgɔwɔ sewe kan wi yeri†.»* ³² Eɛn fɔ, mi wo naga yuun ye kan fɔ: Lere ɔa fuun kaa jɔ je, na kii yiri wi nandara to yeri, wi maa jɔ wi le nandara ti ni. Jele ɔa fuun wi polɔ wì je, naɔa o naɔa kaa le mboo tɛge, kona jataga wì pye.

Wuguro senre yege nagawa

³³ «Yège logo ma yo kila yo we teleye pe kan, ma yo fɔ: *«Na maga wugu, maga kɔɔn wuguro ti wɔ. Eɛn fɔ, mà wugu Yenɔjele li yege na mbe kala na pye, ma li pye ma li yɔn fili†.»* ³⁴ Eɛn fɔ, mi wo naga yuun ye kan fɔ yaga ka wugu fyew. Yaga ka wugu naayeri wi na, katugu Yenɔjele li wunluwɔ jɔngɔ koyi. ³⁵ Yaga ka wugu tara ti na, katugu ti yen Yenɔjele li tɔrɔrɔ tegesaga. Yaga ka wugu Zheruzalemu ca ki na, katugu wunlungbɔɔ wi ca koyi. ³⁶ Maga ka wugu ma go ki na†, katugu ma se ya mbɔɔn go yinzige ki nunɔgba pye ki filige, nakoma mbege pye ki wɔ. ³⁷ Na pe kɔɔn yewe, na kaselege yi, ma yo: *Ee!* Na kaselege si ma, ma yo: *Ayoo!* Nda fuun ti ma kaa na yuun punɔgo na, Sɔtanla wo wi maa paan to ni.

†5.27: Eki 20.14; Dete 5.18.

†5.30: Ko ki naga ma yo we daga mbe we kapere pyege ki yaga.

†5.31: Dete 24.1.

†5.33: Levi 19.12; 1 Timo 1.10; Nɔmbu 30.3; Dete 23.21-23.

†5.36: *Mbe wugu ma go ki na:* Ko kɔrɔ wo yen mbe wugu mbɔɔn kusenre yo.

Kayaŋga wɔɔ sɛnre yege nagawa*(Luki 6.29-30)*

³⁸ «Yège logo ma yo kila yo, ma yo fɔ: *«Yenle li yaa tɛge mbe yenle li fɔɔ tɔn. Ŋganla li yaa tɛge mbe ŋganla li fɔɔ tɔn†.»* ³⁹ Eɛn fɔ, mi wo naga yuun ye kan, ma yo na lere ka tipege pye ye na, yaga kaga fɔɔ tɔn. Na lere kɔɔn fele ma kalige mbatelege ki na, wi yaga wɔɔn fele fun ma kameŋge wogo ki na. ⁴⁰ Na lere wa kaa jaa mbe sa kiti kɔn ma na mbɔɔn deripile li shɔ ma yeri, pa mɔɔ derigbɔɔ ki kan wi yeri fun. ⁴¹ Na fanŋga fɔ wa kɔɔn jori mbe yo maa tuguro le ma kari ti ni culo nunɔba, pa ma kari ti ni culo shyen. ⁴² Lere kɔɔn yenri yaraga ni, maga kan wi yeri. Lere kaa jaa maa jin, maga ka je.

Ma mbenfɔ wi daga mbɔɔn ndanla*(Luki 6.27-28,32-36)*

⁴³ «Yège logo ma yo kila yo, ma yo fɔ: *«Ma wɔnlɔ wi daga mbɔɔn ndanla, ma mbenfɔ mɛɛ wo panra†.»* ⁴⁴ Eɛn fɔ, mi wo naga yuun ye kan ma yo ye mbenfenne pe daga mbe ye ndanla, mbele paa ye jɔlɔ, yaa yenri pe kan. ⁴⁵ Ki ka pye ma, ye yaa pye ye To ŋa wa yenŋele na wi piile, katugu wi maa wi yɔnlɔ ki yinrigi lepeele poro naa lejembele pe ni fuun pe kan. Na tisaga ki kaan

lesinmbele poro naa mbele pe woro ma sin pe ni fuun pe yeri. ⁴⁶ Ye yen ma ye wenne mbele ndanla, na poro cɛ ka ye ndanla, yinɔi tɔnli ye yaa ta Yenŋele li yeri? Ali nizara shɔfenne* wele, ko poro fun pe maa piin. ⁴⁷ Na ye kaa ye nɔsepiile poro cɛ shari, kona, yinɔi kagbɔɔ yè pye? Ali mbele pee Yenŋele li jen, ko poro fun pe maa piin. ⁴⁸ Ki kala na, ye pye ye yɔn fili, paa yege ŋga na ye To ŋa wa yenŋele na wi yen ma yɔn fili we.

Ma kajenge ki daga mbe pye ŋgundo ni

6 ¹ «Ye yeɛ yinɔiwe jen, yaga kaa ye sherege konɔ kagala ke piin mbaa ye yeɛ nari leele pe na. Na ye kaa ki piin ma, ye se ka tɔnli ta ye To ŋa wa yenŋele na wi yeri.

² «Na maga yaraga ka kan fyɔnwɔ fɔ wa yeri, maga kaga yari paa yege ŋga na kopiire fenne pe maa ki piin wa sheryinre to naa konɔgolo ke ni, janɔgo leele paa ma sɔnni. Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, fɔ pè pe tɔnli wi ta mako. ³ Eɛn fɔ, mboro wo na, na maga yaraga ka kan fyɔnwɔ fɔ wa yeri, ma wɔnlɔ ŋa wì mara ma na jenɔge, maga ka ti wigi jen, ⁴ janɔgo ma yarikanga ki koro ŋgundo. Kona, ma To ŋa wila ŋgundo kala na maa piin li yaan, wo wi yaa ka tɔnli kan ma yeri.

†5.38: Eki 21.24; Dete 19.21.

†5.43: Levi 19.18.

**Zhezu wila wi fɔrɔgɔfenne pe
naga Yenjele yenrewe pi ni**

(Luki 11.2-4)

⁵ «Na ye kaa Yenjele li yenri, yaga kaa ki piin paa kopiire fenne pe yen. Ki yen ma pe ndanla paa yeregi paa Yenjele yenri wa sheriinre to naa kooro filisara ti na, leele pe ni fuun pe ta paa pe yaan. Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, pè pe tɔnli wi ta makɔ. ⁶ Eɛn fɔ, mboro wo na, na ma kaa jaa mbe Yenjele yenri, ye wa ma yumbyɔ yege woo wi ni ma kɔrɔ ki tɔn ma yee na, mɛɛ ma To wi yenri, wo ɲa wi yen wa ki ɲgundo laga ki ni we. Kona, ma To ɲa wi yen na kala na maa piin wa larasaga li yaan, wi yaa ka tɔnli kan ma yeri.

⁷ «Na ye kaa Yenjele li yenri sanga ɲa ni, yaga kaa senre nunɓba ti yuun mbaa songɔri ti na tetete go fu, paa yege ɲga na mbele pee Yenjele jen pe maa ki piin we. Pe maa ki jate ndɛɛ paa yenri na senlegere nda yuun, to ti yaa ti Yenjele lii pe yenrewe pi logo. ⁸ Yaga ka pye paa pe yen, katugu yè jori yaara nda na, ye To wi mari jen, na ye fari yenri wi yeri gben. ⁹ Anme ye daga mbaa Yenjele li yenri, fɔ:

We To ɲa wa yenjele na,
ti ma mege ki pye kpoyi*.

¹⁰ Ma wunluwɔ* pi pye pi pan!
Ma nandanwa kala lo mbaa piin
laga tara na,
paa yege ɲga na li yen na piin
wa yenjele na we!

¹¹ Ma we nala yaakara ti kan we yeri!

¹² Ma we kapere ti kala yaga we na,

paa yege ɲga na mbele paa ti piin we na, woro fun we maa ti kala yari pe na we.

¹³ Maga ka we yaga we ye wa fanlawa pi ni.

Eɛn fɔ, ma we shɔ Sɔtanla wi kɛɛ.

[Katugu wunluwɔ naa yawa naa gbɔgɔwɔ pi yen ma woo fɔ sanga pyew. Anmiina*.]

¹⁴ «Mbele fuun pè kapere pye ye na, na yaga pe kapere ti kala yaga pe na, pa ye To ɲa wa yenjele na wi yaa ye woro ti kala yaga ye na fun.

¹⁵ Eɛn fɔ, mbele fuun pè kapere pye ye na, na yee pe woro ti kala yaga pe na, pa ye To ɲa wa yenjele na, wi se ye woro ti kala yaga ye na fun.

Yenje lege senre

¹⁶ «Na yaga pye yenje* pilige ɲga ni, yaga ka ye yege ki san paa yege ɲga na kopiire fenne pe maa ki piin we. Pe ma pe yege cɛnwɛ pi kanɲga, leele pe ni fuun pe ta pege jen pe yen yenje. Kaselege ko na, mila ki yuun naga finligi ye kan, pe pe tɔnli wi ta makɔ. ¹⁷ Eɛn fɔ, mboro wo na, na maga pye yenje pilige ɲga ni, mɔɔ yege ki jogo, ma latikɔrɔ nuwɔ taan gbɔn ma go ki na, ¹⁸ janɲo leele paga kaga jen ma yen yenje, ndɛɛ ma To ɲa wi yen wa ki ɲgundo laga ki ni, wo nunɓba. Kona, ma To ɲa wila ɲgundo kala na maa piin li

yaan, wo wi yaa ka tɔnli kan ma yeri.

Yarijende nda wa yenjele na ti senre

(Luki 12.33-34)

¹⁹ «Yaga kaa yarijende gbogolo ye yee kan laga dunruya ŋa wi ni. Yaawere mari jɔɔɔ laga, so ma ye ti ni mberi jɔɔɔ. Yoolo fun pe ma kɔɔ ki kaw mari yu. ²⁰ Eɛn fɔ, yaa yarijende gbogolo ye yee kan wa yenjele na. Wa ki laga ki na, yaawere se ya mberi jɔɔɔ, so se ya ye ti ni mberi jɔɔɔ. Yoolo fun pe se ya mbe kɔɔ ki kaw mberi yu. ²¹ Katugu ma yarijende tiga pye laga ŋa na, pa ma jatere wi ma pye wa.

Wire ti yanwa kala

(Luki 11.34-36)

²² «Lere wi yengele koro ke yen wi wire ti fitanla we. Na ma yengele kaga pye jengele, ma wire ti lombondo ti ma pye wa yanwa pi ni. ²³ Eɛn fɔ, na ma yengele ke woro jengele, ma wire ti lombondo ti ma pye wa wɔwɔ pi ni. Ki kala na, yanwa mba pi yen ma ni, na piga pye mbe wɔ, ki wɔwɔ pi yaa pye mbe gbɔɔ dɛ.

Yenjele, nakoma penjara

(Luki 16.13)

²⁴ «Lere se ya tunngo pye teele shyen kan; katugu wi ma kaa nungba panra, sanja wo maa ndanla. Nakoma wi ma kaa mara

nungba na, ma laga sanja wi na. Ye se ya tunngo pye wagati nungba wi ni Yenjele lo naa penjara ti kan.

Ye ye jigi wi taga Yenjele li na

(Luki 12.22-31)

²⁵ «Ko kala kɔ ti mila ki yuun ye kan fɔ: Yaga kaa ye jatere wi lege ye yee na yaakara nda ye yaa la kaa to kanngɔɔ, mbe yo fɔ: «Ŋga yingi mi yaa ka mbe yingi wɔ?» Yaga si kaa ye jatere wi lege ye yee na ye yariɔɔɔ wogo ki na mbe yo fɔ: «Ŋga yingi yariɔɔɔ mi yaa le?» Yinwege kii we yaakara ti na wi le? Wire tii we paara ti na wi le? ²⁶ Ye sannjere ti wele wa naayeri! Tila yarilire lugu, tila yarilire kɔɔɔgi. Tila si yarilire gbogolo mberi le bondoolo. Ma si yala, ye To ŋa wa yenjele na, wi maa ti baro. Yee mbɔnrɔ sannjere ti na jenge wi le? ²⁷ Ye ni wiwiin wi mbe ya mbe yinwege ka taga wi yee kan naa jenri, wi jatere legerɛ ti ni?

²⁸ «Yaga kaa ye jatere wi lege ye yee na ye yariɔɔɔ wogo ki na. Ye yarifyeenre ti yirilɔmɔ pi wele wa wasele! Tila tunngo pye, tila si pili. ²⁹ Ma si yala, mila ki yuun ye kan, wunlunaja Salomɔ wo naa wi yarijende legerɛ tawa pi ni fuun ni, wi yariɔɔɔ† ka sila yɔn mbe yarifyeenre ka tiyɔnwɔ bɔ. ³⁰ Yan ŋga ki ma fi nala wa wasele, goto kasɔn ma kaa ki sogo, na Yenjele li ma ko fere ma, yoro fun ye daga mbege jen mbe yo Yenjele li yaa ye

†6.29: 1 Wunlu 10.4-7.

yaripɔɔɔ to kan ye yeri fun mbe we ki na. Ye tagawa pi kologo!

³¹ «Yaga kaa ye jatere wi lege ye yee na mbaa yuun fɔ: «Ŋga yingɔ we yaa ka? Nakoma yingɔ we yaa wɔ? Mbe yo fɔ we yaa yaripɔɔɔ to ta se siri le?» ³² Mbele pee Yenɲele jen, poro pe maa ko yaara nda to ti ni fuun to lagajaa suyi. Eɛn fɔ, yoro wo na, ye To ŋa wa yenɲele na, wigi jen ma yo ti kala yen ye na. ³³ Ki kala na, ye bala yaa Yenɲele li wunluwɔ* po naa li kasinge ko lagajaa gben. Pa kona li yaa yaara sannda pyew ti kan ye yeri fun. ³⁴ Yaga ka ye jatere wi piri goto kagala ŋgele ke yaa pan koro kala na. Goto naa wi jatere legerɛ kala li. Jorowo mba pi ma pan pilige nunɲba ki ni, pi ma yala ki pilige ki ni.

Maga ka kiti kɔn lere na

(Luki 6.37-38,41-42)

7 ¹ «Yaga ka kiti kɔn lere na, janɲo Yenɲele fun liga ka kiti kɔn ye na. ² Katugu na ye kaa kiti kɔn leele na, yaa wi kɔn yege ŋga na, pa Yenɲele li yaa ka kiti wi kɔn ye na ma fun. Jene na ye ma tege na tinwi leele pe kan, lo Yenɲele li yaa ka tege mbe ye woro ti tiwi ye kan. ³ Yingɔ na, a ma nɛɛ kayanna na li wa ma sefɔ wi yenle li ni li wele, ma si yala, kanɲgaga wa mboro jate ma wolo li ni, ma si woro na ko yaan? ⁴ Mele mɛɛ ma sefɔ wi pye ma yo fɔ: Ki yaga mbe kayanna na li wa ma yenle li ni li wɔ, ma si yala

kanɲgaga wa mboro jate ma wolo li ni? ⁵ Kopyire fɔ wele de, kanɲgaga ki wɔ wa ma yenle li ni gben. Pa kona ma yaa la yaan jɛɲge mbe kayanna li wɔ wa ma sefɔ wi yenle li ni.

⁶ «Yaga kaa yaara nda ti yen kpoyi* ti kaan pyɔɔnɔ pe yeri, nakoma pe yaa wa mbe kanɲga ye kɔɔɔ mbe ye nɔɔri. Yaga ka ye somu tiyɔɔn wi wa cɛɛle pe kan, nakoma pe yaa wi tangala.

Yaa yenri suyi

(Luki 11.9-13)

⁷ «Yaa yenri, pa ye yaa ka ta. Yaa ki lagajaa, pa ye yaa kaga yan. Ye bala yaa kɔɔ ki gbɔɔn, pa pe yaa kaga yenge ye kan. ⁸ Katugu lere ŋa fuun wi maa yenri, wi ma ta. Lere ŋa wi maa yaraga lagajaa, wi ma kaa ki yan. Lere ŋa wi maa kɔɔ ki gbɔɔn, pe ma kaa ki yenge wi kan. ⁹ Ambɔ wi yen na ye ni, na wi pyɔ kaa yenri buru ni, wi yaa sinndelege kan wi yeri? ¹⁰ Nakoma na wiga wi yenri ŋgbanla ni, wi yaa wɔɔɔ kan wi yeri? ¹¹ Yoro mbele ye yen ma pe pe, na yege yan yoro yarijende kanga jen ye piile pe yeri, yege jen fun ye yo fɔ ye To ŋa wa yenɲele na, wi yaa ka yarijende kan mbele pe yen naa yenri pe yeri mbe we ye yarikanga ki na.

¹² «Kala o kala yaa jaa leele paa piin ye kan, yaa lo yɔɔɔ piin pe kan fun. Ko Moyisi lasiri* wo naa Yenɲele yɔn senre yofenne* pe seweele paa nari.

Yeyɔngɔ jɛɛle senre

(Luki 13.24)

¹³ «Ye ye wa yeyɔngɔ jɛɛle lo ni, katugu konɔ na li maa kee wa punɔnguwɔ laga ki ni, li yeyɔngɔ naa li nawa pi yen ma gbɔgɔ, li lefenne pe yen ma lege. ¹⁴ Eɛn fɔ, konɔ na li maa kee wa yinwege laga ki ni, li yeyɔngɔ naa li nawa pi yen jɛɛle, li tafenne pe woro ma lege.

Pe ma tige ki jen ki pire to na

(Luki 6.43-44)

¹⁵ «Ye wele! Ye yɛɛ yingiwe jen Yenɔjele yɔn senre yofenne yagboyoolo pe ni. Pe maa paan ye kɔrɔgɔ, ma yinɔgi paa simbaala yen. Eɛn fɔ, pe nawa pi yen paa cenre pere yen. ¹⁶ Ye yaa ka pe jen pe kapyere to na. Katugu lere na ɛɛzen* tirige pire cɔ wuuro tige na. Lere nɛɛ figiye* tige pire cɔ vige tige na. ¹⁷ Tige jɛɔge ye, pyɔ jɛɔge ki ma sɛ. Eɛn fɔ, tige tijaanga ye, pyɔ tijaanga ki ma sɛ. ¹⁸ Tige jɛɔge ki se ya mbe pire tijangara se. Tige tijaanga fun ki se ya mbe pire jende sɛ. ¹⁹ Tige nɔga fuun kila pire jende sɛ, pe ma ko kɔn maga wa wa kasɔn. ²⁰ Ki leele fun, anmɛ ye yaa ka pe jen pe kapyere ti kala na.

Mii ye jen fyew

(Luki 13.25-27)

²¹ «Leele mbele fuun pe maa na yinri we Fɔ*, we Fɔ, pe ni fuun ma pe yaa ka ye wa Yenɔjele ca wunluwɔ* pi ni de. Ndɛɛ mbele pe

maa na To nɔ wa yenɔjele na wi nandanwa kala li piin poro ce. ²² Na kiti kɔnpilige kiga ka gbɔn, lelegere yaa kanla pye mbe yo fɔ: We Fɔ, we Fɔ, wɛ Yenɔjele li senre ti yari leele pe kan ma mɛge ki na. Ma yinne tipegele purɔ ma ke wɔ leele ni ma mɛge ki na, ma kafɔnɔgɔlɔ legere pye ma mɛge ki na. ²³ Kona, mi yaa ka pe pye fɔ: «Mii ye jen fyew. Ye laga na tanla, yoro kapere pyefenne wele*.»

Yinre shyen kansenre

(Luki 6.47-49)

²⁴ «Ki kala na, lere nɔ fuun kanla senre nda mɛ yo ti logo mbaa tanri ti na, ki fɔ wi yaa pye paa tijinliwe fɔ wa yen, nɔ wɔu go ki kan walaga na. ²⁵ A tisara tɛ si kaa pan, a lɔrɔ tɛ yin fɔ ma toro. A tifelingbɔrɔ tɛ gbɔn nɔgbanga ma ki go ki gbɔn, eɛn fɔ, ki sila to, katugu paa ki nɔgɔ ki le walaga na. ²⁶ Eɛn fɔ, lere nɔ fuun kanla senre nda fuun mɛ yo ti logo, na wii tanga ti na, wi yaa pye paa tijinliwe fu fɔ wa yen, nɔ wɔu go ki kan taambugɔ laga na. ²⁷ A tisara tɛ si kaa pan, a lɔrɔ tɛ yin fɔ ma toro. A tifelingbɔrɔ tɛ gbɔn nɔgbanga ma ki go ki gbɔn. A ki si to. Ki towo pɛla tijanga fɔ jɛɔge.»

Zhezu wi fanɔga ye

(Maki 1.22; Luki 4.32)

²⁸ Naa Zhezu wɛla kaa janwa wi naga ki senre ti ni, a wi nagalɔmɔ pɛ si pe pari. ²⁹ Katugu wi sila pye na pe nari paa pe lasiri sɛwe jɛnfenne*

†7.23: Yuuro 6.9.

pe yen. Een fɔ, wila pye na pe nari fannga ni.

SENTANRA KONAA ZHEZU WI YAWA WE

8.1--11.1

Zhezu wila yayenwe fɔ wa sagala

(Maki 1.40-45; Luki 5.12-16)

8¹Naa Zhezu wila kaa yiri wa yanwiga ki go na ma tigi, a janwa gbɔɔ lɔ si taga wi na. ²A yayenwe fɔ* wà si fulo wi tanla, ma kannguuro kan wi jegele, ma suu pye fɔ: «We Fɔ*, na kaa pye maa ki jaa, ma mbe ya mbanla sagala kpoyi*.»

³A Zhezu wì suu kɛɛ ki sanga ma jiri wi na, ma sho fɔ: «Mila ki jaa, sagala kpoyi!»

Le ki yongɔɔ nungba ke ni, a wi yayenwe pì si kɔ wi na, a wì pye kpoyi. ⁴A Zhezu wì suu pye fɔ: «Wele! Maga kaga yo mbe lere kan. Een fɔ, kari ma sɔɔn yɛɛ naga saraga wɔfɔ* wi na. Moyisi wila saraga n̄ga senre yo, maga wɔ! Ko yaa ki naga lere pyew wi na fɔ mà sagala kpoyi.»

Zhezu wila Ɖɔɔmu tara sorodasheelee tojɛɛ wa tunmbyee sagala

(Luki 7.1-10)

⁵Naa Zhezu wila ka saa ye wa Kaperinawu, a Ɖɔɔmu tara sorodasheelee tojɛɛ wà si fulo wi

tanla, ma suu yenri ma yo fɔ: ⁶«We Fɔ, na tunmbyee wi wa ma sinle wa na go, wì murugu. Wila jɔɔ fɔ jenge.»

⁷A Zhezu wì suu pye fɔ: «Mi yaa saa sagala.»

⁸Een fɔ, a ki sorodasheelee tojɛɛ wì suu pye fɔ: «We Fɔ, mii daga ma ye wa na go. Ki kala na, senre pyɔ nungba yo pe, pa na tunmbyee wi yaa sagala. ⁹Mi ko yo ma, katugu mi jate pele yen na go na. Mi fun sorodasheelee yen na yeri. Mi ma wa pye: «Kari wame!» Wi ma kari. Ma wa pye: «Pan laga!» Wi ma pan. Mi mala tunmbyee wi pye fɔ: «Ŋga ki pye!» Wi maga pye†.»

¹⁰Naa Zhezu wila kaa ki senre ti logo sorodasheelee tojɛɛ wi yeri, a ki si to wi yɔn na. A wì si janwa n̄a wila pye wi pungo na wi pye fɔ: «Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, mi fa ki tagawa pi si yan lere wa ni, ali laga Izirayeli* tara. ¹¹Mi yen naga yuun naga finligi ye kan, lelegere yaa ka yiri wa yɔnɔ yirisaga kɛɛ yeri konaa wa yɔnɔ tosaga kɛɛ yeri, mbe sa censaga le wa Yen̄jele ca wunluwɔ* pi ni, mbaa nii ja Abirahamu naa Izaki konaa Zhakɔbu pe ni. ¹²Een fɔ, mbele paa daga Yen̄jele li wunluwɔ* pi ni, pe yaa ka pe wa wa funwa na, wa wɔwɔ pi ni. Pa pe yaa kaa gbele wa, mbaa pe n̄gangala ke kaa jɔɔgɔ ki kala na.»

¹³Kona, a Zhezu wì si sorodasheelee tojɛɛ wi pye fɔ: «Ta

†8.8-9: Ko ki naga ma yo sorodasheelee tojɛɛ wila ki jen ma yo Zhezu wi yen lere pyew wi go na, wi mbe ya kala pyew li pye.

kee ma go, ki pye ma kan ki yala ma tagawa pi ni!»

Ki wagati nuɲgba wi ni, a sorodasheelee tojɛ wi tunmbyee wi si sagala.

Zhezu wila yambala legerɛ sagala

(Maki 1.29-34; Luki 4.38-41)

¹⁴Kona, a Zhezu wì si kari wa Pyeri go, mɛɛ saa Pyeri wi jɔ nɔ wi ta sinlesaga. Witiwerɛwɛ pìla pye wi na. ¹⁵A Zhezu wì si jiri jele wi keɛ ki na. A wi witiwerɛwɛ pì si kɔ. A wì si yiri nɛɛ wi kala yɔngɔ.

¹⁶Naa ki yɔnlɔ kila kaa kɔ, a pè si pan yinne tipegele fenne legerɛ ni Zhezu wi kɔrɔgɔ. A wì sigi yinne tipegele ke purɔ ma ke wɔ ki leele pe ni wi senyoro ti fanɲga na, ma yambala pe ni fuun pe sagala fun.

¹⁷Wila ko pye ma, jaɲgo Yenɲele yɔn senre yofɔ* Ezayi* wila senre nda yo, ti ta tiri yɛɛ yɔn fili, fɔ: «*Wì we yandegere ti le, ma we yama pi laga we na*†.»

Kila pye leele pele nawa pe taga Zhezu wi na

(Luki 9.57-62)

¹⁸Naa Zhezu wila kaa wi yɛɛ yan janwa gbɔlɔ lùu maga, a wì suu fɔrɔgɔfenne* pe pye ma yo pe lɔgbɔgɔ ki kɔn pe kari wa ki keɛ ɲga na! ¹⁹A lasiri sɛwe jenfɔ* wà si fulo Zhezu wi tanla, ma suu pye fɔ: «Nagafɔ, ma kaa kee laga o laga, mi yaa taga ma na.»

²⁰A Zhezu wì suu pye fɔ: «Were yen kombokara ti yeri, sere yen sannjere ti yeri fun. Eɛn fɔ, Lere wi Pinambyɔ*, sinlesaga woro wo yeri wi sinle wi wogo.»

²¹Wa wi fɔrɔgɔfenne pe ni, a lere wa suu pye fɔ: «We Fɔ, ki yaga mbe sanla to wi le gben!»

²²A Zhezu wì suu pye fɔ: «Taga na na, ma gboolo† pe yaga wa paa pe gboolo pe nii.»

Zhezu wila tifelingbɔgɔ yerege

(Maki 4.35-41; Luki 8.22-25)

²³A Zhezu wo naa wi fɔrɔgɔfenne pe ni, pè si ye wa tɔnmɔkɔrɔ ki ni. ²⁴Le ki yɔngɔlɔ nuɲgba ke ni, a tifelingbɔgɔ kà si yiri nɛɛ gbɔɔn wa lɔgbɔgɔ ki ni. A tɔnmɔ pi nɛɛ kɔɔn na yinrigi na tɔnmɔkɔrɔ ki tɔnni. Eɛn fɔ, ko sanga wo ni, Zhezu wila pye na wɔnlɔ. ²⁵A fɔrɔgɔfenne pè si fulo wi tanla maa yen, ma suu pye fɔ: «We Fɔ, we shɔ! We yaa ku!»

²⁶A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Yiɲgi na, a ye nɛɛ fyɛ? Ye tagawa pi ta ma kologo!»

Kona, a wì si yiri, mɛɛ para ɲgbanga lɔgbɔgɔ tɔnmɔ po naa tifeɛɛɛ ti na. A tì si yere yew. ²⁷A kì si pe pari fɔ jɛɲge. A pe nɛɛ yuun fɔ: «Yiɲgi lere cenle wi ɲa yeɛn, ali yere tifeɛɛɛ to naa lɔgbɔgɔ tɔnmɔ pi ni, tìla wi senre ti nuru?»

†8.17: Eza 53.4.

†8.22: Ko kɔrɔ wo yen fɔ mbele pee taga Yenɲele li na, ma pye ndɛɛ pè ku li yege na, pe yaga paa gboolo pe nii.

Zhezu wìla yinne tipegele fenne shyen sagala

(Maki 5.1-20; Luki 8.26-39)

²⁸Naa Zhezu wìla kaa gbɔn wa lɔgbɔɔ ki kɛɛ n̄ga na, wa Gadara tara, a nambala shyen si yiri fanra ta ni n̄ɛ wi finli. Yinne tipegele la pye pe ni. Pàa pye ma weli jɛngɛ, fɔ lere na yenlɛ mbege konɔ li lɛ. ²⁹A pe n̄ɛ jɔrɔgi fɔ: «Yingi maa jaa we yeri, Yen̄ɛle li Pinambyɔ! Ma pan mbe we jɔlɔ wagati n̄a wì tɛɛ wi yege wi le!»

³⁰Wa yege jenri, cɛɛle n̄gbelege kà la pye wa, na pe yaakara lagajaa. ³¹A yinne tipegele kè si Zhezu wi yenri maa pye fɔ: «Na kaa pye ma yaa we purɔ mbe we wɔ laga ki nambala mbele pe ni, we torogo we sa ye wa ki cɛɛle n̄gbelege n̄ga ki ni!»

³²A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Yaa kee!»

A yinne tipegele kè si wɔ ki nambala shyen pe ni, mɛɛ saa ye cɛɛle pe ni. Le ki yɔngɔlɔ nun̄gba ke ni, a cɛɛle pe ni fuun pè si gbinri wa yanwiga ki go na, ma tigi wa ki tigiwen pi ni, mɛɛ toori wa lɔgbɔɔ tɔnmɔ pi ni ma ku.

³³A cɛɛle kɔnrifenne pè si fe ma kari wa cagbɔɔ. N̄ga kila pye, mɛɛ saa ki yege yo ma leele pe kan, ma pinle n̄ga kila pye yinne tipegele fenne pe na ki ni. ³⁴Ki kaa pye ma, a ca woolo pe ni fuun pè si yiri, mɛɛ

kari sa Zhezu wi fili. Naa pàa ka saa wi yan, a pè suu yenri ma yo wi yiri wa pe tara.

Zhezu wìla murugu wa sagala

(Maki 2.1-12; Luki 5.17-26)

9¹Kona, a Zhezu wì si nuru naa ma ye wa tɔnmɔkɔrɔ ki ni, mɛɛ lɔgbɔɔ ki kɔn ma sɔngɔrɔ wa wi ca. ²A leele pèle si pan murugu wa ni wi kɔrɔɔ, wìla pye ma sinle sinleyaraga na. Naa Zhezu wìla kaa ki leele pe tagawa pi yan, a wì si murugu wi pye fɔ: «Na pyɔ, kotogo le ma yɛɛ ni! Ma kapere ti kala yaga ma na.»

³Naa Zhezu wìla kaa ki senre ti yo ma, a lasiri sɛwe jenfenne* pele n̄ɛ ki jate wa pe nawa na yuun fɔ: «Ki nan̄a n̄a yɛɛn, wila Yen̄ɛle li mege ki jogo.»

⁴Ɛɛn fɔ, a Zhezu wì si pe nawa jatere wi jen, mɛɛ pe pye fɔ: «Yingi na, a ye n̄ɛ ki jatere pere nda ti piin? ⁵Ki senre shyen nda ti ni, titiin yowo pi yen ma tanla ma we, mbe yo fɔ: Ma kapere ti kala yaga ma na, nakoma yiri maa tanri we? ⁶Ɛɛn fɔ, mila jaa yege jen fɔ Lere wi Pinambyɔ* yawa yen wi ni laga tara ti na, mbaa leele pe kapere ti kala yari pe na.»

Kona, a wì si murugu wi pye fɔ: «Yiri naayeri, mɔɔ sinleyaraga ki le maa kee ma go!»

⁷A nan̄a wì si yiri, mɛɛ kari wi go. ⁸Naa janwa wìla kaa ki yan ma,

[†]9.5: Zhezu wìla pye naga nari fɔ mbe kapere ti kala yaga konaa mbe lere sagala, ki pyewe woro ma tanla. Ti ni fuun shyen ti yen ma yala ma pye mbapyewe leele pe yeri, konaa ma pye ma yala, a ti pyewe tanla Yen̄ɛle li yeri.

a wì si fye fò jenge, nêe Yenjele li gbogo, katugu lìgi fannga cenle n̄ga ki kan leele pe yeri.

Zhezu wìla naŋa n̄a p̄a pye na yinri Matiye wi yeri wi pye wi f̄rɔgɔf̄

(Maki 2.13-17; Luki 5.27-32)

⁹Kona, a Zhezu wì si yiri lema, m̄e kari. Wi torosaga, a wì si naŋa n̄a p̄a pye na yinri Matiye wi yan censaga wa nizara sh̄o go ki ni. Wi tunngo pyesaga ko layi. A Zhezu wì suu pye f̄: «Matiye, yiri ma taga na na, ma pye na f̄rɔgɔf̄*.»

A wì si yiri, m̄e taga wi na.

¹⁰Naa Zhezu wìla ka saa c̄n wa Matiye wi go na nii, a nizara sh̄ofenne* naa kapere pyefenne pe legere si saa c̄n na nii Zhezu wo naa wi f̄rɔgɔfenne* pe ni. ¹¹Naa Fariziye* p̄a kaa ko yan ma, a p̄e si Zhezu wi f̄rɔgɔfenne pe pye f̄: «Naga yen ma, yinḡi na, a ye Nagaf̄ wi n̄e nii nizara sh̄ofenne poro naa kapere pyefenne pe ni?»

¹²A Zhezu wì sigi senre ti logo pe yeri, m̄e pe pye f̄: «Leele mbele pe yen n̄gbaanla poro na la were pyef̄o jaa. Ēn f̄, yambala poro pe maa were pyef̄o jaa. ¹³Ye kari ye saga senre nda ti k̄rɔ wi lagaja, f̄: «Mbaa leele yinriwe taa ko mila jaa, mi woro na yaayoro saraga* jaa†.» Katugu mii pan mbe leele mbele

paa pe yee jate pe sin poro yeri. Ēn f̄, kapere pyefenne poro m̄i pan mbe yeri.»

Zhezu wo naa yenge lege senre

(Maki 2.18-22; Luki 5.33-39)

¹⁴Kona, Zhan Batisi* wi f̄rɔgɔfenne p̄e si fulo Zhezu wi tanla, ma suu yewe ma yo f̄: «Yinḡi na woro naa Fariziye pe ni, we maa yenge* nii wagati legere na, ma si yala mboro f̄rɔgɔfenne poro n̄e yenge le?»

¹⁵A Zhezu wì si pe ȳn sogo ma yo f̄: «Ye nawa po ni jayire n̄go, jap̄lɔ wi wenne pe mbe ya yege san mbe poro naa jap̄lɔ wi ni pe ta laga nun̄gba wi le? Ayoo de. Ēn f̄, wagati wa wa na paan, pe yaa ka jap̄lɔ wi w̄ le pe s̄gɔw̄, kona, pa pe yaa la yenge nii. (Ko ki yen paa mi naa na f̄rɔgɔfenne pe ni we wogo ki yen.)

¹⁶«Lere na parisanf̄n̄ngɔ ȳli parilege na. Na ma kaga pye ma, parisanf̄n̄ngɔ ki ma parilege ki kan̄geyege ka wali maga laga. Kona, ki walisaga ki ma gb̄gɔ ma serege. ¹⁷Lere na sinme tipiriwe le selege kashara lere ni. Na ma kaga pye ma, ti ma walagi, sinme pi ma wo, kashara ti ma j̄gɔ. Ēn f̄, pe ma sinme tipiriwe pi le selege kashara f̄n̄ndɔ ni. Kiga pye ma, ti shyenme ti m̄e koro jende†.»

†9.13: Oze 6.6; Yomi 21.3.

†9.16-17: Ko k̄rɔ wo yen f̄ leele pe daga mbe pe faa kapyere tijangara ti yaga mbe kan̄nga f̄n̄ngɔ.

**Zhufuye to wa sumborombyo
konaa jele ŋa wila jiri Zhezu
wi derege ki na**

(Maki 5.21-43; Luki 8.40-56)

¹⁸Ma Zhezu wi ta wila pye naga senre ti yuun bere, a Zhufuye* to wà si fulo wi tanla, ma kannguuro kan wi jegele ma suu pye fɔ: «Na sumborombyo wì ku yeen fɔɔnɔɔn ŋga na. Een fɔ, shokari ma sɔɔn kee ki taga* wi na, pa wi yaa yen mbe yiri wa kunwɔ pi ni!»

¹⁹A Zhezu wo naa wi fɔrɔgɔfenne pe ni, pè si yiri, mɛɛ taga wi na.

²⁰Jele wà la pye wa, kasanwa wogo yama la pye wi na. Pila yeke ke ma yiri shyen ta wi na. A wì si fulo Zhezu wi tanla wa wi punɔgo na, mɛɛ jiri wi derege yɔn ki na.

²¹Katugu wila ki jate wa wi nawa ma yo fɔ: «Na ŋga ya jiri wi yaripɔɔ to na jenri oke, pa mi yaa sagala.»

²²A Zhezu wì si kannga ma wele, mɛɛ wi yan, ma suu pye fɔ: «Na sumborombyo, kotogo le ma yee ni! Katugu ma tagawa pɔɔn shɔ.»

Le ki wagati nunɔba wi ni, a ki jele wì si sagala.

²³Ko punɔgo na, naa Zhezu wila ka saa ye wa Zhufuye to wi go, ma wegele winfenne pe yan pè gbegele mbe gboo wi le, naa janwa wi ni wila tinni ŋgbanga, ²⁴a wì si pe pye fɔ: «Ye yiri laga funwa na! Sumborombyo wii ku. Een fɔ, wila wɔnɔ win.»

Kona, a pe nɛɛ tege wi na. ²⁵Naa pàa kaa janwa wi yirige wa funwa na, a Zhezu wì si ye wa yumbyo wi

ni, mɛɛ saa sumborombyo wi yigi wi kee ki na. A wì si yen mɛɛ yiri ma yere. ²⁶A ki tinme pì si jaraga wa ki tara ti lagapyew.

Zhezu wila fyɔɔnɔ shyen sagala

²⁷A Zhezu wì si yiri lema, mɛɛ kari. Wi torosaga, a fyɔɔnɔ shyen si taga wi na, nɛɛ jɔrɔgi na yuun fɔ: «Davidi setirige pyo* we yinriwe ta!»

²⁸Naa Zhezu wila ka saa gbɔn wa go, a fyɔɔnɔ pè si fulo wi tanla. A wì si pe yewe ma yo fɔ: «Ye taga ki na ma yo mbe ya mbe ye yengele ke yenge le?»

A pè sho: «Ee, We Fɔ*.»

²⁹Kona, a Zhezu wì si jiri pe yengele ke na, ma sho fɔ: «Ki pye ye kan, ki yala ye tagawa pi ni!»

³⁰A pe yengele kè si yenge. A Zhezu wì sigi yo maga ŋgban pe ni, ma yo fɔ: «Ye wele! Yaga ka ti lere kpe mbege jen!»

³¹Een fɔ, a pè si kari, mɛɛ saa na Zhezu wi senre yuun wa ki tara ti lagapyew.

**Zhezu wila naŋa
bombo wa sagala**

³²Fyɔɔnɔ mbele pàa sagala, naa paa kaa na kee, a leele pè si pan naŋa bombo wa ni Zhezu wi kɔrɔgɔ. Yinne tipele làa pye wi ni.

³³Naa Zhezu wila kaa ki yinne tipele li purɔ mali wɔ naŋa wi ni, a wi nɛɛ para. Kila janwa wi ni fuun wi pari, a pe nɛɛ yuun fɔ: «We fa ŋga ki cenle ka yan laga Izirayeli* tara ti ni gben!»

³⁴ Een fɔ, a Fariziye pe nɛɛ yuun fɔ: «Yinne tipegele to wo wila fanŋga kaan wi yeri, a wi nɛɛ yinne tipegele ke puro na ke woo leele pe ni!»

Janwa wi yinriwe la Zhezu wi ta

³⁵ Zhezu wila pye na cagbɔɔ to naa kapire ti ni fuun ti yanri na toro, na leele pe nari Yenŋele senre ti ni wa pe sheriyyinre ti ni. Wila pye na Yenŋele li wunluwɔ* Sentanra ti yari leele pe kan, na yambala naa yandeele pe ni fuun pe sagala. ³⁶ Janwa ŋa fuun Zhezu wila pye na yaan, wi yinriwe la pye naa taa, katugu ki leele pàa te, a pe jatere wì piri pe na paa *simbaala yen, mbele kɔnriɔ woro pe na*[†]. ³⁷ Kì kaa pye ma, a Zhezu wì suu fɔɔgɔfenne pe pye fɔ: «Yarilire nda ti yaa kɔn, ti yen ma lege, een fɔ tunmbyeele pe woro ma lege. ³⁸ Ki kala na, ye kereɔ wi yenri wi tunmbyeele legerɛ torogo wa kere pe saa yarilire ti kɔn.»

Zhezu wi pitunmbolo ke ma yiri shyen wele

(Maki 3.13-19; Luki 6.12-16)

10 ¹ Kona, a Zhezu wì suu fɔɔgɔfenne* ke ma yiri shyen pe yeri, mɛɛ fanŋga kan pe yeri, paa yinne tipegele ke puro paa ke woo leele pe ni. Paa yama naa yandewe pi ni fuun pi koo. ² Zhezu wi pitunmbolo* ke ma yiri shyen pe mɛɛ ti nda: Ki kɔŋgbanŋga Simɔ ŋa pàa pye na

yinri Pyeri, naa wi nɔsepyɔ lenaŋa Andire; naa Zebede pinambiile shyen Zhaki naa Zhan; ³ naa Filipu, naa Baritelemi, naa Toma, naa Matiye. Wo la pye faa nizara shɔfɔ*; naa Alife pinambiile shyen Zhaki naa Tade; ⁴ naa Simɔ Zelɔti, kɔnaa Zhudasi Izikariyɔti. Wo wila kaa Zhezu wi le wi mbenfenne pe keɛ.

Zhezu wila wi pitunmbolo ke ma yiri shyen pe tun

(Maki 6.7-13; Luki 9.1-6)

⁵ A Zhezu wì sigi nambala ke ma yiri shyen pe tun, ma pe pye fɔ: «Leele mbele pe woro Zhufuye*, yaga kaa kee poro kɔɔgɔ. Yaga ka ye Samari* tara ca ka ni! ⁶ Een fɔ, yaa kee Izirayeli* tara woolo poro kɔɔgɔ, poro mbele pe yen paa simbaala yen, mbele pè punŋgo we. ⁷ Na ye kaa kee, yaa ki yari leele pe kan, yaa yuun fɔ: «Yenŋele ca wunluwɔ* pì yɔŋgɔ.» ⁸ Yaa yambala pe sagala, yaa gboolo pe yenni yaa pe yinrigi wa kunwɔ pi ni! Yaa yayenwe fenne* pe sagala kpoyi*! Yaa yinne tipegele ke puro yaa ke woo leele pe ni! Yège ta waga, yoro fun yaa ki kaan waga! ⁹ Yaga ka te, nakoma warifuwe, naa penjara tunmɔɔɔ le ye yɛɛ go na! ¹⁰ Yaga ka cana karikasha le, nakoma deere shyen, naa sawira, naa gbɔtangala; katugu tunmbyee wi ma daga paa wi kaan wila nii.

¹¹ «Na yaga sa ye ca o ca, cagbɔgɔ yi o, kapige yi o, ye lejennɛ ja, ŋa wi

[†]9.36: Nɔmbu 27.17; 1 Wunlu 22.17.

mbe ye yigi we, ye sa tugu wo na! Ye koro wa wi yeri fɔ ye karipilige ki sa gbɔn! ¹²Yaga ye go n̄ga fuun ni, ye go fenne pe shari ye yo fɔ: Yeyin̄ge ki pye ye ni! ¹³Na ki go woolo paga yenle mbe ye yaara wɔ, ye yeyin̄ge sharaga ki koro pe ni. Na paga si je mbe yo pe se ye yaara wɔ, ye yeyin̄ge sharaga ki songɔrɔ ye na. ¹⁴Na pee yenle mbe ye yaara wɔ, nakoma mbe logo ye yeri go ka ni, nakoma ca ka ni wi yo, ye kari ye wɔ wa ki laga ki ni! Ye karisaga ye ye tɔrɔrɔ gban̄ngban† wi pe yoo wo wa ki laga ki na. ¹⁵Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, na kiti kɔnpilige kiga ka gbɔn, Sodɔmu* ca naa Gomɔri*† ca woolo pe jɔlɔgɔ ki yaa ka mbɔnrɔ ki ca woolo pe wogo ki na.

Jɔlɔgɔ n̄ga ki yaa pan pun̄go na ki senre

(Maki 13.9-13; Luki 21.12-17)

¹⁶«Ye wele, mi yen na ye tunnu paa simbaala yen wa kombokara ti sɔgɔwɔ. Ye pye tijinliwe ni paa wɔrɔrɔ ti yen! Ye pye pɔw paa ca keten̄gele ke yen! ¹⁷Ye yee yingiwe jɛn leele pe ni, katugu pe yaa kaa ye nii kiti kɔnfenne pe kee, mbaa ye gbɔɔn sapire ni wa pe sheryin̄re ti ni. ¹⁸Pe yaa kaa kee ye ni wa gboforoneriye poro naa wunlumbolo pe yee sɔgɔwɔ na mege ki kala na, jan̄go ye ta yanla serɛya wi yo poro naa leele mbele

pe woro Zhufuye pe yee na. ¹⁹Na paga kaa kee ye wa kiti kɔnsaga sanga n̄a ni, ye jatere wiga ka piri ye senyoro to naa ye paralɔmɔ pi kala na. Ki wagati nun̄gba wi ni, senre nda ye yaa ka yo, ti yaa ka tigi wa ye nawa. ²⁰Katugu yoro ma ye yaa kaa para. Eɛn fɔ, ye To Yen̄gele li Yinne lo li yaa kaa para wa ye yɔn.

²¹«Leele pele yaa kaa pe nɔsepiile jate pe nii kee pe ta pe pe gbo. Ko nun̄gba koyi teele pe yaa kaa piin pe piile pe na. Piile pe yaa kaa yinrigi pe sevenne pe kɔrɔgɔ, mbaa pe kaan pe pe gbo. ²²Leele pe ni fuun pe yaa ka ye panra na mege ki kala na. Eɛn fɔ, n̄a fuun ka ya mbege kun wi yee ni sa gbɔn wa ki kɔsaga ki na, wo yaa ka shɔ. ²³Na paga kaa ye jɔlɔ ca ka ni, ye fe ye kari ka yee ni. Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, sanni ye sa yo ye toro Izirayeli tara ca pyew ki ni, pa Lere wi Pinambyɔ* wi yaa pan.

²⁴«Lekɔlipyɔ wi mege kila gbɔgɔ mbe we wi nagafɔ wi na. Tunmbyee fun wi mege kila gbɔgɔ mbe we wi kundigi wi na. ²⁵Lekɔlipyɔ wi kɔ wowi n̄a wi pye paa wi nagafɔ wi yen. Tunmbyee fun, wi kɔ wowi n̄a wi pye paa wi kundigi wi yen. Na pe kaa na sege ki to wo yinri Beyezebuli*, mɛre nda pe ya taga wi sege woolo poro na, to yaa pe mbe we.

†10.14: Pe tɔrɔrɔ gban̄ngban pe yaa wi pepe mboo wo wa, mbege naga fɔ ki ca woolo pe kapege pye.

†10.15: Zhene 19.12-25; Zhude 7.

Yaa fye Yenjele li yege*(Luki 12.2-7)*

²⁶ «Yaga kaa fye leele pe yege! Katugu kagala ngele fuun ke yen ma lara, koro ke ni fuun yaa ka yiri funwa na. Ijele fuun ke yen ngundo, koro ke ni fuun yaa ka jen. ²⁷ Nda mila yuun ye kan laga wɔwɔ pi ni, yaa ti yuun kpengbelengbe. Kalegere senre nda fuun pe maa yuun wa ye nungbogolo, yaa ti yari ngbanga paa pe ma kaa kɔnnɔ wa we. ²⁸ Mbele pe ma lere wi gbo, paa si ya yaraga ka pye wi yinne li na, yaga kaa poro fye. Eɛn fɔ, Yenjele na li mbe ya wire to naa yinne li ni ti jɔgɔ wa jaganama wi ni, yaa lo fye. ²⁹ Paa karikaŋgala shyen pere tama nungba na wi le? Ma si yala, ali li nungba na to tara, na ye To Yenjele li sigi jen. (Ko ki yen paa ye wogo ki yen.) ³⁰ Yoro wo na, Yenjele li ye yinzire jate ti yɔn ki jen. ³¹ Ki kala na, yaga kaa fye! Ye kayɔngɔ kɪ wɛ karikaŋgala legere na.

Mbe taga Zhezu wi na, nakoma mbe je wi na*(Luki 12.8-9)*

³² «Lere ɲa fuun kaga yo leele pe yege na mbe yo wi yen na kɔrɔgɔ, pa mi fun mi yaa kaga yo na To ɲa wa yenjele na wi yege na mbe yo ki fɔ wɪ pye na woo. ³³ Eɛn fɔ, lere ɲa fuun ka je na na leele pe yege na, mi fun mi yaa ka je ki fɔ wi na na To ɲa wa yenjele na wi yege na.

Mbe kɔn yeɛ na Zhezu kala na*(Luki 12.51-53; 14.26-27)*

³⁴ «Yaga kaa ki jate ndɛɛ yeyinŋge mɪ pan ma kan laga tara ti ni de! Yeyinŋge ma mɪ pan ma kan, ɛɛn fɔ, malaga yi. ³⁵ Yɔn mbafinliwɛ mɪ pan mbe le pinambyɔ wo naa wi to pe sɔgɔwɔ, naa sumborombyɔ wo naa wi nɔ pe sɔgɔwɔ, konaa piɲɔ wo naa wi najɔ pe sɔgɔwɔ. ³⁶ Lere wi go woolo jate poro pe yaa ka pye wi mbɛnfenne wele.

³⁷ «Lere ɲa fuun wi to, nakoma wi nɔ wɪ ndanla ma we mi na, wo si daga mbe pye na woo. Lere ɲa fuun wi pinambyɔ, nakoma wi sumborombyɔ wɪ ndanla ma we mi na, wo si daga mbe pye na woo. ³⁸ Lere ɲa suu tiparaga* ki tugo†, mbe taga na na, wo si daga mbe pye na woo. ³⁹ Lere ɲa kaa ki jaa mboo yinwege ki ta, wo yaa ki la. Eɛn fɔ, lere ɲa ka suu yinwege ki la na kala na, wo yaa kaga ta.

Tɔnli tawa senre*(Maki 9.41)*

⁴⁰ «Lere ɲa fuun ka ye yigi jɛŋgɛ, muwi ki fɔ wɪ yigi jɛŋgɛ. Lere ɲa fuun ka silan yigi jɛŋgɛ, ɲa wɪlan tun wo ki fɔ wɪ yigi jɛŋgɛ. ⁴¹ Lere ɲa fuun ka Yenjele yɔn senre yofɔ* wa yigi jɛŋgɛ, katugu wi yen Yenjele yɔn senre yofɔ, tɔnli ɲa Yenjele yɔn senre yofɔ ma ta, wo cɛnle ki fɔ wi yaa ka ta fun. Lere ɲa fuun ka Yenjele li lesinŋe wa yigi jɛŋgɛ, katugu wi yen Yenjele li

†10.38: *Mbe tiparaga ki tugo*: Ko kɔrɔ wo yen mbe cɛn ma jɔlɔgɔ ki cɛnwɛ.

lesinŋe, tɔnli ŋa Yenŋele lesinŋe wi ma ta, wo cenle ki fɔ wi yaa ka ta fun. ⁴²Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, lere ŋa fuun ka tɔnyinme jene nunŋba jate kan ki piile tunmɔmbɔlɔ mbele wa yeri, katugu wi yen na fɔrɔgɔfɔ, wo yaa kaa tɔnli wi ta.»

11 ¹Naa Zhezu wila kaa wi fɔrɔgɔfenne* ke ma yiri shyen pe naga ki senre ti ni ma saa kɔ, a wì si yiri lema, ma kari mbe saa leele pe nari Yenŋele senre ti ni, mbaa ti yari pe kan wa ki tara nunŋba ti cara ti ni.

**Zhan Batisi wo
naa wi fɔrɔgɔfenne pe senre**

(Luki 7.18-35)

²Ma Zhan Batisi* wi ta wa kaso, a wì si Kirisi* wi kapyegele ke senre logo. Kì kaa pye ma, a wì suu fɔrɔgɔfenne pele tun wa Zhezu wi yeri ³a pè saa wi yewe ma yo fɔ: «Shɔfɔ ŋa pòo senre yo ma yo wi yaa pan wowi mboro lee, nakoma we daga mbaa wa yege singi bere?»

⁴A Zhezu wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Ŋga yaa yaan konnaa ŋga yaa nuru, ye saga yege yo ye Zhan wi kan. Yoo pye fɔ: ⁵Fyɔɔnɔ paa yaan. Jejɔgɔlɔ fenne paa tanri cɛcɛcɛ. A Yayenwe fenne* pè sagala. A nunŋbojiile paa nuru. A gboolo paa yenni na yinrigi wa kunwɔ pi ni. A Yenŋele li Sentanra ti yen na yari fyɔnwɔ fenne pe kan†.

⁶Lere ŋa suu tagawa pi je mbe laga na na, ferewe yen ki fɔ wi woo!»

⁷Naa Zhan wi fɔrɔgɔfenne pàa kaa sɔngɔrɔ ma kari, a Zhezu wì si senre ti le, nɛɛ para janwa wi ni Zhan wi kanŋɔlɔ, na yuun fɔ: «Yinŋi yàa kari sa wele wa gbinri* wi ni? Gbagara kanŋgaga ŋga tifelege maa gbɔɔn naga yege ko kayi yàa kari sa wele wi le? Ayoo. ⁸Kì pye ma, ambɔ yàa si kari sa wele? Lere wa, ŋa wùu yɛɛ pɔ paara tiyɔnrɔ ni wi le? Ayoo. Katugu mbele pe maa pe yɛɛ poo paara tiyɔnrɔ ti ni, pe ma pye wa wunlumbolo yinre ti ni. ⁹Enhen, yinŋi yaa si saa wele? Yenŋele yɔn senre yofɔ* lawi wi le? Ee, mì yo ma de. Mi yen naga yuun ye kan, fɔ wi mege kì gbɔgɔ ma we Yenŋele yɔn senre yofɔ na. ¹⁰Ko Zhan wo senre Yenŋele làa yo wa li senre sewe wi ni, ma yo fɔ:

Wele, mi yaa na pitunŋɔ wi
torogo wa ma yege,
wi sɔɔn kologo ki yenge ma kan†.*

¹¹Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, senwee piile mbele fuun jeele pè se, wa kpe fa yiri wa pe ni, ŋa wi yen legbɔɔ ma we Zhan Batisi wi na. Eɛn fɔ, wa Yenŋele ca wunluwɔ* pi ni, ŋa wi yen pe ni fuun jee, wo yen legbɔɔ ma we Zhan wi na. ¹²Maga le wa Zhan Batisi Yenŋele senre yowo pi na fɔ ma pan ma gbɔn nala, paa ki ŋgbanga mbe ye wa Yenŋele ca wunluwɔ pi ni, mbele pè ŋgban ki na poro, paa ki lagajaa mboo ta.

†11.5: Eza 61.1.

†11.10: Mala 3.1; Eza 40.3.

¹³ Yennjele li yon senre yofenne poro naa Moyisi lasiri* seweele pè para Yennjele li wunluwo* wogo ki na fo ma pan ma gbɔn Zhan wagati wi na. ¹⁴ Na ye mbe yenle mbe taga na na, yege jen ye yo fo Eli* na paa wi panga ki yari, Zhan wo lawi we†. ¹⁵ Nungbogolo ka pye na na, wi ke jan wila nuru.

¹⁶ «Mbe ya mbe nala pilige woolo pe taanla ambɔ ni? Ye wele! Pe yen paa piile yen. Pe yen ma cen wa katogo, nee jɔrɔgi naga yuun pe nimbiile pe kan fo: ¹⁷ «Waa wegele win ye kan ye ta ye yo, yee yo. A wè kunwo yuuro ko, yee gbele.» ¹⁸ Ko ki naga ma yo Zhan Batisi na wila pan, wi sila pye na yaakara kpayi kaa, wi sila si pye na sinme woo. A pè yo fo yinne tipele li ye wi ni. ¹⁹ Lere wi Pinambyo* wo kaa pan na nii na woo, a pè songoro naa ma yo fo: «Ye wele! Na wo pan ma koro na nii na woo, ma pye nizara shɔfenne* poro naa kapere pyefenne pe wonlo.» Eɛn fo, Yennjele li tijinliwe pe maa jen ma yo pi sin li kapyegele koro fannga na.»

Cara nda tila je mbe logo Zhezu wi yeri

(Luki 10.13-15)

²⁰ Kona, Zhezu wila wi kafɔngɔlɔ ke legere pye cara nda ni, a wi nee para ki cara ti woolo pe na, katugu pe sila pe

kapere ti jen mberi yaga. Wila pe pye fo: ²¹ «Yoro Korazen ca fenne wele, jɔlɔgo yen ye wogo! Yoro Betisayida ca fenne fun, jɔlɔgo yen ye wogo! Katugu ndee ki pye kafɔngɔlɔ ngele kè pye wa ye yeri, pa kè ja pye wa Tiri* ca naa Sidon ca woolo pe yege songwo, anme ki gbɔn yeen pe kashara lele pe yee na, ma pe yee piligi wa cɔnrɔ ti ni mbege naga fo paa jaa mbe pe kapere pyege ki yaga. ²² Ki kala na, mila ki yuun ye kan, na kiti kɔnpilige kiga ka gbɔn, Tiri ca naa Sidon ca woolo pe jɔlɔgo ki yaa ka mbɔnrɔ ye wogo ki na. ²³ Yoro Kaperinawu ca woolo fun, ye nawa po ni pe yaa ka ye yirige mbe gbɔn fo wa yennjele na wi le? Ayoo de, pe yaa ka ye tirige fo wa kuulo tara*; katugu ndee ki pye kafɔngɔlɔ ngele kè pye wa ye yeri pa ke pye wa Sodomu* ca,† anme ki ca ki wa ali ma pan ma gbɔn nala na. ²⁴ Ki kala na, mila ki yuun ye kan, na kiti kɔnpilige kiga ka gbɔn, Sodomu ca woolo† pe jɔlɔgo ki yaa ka mbɔnrɔ ye wogo ki na.»

Yaa paan na kɔrɔgo ye wogosaga ta

(Luki 10.21-22)

²⁵ Ki wagati wi ni, a Zhezu wi sho naa fo: «Na To, mboro ma yen naayeri wo naa tara ti Fo. Mila ma shari, katugu nga mà lara dunruya

†11.14: Mala 3.23.

†11.23: Zhene 19.22-25.

†11.24: Sodomu ca woolo pe kapere tila gbɔgo Yennjele li yege na, fo a li ki ca ki tongo. Zhene 19.24-28; Zhude 7.

kajenmbele poro naa sewe jenfenne pe na, màga pye maga naga piile tunmambóló† poro na. ²⁶Na To mà ko pye ma, katugu ko kòòn ndanla.

²⁷«Na To wì yaraga pyew ki le na kee. Lere kpe si Pinambyo wi jen, nde wi To wo nuŋgba. Lere kpe si To wi jen, nde Pinambyo wo nuŋgba, konaa leele mbele Pinambyo wi yen na jaa mboo To wi naga pe na we.

²⁸«Yaa paan na kòrògò, yoro mbele fuun yè tugo konaa ma te ye tuguro ti ni. Mi yaa ti laga ye go na, mbe wogosaga kan ye yeri. ²⁹Yanla tunŋgo pyetige* ki tugo paa falinere yen. Ye pye na fòrògofenne, katugu nandanwa fò wi mi, mi si yen pòw. Kiga pye ma, pa ye yaa wogosaga ta wa ye yinwege ki ni. ³⁰Katugu na tunŋgo pyetige ki tugulo si ngban, tuguro nda mi yaa si kan ye yeri tii nugu.»

Zhezu wi yen cènpilige ki Fò

(Maki 2.23-28; Luki 6.1-5)

12¹Ko puŋgo na naa, Zhezu wila pye na toro shògòlò kere ta nawa Zhufuye* cènpilige* ka ni, ma yala fuŋgo la pye wi fòrògofenne* pe na. A pe nee ki shògòlò sheshegele kele kòòn na ke

tunrugu na ke pyo wi woo naa kaa†. ²Fariziye* mbele pàa pye le, naa pàa kaa ki yan ma, a pè si Zhezu wi pye fò: «Wele! Kala na lii daga mbaa piin cènpilige ki ni, lo ma fòrògofenne paa piin!»

³A wì si pe yòn sogo ma yo fò: «Ŋga Davidi wila pye pilige ka ni wo naa wi pinleyeɛnle pe ni, ma yala fuŋgo la pe yigi, ye sigi kara mbege yan wi le? ⁴Wila ye wa Yenŋele li go ki ni, wo naa wi pinleyeɛnle pe ni, buru ŋa pàa wò saraga* Yenŋele li yeri, ma wa ka, wo ŋa wi sila daga pe wa ka, kaawò saraga wòfenne* poro nuŋgba†. ⁵Nakosima, ye sigi kara wa lasiri* sewe wi ni mbege yan fò saraga wòfenne pe maa cènpilige ki jogo tunŋgo ŋga pe maa piin wa sherigo gbògò*† ki kala na, ma si yala, pe woro na jate ki jògòfenne. ⁶Mila ki yuun ye kan, wa yen laga ŋa wì gbògò ma we sherigo gbògò ki na. ⁷Yenŋele senre sewe wi yen na senre nda yuun ma yo fò: «Leele yinriwe taga ko mila jaa, mi woro na yaayoro saraga jaa†,» ki pye nde ki senre yeri kòrò jen, ye se jen naa leele mbele pe yen jeregisaga fu pe jeregi. ⁸Katugu Lere wi Pinambyo* wi yen cènpilige ki Fò!»

†11.25: *Piile tunmambóló*: Poro pe yen mbele pe fa Yenŋele wogo ki jen mbe wali ki na we.

†12.1: Dete 23.25.

†12.4: 1 Sami 21.3-6; Eki 25.30; Levi 24.5-9.

†12.5: Nambu 28.9.

†12.7: Oze 6.6.

**Zhezu wila naŋa wa sagala,
wi kee kila sho wi na**

(Maki 3.1-6; Luki 6.6-11)

⁹ Ko punŋo na, a Zhezu wì si yiri lema, mɛɛ saa ye pe sherigo ka ni. ¹⁰ Naŋa wà la pye wa, wi kee nuŋgba la sho wi na. Leele mbele pàa pye wa, a pè si Zhezu wi yewe ma yo fɔ: «Ki daga lere wa mbe lere sagala cɛnpilige ni le?» Pàa ko yo ma, mbe ta mbe baga wi na mbe yo wi kapege pye.

¹¹ A Zhezu wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Wiwiin wi yen laga ye ni, na sumbyɔ nuŋgba ka pye wi yeri, wiga to wetijugo ka ni cɛnpilige ki ni, wi se saa wɔ wa?» ¹² Ma si yala, lere wo wɛ sumbyɔ wo na pew! Ki kala na, ki daga paa kajɛŋge piin cɛnpilige ki ni.» ¹³ Kona, a wì si naŋa wi pye fɔ: «Ma kee ki sanga!»

A naŋa wì suu kee ki sanga. A kì si sagala kpoyi*, mɛɛ pye paa sanŋa ki yen. ¹⁴ A Fariziye pè si yiri ma saa pe yɛɛ yan, paa yege ŋga na pe yaa ki pye, mbe ta mbe Zhezu wi gbo we.

Tunmbyee ŋa Yenŋele lì wɔ

¹⁵ Naa Zhezu wila kaa ki wogo ki jɛn, a wì si yiri wa ki laga ki na nɛɛ kee, a lelegere si taga wi na. A wì si yambala pe ni fuun pe sagala, ¹⁶ ma sigi yo maga ŋgban pe ni, ma yo wi yen lere ŋa cɛnlɛ, paga kaa naga. ¹⁷ Ko la pye ma, janŋo senre

nda Yenŋele yɔn senre yofɔ* Ezayi* wila yo, ti ta tiri yɛɛ yɔn fili, fɔ:

¹⁸ Na tunmbyee ŋa m̀ wɔ, wi ŋa.

Wi yen mala ndanla fɔ jɛŋge.

Wi kala lìlan ndanla jɛŋge.

Mi yaa kanla Yinne li tirige wi na.

Wi yaa kaa na kiti kɔŋgɔ ki yari cɛngele woolo pe kan.

¹⁹ Wi se ka kendige wɔ lere ni, wi se kaa gbanla lere na.

Pe se kaa yogo logo wa kɔŋgolo ke ni.

²⁰ Wi se ka gbagara kanŋgala na li kunnu li kaari.

Wi se ka fitanla ŋa wi yen na finri wi figi.

Wi yaa ka ko pye ma, janŋo ŋga ki yen ma sin, ki sa cew ta.

²¹ Cɛngele woolo pe ni fuun pe yaa ka pe jigi wi taga wi na†.

**Zhezu wi fanŋga kì wɛ
Sɔtanla wi wogo ki na**

(Maki 3.22-30; Luki 11.14-23)

²² Kona, a pè si kari naŋa wa ni Zhezu wi kɔrɔgɔ, wila pye fyɔɔn konna bombo, katugu yinne tipele la pye wi ni. A Zhezu wì suu sagala. A wì ya na para, na yaan. ²³ Kila janwa wi ni fuun wi pari, a pe nɛɛ yuun fɔ: «Naga yen ma, Davidi setirige pyɔ* wo si ma ŋa yɛɛn?» ²⁴ Eɛn fɔ, naa Fariziye pàa kaa ki logo janwa wi yeri, a pè sho fɔ: «Ki naŋa ŋa yɛɛn, wila yinne tipegele ke puro na ke woo leele pe ni yinne tipegele to Beyezebuli* wo fanŋga na.»

† 12.18-21: Ki laga ŋga ki yen na para mbele pè te, ma pye sagawa fu wa Yenŋele kologo ki ni poro senre na. Zhezu wi yaa ka ki woolo pe sho; Eza 42.1-4.

²⁵ Ɛɛn fɔ, Zhezu wila pe nawa jatere wi jen, a wì si pe pye fɔ: «Wunluwɔ o wunluwɔ pi leele pe maa wiin pe yɛɛ ni, ki wunluwɔ pi ma jɔɔ. Ca o ca, nakoma sege o sege ki leele pe maa wiin pe yɛɛ ni, ki ma jɔɔ. ²⁶ Sɔtanla fun, na wi kaa wi woolo pe puro, kona, wi yen na wiin wi yɛɛ ni. Pa wi wunluwɔ pi se ya ɛn. ²⁷ Na kaa pye mi maa yinne tipegele ke puro na ke woo leele pe ni Beyezebuli wo fanŋga na, ambɔ wi maa fanŋga kaan ye woolo poro yeri pe ma sila ke puro na ke woo leele pe ni? Ye woolo jate poro pe yen ye kiti kɔnfenne wele. ²⁸ Kaselege ko na, Yenŋele li Yinne lo fanŋga na mila yinne tipegele ke puro na ke woo leele pe ni. Ko ki naga ma yo Yenŋele li wunluwɔ* pì gbɔn laga ye na makɔ.

²⁹ «Lere se ya ye lenŋbaan wa go mboo kɛɛ yaara ti ɛ, na wii keli mboo pɔ gben. Na wi kaa pɔ mbe kɔ, wi mɛɛ ya maa go yaara ti ni fuun ti ɛ. ³⁰ Ki kala na, na lere ŋa woro na ni, mi yen ma wo mben. Lere ŋa woro nala sari mbaa leele pe gbogolo, wo maa pe jaragi. ³¹ Ko kì ti mila ki yuun ye kan fɔ kapere nda leele paa piin, naa Yenŋele li mɛɛɛ ŋa paa jogo, ti ni fuun ti yaa ka kala yaga pe na. Ɛɛn fɔ, lere ŋa fuun ka Yinnekpoyi li mɛɛɛ ki jɔɔ, ki kapege ki se kala yaga wi na. ³² Lere ŋa ka senpere yo Lere wi Pinambyɔ wi na, ki kapege ki yaa ka kala yaga wi na. Ɛɛn fɔ, lere ŋa ka senpere yo Yinnekpoyi li na, ki

kapege ki se kala yaga wi na laga ki dunruya ŋa wi ni, ki se si kala yaga wi na goto.

Tige ko naa ki pyɔ

(Luki 6.43-45)

³³ «Na tige ki ka pye jɛɛɛ, ki pyɔ wi ma pye jɛɛɛ. Na tige ki ka si tijanga, ki pyɔ wi ma tijanga; katugu tige ki ma jen ki pyɔ wo na. ³⁴ Mɛɛɛ pire wele de! Yoro mbele ye yen ma pe yɛɛn, ye mbe ya mbaa senjende to yuun mɛɛ? Katugu lere wi nawa piga yin yaraga ŋa ni, ko wi yɔn ki maa yuun. ³⁵ Lejenŋe we, wi maa yarijende woo na yinrigi wa wi yarijende ti ni. Ɛɛn fɔ, lepee we, wi maa yaripere woo na yinrigi wa wi yaripere ti ni. ³⁶ Mila ki yuun ye kan fɔ, kiti kɔnpilige, senjagara nda fuun leele pe maa yuun, pe yaa ka sa pe yewe ti ni. ³⁷ Katugu lere wi yaa ka tanga ta Yenŋele yeri wi senyoro to kala na, wi yaa si ka pye jɔɔfɔ wi senyoro to kala na.»

Leele pàa pye na jaa Zhezu wi kafɔnnɔ la pye peli yan

(Maki 8.11-12; Luki 11.29-32)

³⁸ Kona, a lasiri sewɛ jɛnfenne* pele naa Fariziye pele ni, pè si Zhezu wi yewe ma yo fɔ: «Nagafɔ, waa jaa ma kafɔnnɔ la pye weli yan.»

³⁹ A Zhezu wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Nala pilige woolo pe yen kapere pyefenne naa kɛɛnre lifenne. Pe yen na kafɔnnɔ la jaa mbe yan. Ɛɛn fɔ, kafɔnnɔ la se pye pe kan naa, kaawɔ Yenŋele

yɔn sɛnrɛ yofɔ Zhonasi* wolo lo. ⁴⁰Katugu yege n̄ga na Zhonasi wila yɔnlɔ taanri naa yembine taanri pye wa mbene gbebene li nawa, ki pyelɔmɔ nun̄gba pi na fun, Lere wi Pinambyɔ wi yaa ka piliye taanri naa yembine taanri pye wa tara. ⁴¹Kiti kɔnpilige, Ninive*† ca fenne pe yaa ka yiri mbe nala pilige woolo pe jeregi, katugu Zhonasi wila Yen̄gele sɛnrɛ nda yo ma pe kan, p̄a ti logo ma pe kapere ti jen mari yaga. Ye wele, lere wa yen laga, n̄a w̄i we Zhonasi wi na, (ye si woro na jaa mbe wo sɛnrɛ to logo.) ⁴²Kiti kɔnpilige, yɔnlɔparawa kalige kɛɛ wunlun̄jɔ wi yaa ka yiri mbe nala pilige woolo pe jeregi, katugu wila yiri wa tara ti kɔsaga ki na ma pan ma Salomɔ wi tijinliwɛ sɛnrɛ ti logo. Ye wele, lere wa yen laga n̄a w̄i we Salomɔ wi na, (ye si woro na jaa mbe wo sɛnrɛ to logo.)

Yinne tipele li sɔngɔrɔkala

(Luki 11.24-26)

⁴³«Na yinne tipele liga wɔ lere wa ni, li ma saa na yanri wa gbinri* wi ni, wa laga n̄ga tɔnmɔ na pye we, na wogosaga lagajaa mbe wogo. Naa li woro mbe ka yan, ⁴⁴kona, li ma sho fɔ: «Mi yaa sɔngɔrɔ wa na go n̄ga m̄i wɔ wa ki ni.» Na liga ka sɔngɔrɔ, li mɛɛ pan maga yan waga, p̄ege gbogolo maga pɛ fɔ jɛngɛ. ⁴⁵Kona, li mɛɛ kari ma saa yinne tipegele kele yege lagaja naa kɔlɔshyen, n̄gele kɛ pe

ma wɛ lo jate li na. Lo naa koro ni, ke mɛɛ pan ma ye wi ni, mɛɛ cɛn wa wi ni. Kona, ki lerefɔ wi cɛnwɛ pi ma sɔngɔrɔ ma tijanga ma we kɔngban̄nga ki na. Nala pilige lepeele pa pe wogo ki yaa ka pye ma fun.»

Mbele paa tanri Yen̄gele li sɛnrɛ ti na, poro pe yen Zhezu wi nɔsepiile wele

(Maki 3.31-35; Luki 8.19-21)

⁴⁶Ma Zhezu wi ta wila pye na para janwa wi ni bere, a wi nɔ naa wi nɔsepiile nambala p̄ɛ si gbɔn le. P̄a pye ma yere wa funwa na, nɛɛ wi jaa mbe para wi ni. ⁴⁷A lere w̄a sigi yo ma Zhezu wi kan fɔ: «Wele! Ma nɔ wo nɔ nɔsepiile nambala pe ni, pe yen ma yere le funwa na, paa jaa mbe para ma ni.» ⁴⁸A Zhezu w̄i sigi lerefɔ wi pye fɔ: «Ambɔ wi yen na nɔ wo? Ambene pe yen na nɔsepiile nambala poro?» ⁴⁹Kona, a w̄i suu kɛɛ ki naga wi fɔrɔgɔfenne pe na, ma sho fɔ: «Wele, na nɔ naa na nɔsepiile nambala poro wele mbele laga we. ⁵⁰Katugu lere n̄a fuun kaa na To n̄a wa yen̄gele na wi nandanwa kala li piin, wo wi yen na nɔsepyɔ lenān̄a, naa na nɔsepyɔ sumboro, naa na nɔ.»

Yariluguro fɔ yomiyele

(Maki 4.1-9; Luki 8.4-8)

13 ¹Ki pilige nun̄gba ki ni, a Zhezu w̄i si yiri wa go, mɛɛ kari ma saa cɛn wa lɔgbɔgɔ ki yɔn na, mbaa leele pe nari Yen̄gele

†12.41: Zhona 3.5-10.

senre ti ni. ² A janwa gbolo là si saa gbogolo wa wi tanla maa maga, a wì si ye ma cen tɔnmɔkɔrɔ ka ni wa tɔnmɔ pi go na. A janwa gbolo lo si koro wa lɔgo ki koŋgo na. ³ Wila yarilegere senre yo pe kan yomiyegele ni, ma yo fɔ:

«Nana wà la yiri ma kari saa yariluguro lugu wi kere paa yege nga na pe maa mali wi waa. ⁴ Maa ta wila ti yanragi, a yariluguro tà si to wa konɔ li yɔn na. A sannjere si pan mari yɔli. ⁵ A tà to yaannguro laga na, tara sila pye le ma jenge. A ti si fi fyaw, katugu tara ti sila pye ma jugo le. ⁶ Eɛn fɔ, naa yɔnlɔ kila kaa yiri ma ngban na yaa, a ti si waga, katugu ninde jende sila pye ti na. ⁷ A tà to wuuro sɔgɔwɔ ma fi. A wuuro ti si yiri mari tɔn. ⁸ A tà si to wa tara jende ti na, ma fi ma yiri ma se. Tà la se pyɔ cenme. A tà se pyɔ nafa taanri. A tà se pyɔ nafa ma yiri ke.» ⁹ Kona, a Zhezu wì si pe pye fɔ: «Nunɔgbogolo ka pye nga na, wi ke jan wila nuru!»

Yingi na Zhezu wila si pye na para yomiyegele ni

(Maki 4.10-12; Luki 8.9-10)

¹⁰ Kona, a fɔrɔgofenne* pè si fulo Zhezu wi tanla, mɛɛ wi yewe ma yo fɔ: «Yingi na ma nɛɛ para pe ni yomiyegele ni?»

¹¹ A Zhezu wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Yenɔjele li ngundo senre nda ti yen na para li ca wunluwɔ* pi wogo na, pa ligi kan yoro yeri, a yèri jen. Eɛn fɔ, kii kan poro yeri.

¹² Katugu yaraga yen nga fuun yeri, pe yaa ka ka taga wo kan, wi ta naa legerɛ. Eɛn fɔ, yaraga woro nga fuun yeri, jenri nga wì ta, pe yaa kaa shɔ wi yeri. ¹³ Ko kì ti mila para pe ni yomiyegele ni, katugu pe maa wele, eɛn fɔ, paa la yaan. Pe ma pe nunɔgbogolo ke jan na nuru, eɛn fɔ, paa si logo, paa sila ti kɔrɔ jenni. ¹⁴ Senre nda Yenɔjele yɔn senre yofɔ* Ezayi* wila yo, tiri yɛɛ yɔn fili pe kanngolo, fɔ:

Ye yaa kaa nuru jenge, eɛn fɔ, ye se kaa ti kɔrɔ jenni.

Ye yaa kaa wele jenge, eɛn fɔ, ye se kaa yaan.

¹⁵ *Katugu ki leele mbele yɛɛn, pe kotoro ti ngban pe na.*

Pè pe nunɔgbogolo ke tɔn, ma pe yengele ke tɔn,

jango paga kaa yaan pe yengele ke ni,

paga si kaa nuru pe nunɔgbogolo ke ni.

Paga si kaa kagala kɔrɔ jenni wa pe kotogo na,

jango paga ka ta mbe kannga mbe pan mi Yenɔjele na kɔrɔgo mbe pe sagala†.

¹⁶ «Yoro wo na, ferewe yen ye woo, katugu yaa yaan ye yengele ke ni, na nuru wa ye nunɔgbogolo ke ni.

¹⁷ Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, Yenɔjele yɔn senre yofenne* pe legerɛ, naa mbele pè pye Yenɔjele li woolo pe legerɛ la pye naga jaa mbe nga yaa yaan ki yan. Eɛn fɔ, pe sila ki yan. Pàa pye naga jaa mbe nda

†13.14-15: Eza 6.9-10.

yaa nuru ti logo, ɛɛn fɔ, pe sila ti logo.»

**Zhezu wìla yariluguro fɔ
wi yomiyele li kɔrɔ wi yo**

(Maki 4.13-20; Luki 8.11-15)

¹⁸A Zhezu wì sho naa fɔ: «Ki kala na, yaa yariluguro fɔ wi yomiyele li kɔrɔ wi nuru. ¹⁹Yariluguro nda tì to wa kɔnɔ li yɔn na, ko ki yɛn paa lere ŋa wiga Yɛnɲele li wunluwɔ* senre ti logo, na wi siri kɔrɔ jɛn, Sɔtanla wi ma pan ma nda wì logo ti wɔ wa wi nawa. ²⁰Yaanɲguro laga ŋga yariluguro tì to wa ki na, ko ki yɛn paa leele mbele pe ma Yɛnɲele senre ti logo, ma yɛnle ti na fyaw nayinme ni. ²¹Ɛɛn fɔ, paa ti yaga ti censaga ta wa pe nawa. Pe ma taga ti na wagati jenri ni. Na jorowo ka gbɔn pe na, nakoma leele pe kaa pe jɔlɔ ki senre ti kala na, pe mɛɛ je ti na. ²²Yariluguro tì to wuuro tiire laga ŋga na, ko ki yɛn paa leele mbele pè Yɛnɲele senre ti logo. Ɛɛn fɔ, ki dunruya ŋa wi jatere legere to naa penjagbɔrɔ nda ti maa pe fanla na pe punɲgu, ti ma ki senre ti sho pe yeri, tila ya kala yɔn pe kan. ²³Tara jende nda yariluguro tì to wa ti na, to ti yɛn paa leele mbele pe ma Yɛnɲele senre ti logo mari kɔrɔ jɛn, ma piile sɛ. Ki piile pele ma pe cɛnme cɛnme sɛ. Pele ma pe nafa taanrindaanri sɛ. Pele ma pe nafa ma yiri ke ke sɛ†.»

**Zhezu wìla yan pege
yomiyele la wa**

²⁴A Zhezu wì si nuru naa ma yomiyele la wa ma pe kan, ma yo fɔ: «Yɛnɲele ca wunluwɔ pi yɛn ma yaraga ŋga lɛ, ki wele. Naŋa wà la saa yariluguro jende ta lugu wi kere. ²⁵Yembine la ni, ma leele pe yaga paa wɔnɔ, ki naŋa wi mbenfɔ wà si pan ma yan pege pire yanragi wa yariluguro ti sɔgɔwɔ, mɛɛ sɔngɔrɔ ma kari. ²⁶Naa yariluguro tila kaa fi ma yiri na jofyogolo woo, a yan pege kì si fi fun. ²⁷A kere fɔ wi tunmbyeele pè si saa wi pye fɔ: «We to, mì yo yariluguro jende maa si lugu wa ma kere, yan pege ŋga kì yiri wa, ko pan mɛle?» ²⁸A wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Na mbenfɔ wo wawi wì pan ma ko pye ma.» Kona, a tunmbyeele pè suu yewe ma yo fɔ: «Maa jaa we saga fali wege wɔ wa le?» ²⁹A wì sho: «Ayoo, katugu na ye ka saa ki kologi, kana ye yaa fara yaara nda tì lugu ta ni mberi kɔlɔgi. ³⁰Ki kala na, yeri yaga wa ti pinle tila lee ja, fɔ yariluguro ti kɔnsanga wi sa gbɔn. Na wiga ka gbɔn, pa mi yaa ki yo ti kɔnfenne pe kan, mbe yo fɔ: Ye keli ye yan pege ki kɔlɔgi, yege pɔ pɔgɔlɔ pɔgɔlɔ, yege sogo gbɛn. Yee jɛn ye yarilire ti tunɲgo ki pye, yeri le wa na bondo wi ni.» »

†13.23: Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ pe maa tanri Yɛnɲele senre ti na nari gbogo, konnaa mari yo ma pele kan, fɔ poro fun pe ma saa taga ti na.

Mutari tige pyo yomiyele

(Maki 4.30-32; Luki 13.18-19)

³¹A Zhezu wì si nuru naa ma yomiyele la wa ma pe kan. Wìla yo fɔ: «Yenŋele ca wunluwɔ pi yen paa mutari* tige pile yen, naŋa wà la li le ma saa li lugu wi kere. ³²Ki tige pile lo li yen yariluguro nda fuun pe maa yanragi ti pire ti ni fuun jeele le. Eɛn fɔ, na li ka fi, li ma yiri ma gbɔɔ ma we sere tire ti ni fuun ti na. Li ma pye tige, fɔ sannjere ti ma saa na ti sere poo wa ki njere ti nĩ†.»

Leve yomiyele

(Luki 13.20-21)

³³A Zhezu wì si nuru naa ma yomiyele la wa pe kan, ma yo fɔ: «Yenŋele ca wunluwɔ pi yen paa leve* yen. Jele wà wi pinle wi farini muwe bɔɔ kɔngɔ ni maa gbɔn, fɔ a leve wì saa pi fe maa yirige pyew.»

Zhezu wìla pye na yomiyegele ke waa leele pe kan go ŋga na

(Maki 4.33-34)

³⁴Zhezu wìla ki kagala ke ni fuun ke yo janwa wi kan yomiyegele ni. Wi sila para pe ni yege ka na naa, na yomiyegele la ma. ³⁵Wìla pye na ko piin ma, janŋo Yenŋele yɔn senre yofɔ wìla senre nda yo, ti ta tiri yeɛ yɔn fili, fɔ:

Mi yaa kaa para pe ni yomiyegele ni.

Maga le wa dunruya wi dasanga wi ni, kagala ŋgele kàa pye ma lara, mi yaa kaa ke yuun pe kan†.

Zhezu wìla yan pege yomiyele li kɔɔ wi yo

³⁶Kona, a Zhezu wì si janwa wi yaga le, mee kari wa go. A wi fɔɔɔfenne pè si fulo wi tanla ma suu pye fɔ: «Yan pege ŋga kì yiri wa kere, ki yomiyele li kɔɔ wi yo we kan!»

³⁷A Zhezu wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Lere ŋa wì saa yariluguro jende ti yanragi, wo wi yen Lere wi Pinambyɔ* we. ³⁸Kere to ti yen dunruya we. Yariluguro jende to ti yen mbele pe yen Yenŋele li wunluwɔ pi woolo wele. Yan pege ko ki yen mbele pè pye Sotanla wi woolo wele. ³⁹Mbenfɔ ŋa wì saa yan pege ki yanragi, wo wi yen Sotanla we. Yariluguro kɔngɔ ko ki yen dunruya kɔwɔ we. Yariluguro kɔnfenne poro pe yen meregeye* wele. ⁴⁰Yege ŋga na yan pege pe maga kɔɔgi maga wa wa kasɔn ki ma sogo, dunruya kɔpilige pa ki yaa ka pye ma fun. ⁴¹Lere wi Pinambyɔ wi yaa kaa meregeye pe torogo, mbele pe maa leele pe kaan pe maa kapege ki piin, pe pan pe pe cɔnri pe pe wɔ wa wi wunluwɔ pi ni, mbe pinle kapere pyefenne pe ni. ⁴²Pe yaa ka pe wa wa kasɔn gbɔɔ ki ni. Pe yaa kaa gbele wa, mbaa pe ŋgangala ke kaa jɔɔɔ

†13.32: Eze 17.23; 31.6; Dani 4.20-22.

†13.35: Yuuro 78.2.

ki kala na. ⁴³ Έεν fɔ, Yennele li lesinmbele pe yaa kaa yengele paa yɔnlɔ ki yen, wa pe To wi wunluwɔ pi ni. Nunɔgbogolo ka pye ŋa na, wi ke jan wila nuru.

Penjara nda tì lara ti yomiyele

⁴⁴ «Yennele ca wunluwɔ pi yen paa penjagbɔrɔ yen, nda pè lara kere ta nawa. A nanja wà si saa ti yan, mɛɛ nuru naa mari lara, mɛɛ kari nayinme coli ma saa wi kɛɛ yaara ti ni fuun ti pere, mɛɛ songɔrɔ ma saa kere ti lɔ.

Somu pyɔ tiyɔɔn yomiyele

⁴⁵ «Yennele ca wunluwɔ pi yen paa perefɔ wa yen. Wi yen na yanri na somu tiyɔɔn lagajaa. ⁴⁶ Naa wì ka saa wa yan, ŋa wi sɔnɔɔ kì ŋban, a wì si saa wi kɛɛ yaara ti ni fuun ti pere, mɛɛ saa wi lɔ.

Ŋbanra wɔmere yomiyele

⁴⁷ «Yennele ca wunluwɔ pi yen paa ŋbanra wɔmere yen fun. Ŋbanra wɔfenne pe mari wa wa lɔgbɔɔ ki ni, mɛɛ ŋbanra ti cenle pyew ta yigi. ⁴⁸ Na mere tiga yin ŋbanra ti ni, pe mari tilele ma yiri ti ni ma saa cen wa lɔɔ konɔ na mari cɔnri. Ŋbanra nda ti yen jende, pe ma to le wa pe kanjara ti ni, mɛɛ nda ti se ya kala yɔn to wa. ⁴⁹ Dunruya kɔpilige, pa ki yaa ka pye ma fun. Mɛɛgeye pe yaa ka pan mbe lepeele pe cɔnri

mbe pe wɔ Yennele lesinmbele pe ni, ⁵⁰ mbe si pe wa wa kasɔn gbɔɔ ki ni. Pa pe yaa kaa gbele wa, mbaa pe ŋgangala ke kaa jɔlɔɔ ki kala na.»

Penjara fɔnndɔ naa penjalere senre

⁵¹ A Zhezu wì si pe yewe ma yo fɔ: «Yege kagala ke ni fuun ke logo ma ke kɔrɔ jen le?» A pè sho fɔ: «Ee.»

⁵² Kona, a wì si pe pye fɔ: «Lasiri sewe jenfɔ* ŋa fuun wi kanɔga ma pye Yennele ca wunluwɔ pi fɔrɔɔfɔ†, wi yen paa laga to yen, ŋa wila yarilere naa yarifɔnndɔ taa na yinrigi wa wi yarijende ti ni.»

ZHEZU WI TUNŊGO KI KŌWŌ WA GALILÉ TARA

13.53--18.35

Nazareti ca fenne pe sila taga Zhezu wi na

(Maki 6.1-6; Luki 4.16-30)

⁵³ Naa Zhezu wila kaa ki yomiyegele ke wa pe kan ma saa ke kɔ, a wì si yiri wa ki laga ki na. ⁵⁴ Wila yiri ma saa gbɔn lere ca ŋga ni, a wì si kari wa ki ni, mɛɛ saa na leele pe nari Yennele senre ti ni wa pe sherigo* ki ni. Wi Yennele senre nagalɔmɔ pila leele mbele fuun pàa pye wa pe pari. A pe nɛɛ yuun fɔ: «Wìgi tijinliwɛ mba pi ta se ma? Wi ya naga kafɔnɔɔlɔ

†13.52: Ko kɔrɔ wo yen fɔ lasiri sewe jenfenne mbele pè pye Zhezu wi fɔrɔɔfenne, pè jenme tasaga shyen ta, pà yiri wa Yɔn fɔlɔ lele sewe wi ni, a pà yiri wa Yɔn fɔlɔ fɔnndɔ sewe wi ni.

ke piin meele ma? ⁵⁵Tire tefo wi pinambyo wo ma yeen? Wi no wo ma Mari? Wi nasepiile nambala poro ma Zhaki, naa Zhouzefu, naa Simo konaa Zhude? ⁵⁶Wi nasepiile jeele pe ni fuun pe woro laga we sogowa? Wigi fannga nga ki ni fuun ki ta se ma?»

⁵⁷A wi kala li nee pe mbenge. Kona, a Zhezu wi si pe pye fo: «Yenjele yon senre yofa pe maa wi gbogo lagapyew, ndee wi ca naa wi go woolo poro paa laa gbogo bok.» ⁵⁸Pe mbatagawa pi kala na, Zhezu wi sila kafonngolo legere pye wa.

Zhan Batisi wi kunwo we

(Maki 6.14-29; Luki 9.7-9)

14 ¹Ki sanga wi ni, a gboforoneri Erodi* wi si Zhezu wi senre logo, ²mee wi tunmbyeele pe pye fo: «Zhan Batisi* wo wi yen ma yiri wa kunwo pi ni. Ko ki ti wi fannga ta na ki kafonngolo ke piin.»

³Ma si yala, Erodi wila Zhan wi yigi maa po maa le kaso. Erodi wila ko pye ma, wi jonlo Filipu wi jo Erodiyadi wo kala na. ⁴Katugu Zhan wila pye naga yuun Erodi wi kan, ma yo fo: «Kii daga ma Erodiyadi wi sho maa pye ma jof.»

⁵A Erodi wi nee jaa mbe Zhan wi gbo. Een fo, wila pye na fyee Zhufuye* pe yege, katugu leele pe ni fuun paa pye na Zhan wi jate paa Yenjele yon senre yofa* yen.

⁶Ma si yala, Erodi wi sepilige yefiile feti wa na, a Erodiyadi wi

sumboro wi si saa yo leele mbele paa yeri ki feti wi na pe yege na. A wi si Erodi wi ndanla fo jenge. ⁷A wi si wugu ma sumboro wi kan ma yo wi ka yaraga nga fuun yenri wi yeri, wi yaa ki kan wi yeri. ⁸Sumboro wi no wi suu sun, a wi si saa Erodi wi pye fo: «Zhan Batisi wi go ki kan na yeri laga yaapige ka ni!» ⁹A wunlunanga wi si yege san. Een fo, wuguro nda wila wugu wi lifenne yeenle pe yege na ti kala na, a wi si yenle ki na ma yo pe Zhan go ki kan wi yeri. ¹⁰Ki kaa pye ma, a wi si lere wa tun ma yo wi sa Zhan go ki kaw wa kaso. ¹¹A pe si saa ki kaw maga le yaapige ka ni, ma pan maga kan sumboro wi yeri, a sumboro wi si saa ki kan wi no wi yeri. ¹²A Zhan fongofenne* pe si saa wi gboo wi le ma saa wi le. Ko pungo na, nga kila pye, a pe si saa ki yege yo ma Zhezu wi kan.

Zhezu wila nambala waga kangurugo kan pe ka

(Maki 6.30-44; Luki 9.10-17; Zhan 6.1-14)

¹³Naa Zhezu wila kaa ki senre ti logo, a wi si ye tonmakoro ka ni, mee yiri le ma kari wasele la na wi ye. Een fo, janwa wila ki kala jen. A pe si yiri cara ti ni, mee taga Zhezu wi na toro na, na tanri logo ki konggo na. ¹⁴Naa Zhezu wila kaa yiri wa tonmakoro ki ni, a wi si janwa gbolo la yan. A ki leele pe yinriwe suu ta fo jenge. A wi si pe yambala pe sagala.

†14.4: Eki 20.14; Levi 18.16.

¹⁵ Naa yɔnlɔ kila kaa kɔ, a Zhezu wi fɔrɔɔfenne pɛ si fulo wi tanla, ma suu pye fɔ: «Yɔnlɔ kɪ kɔ makɔ. Ki laga ŋga ki si yen ma lali. Ki kala na, janwa wi torogo pe kari wa cara ti ni pe sa yaakara lɔ pe ka.»

¹⁶ A Zhezu wɪ si pe pye fɔ: «Kii daga paa kee, yoro jate ye pe kan pe ka.»

¹⁷ Eɛn fɔ, a pɛ suu pye fɔ: «Buru kanɔgurugo naa ŋgbangala shyen ke yen laga we yeri cɛ.» ¹⁸ A Zhezu wɪ si pe pye fɔ: «Yeri kan laga na yeri.»

¹⁹ Kona, a wɪ sigi yo janwa wi kan ma yo wɪ cɛn yan ki na. A wɪ si buru kanɔgurugo wi lɛ naa ŋgbangala shyen ke ni, maa yɛgɛ ki yirige wa naayeri, ma Yenɲele li shari; mɛɛ buru wi kɔɔnlɔ kɔɔnlɔ maa kan wɪ fɔrɔɔfenne pe yeri. Fɔrɔɔfenne pɛ suu yɛɛle janwa wi na. ²⁰ A leele pe ni fuun pɛ ka ma tin. Pe kaa ka makɔ, kɔnrɔkɔnrɔ nda tɪla koro, fɔrɔɔfenne pɛa ti wulo, a tɪ kanja ke ma yiri shyen yin. ²¹ Mbele pɛa buru wi ka, pɛa nambala waga kanɔgurugo (5 000) yɔn ko tin. Jɛɛle naa piile pe sila poro jiri.

Zhezu wɪla tanga tɔnmɔ na

(Maki 6.45-52; Zhan 6.15-21)

²² Ko puɔŋgo na naa jenri, a Zhezu wɪ suu fɔrɔɔfenne pe ŋgbanga ma yo pe ye wa tɔnmɔkɔrɔ ki ni, pe keli pe lɔgbɔgɔ ki kɔn wi na, sanni wo jate wi sa janwa wi torogo wila kee. ²³ Naa wɪla kaa janwa wi torogo, a wɪ si lugu yanwiga ka na mbe sa Yenɲele yenri. Naa

yembine lɛa kaa wɔ, Zhezu wo nuɔgba wɪla pye wa ki laga ki na.

²⁴ Ki sanga wi ni, tɔnmɔkɔrɔ kila pye ma lali lɔgbɔgɔ koɔŋgo ki ni fɔ jɛɲge. Tɔnmɔ pi yinriwe naa pi towo pi ni, pɪla pye na tɔnmɔkɔrɔ ki gbɔɔn fɔ jɛɲge; katugu tifeleɲe kila pye na gbɔɔn naga sɔngɔrɔ. ²⁵ Naa ŋgopene koɔŋbanmbala gbeleyeɲe kila kaa na yɔngɔ, a Zhezu wɪ si yiri wa na tanri tɔnmɔ pi na, na kee wi fɔrɔɔfenne pe kɔrɔgɔ. ²⁶ Eɛn fɔ, naa pɛa kaa wi yan wila tanri tɔnmɔ pi na na paan, a pe sunndoro tɪ si kɔn pe na. A pɛ sho fɔ: «Gboo yinne li!»

A pɛ si jɔrɔgɔ fyere ti kala na. ²⁷ Eɛn fɔ, le ki yɔngɔlɔ nuɔgba ke ni, a Zhezu wɪ si para pe ni, ma yo fɔ: «Ye kotogo le ye yɛɛ ni, muwi. Yaga ka fyɛ!»

²⁸ Kona, a Pyeri wɪ si senre ti le ma suu pye fɔ: «We Fɔ*, na kaa pye mboro wi, koɔ kan na yeri mbe kari ma kɔrɔgɔ, mbaa tanri tɔnmɔ pi na.» ²⁹ A Zhezu wɪ suu pye fɔ: «Ta paan!» A Pyeri wɪ si yiri wa tɔnmɔkɔrɔ ki ni, neɛ tanri tɔnmɔ pi na na kee Zhezu wi kɔrɔgɔ. ³⁰ Eɛn fɔ, naa wɪla kaa tifeleɲe ki yan kɪ gbɔgɔ, a wɪ si fyɛ. Naa wɪla kaa wi yɛɛ yan wila tingi wa tɔnmɔ, a wɪ si gbele ŋgbanga ma yo fɔ: «We Fɔ, na sho!»

³¹ Le ki yɔngɔlɔ nuɔgba ke ni, a Zhezu wɪ suu kee ki sanga maa yigi, ma suu pye fɔ: «Ma tagawa pi ta ma kologo! Yɪngi na, a mɔ si sigi?»

³² A pe shyenme pɛ si ye wa tɔnmɔkɔrɔ ki ni, tifeleɲe kɪ si yere. ³³ Kona, fɔrɔɔfenne mbele

pàa pye wa tònṁkàró ki ni, a pè si kanṅguuro kan Zhezu wi jegele ma suu pye fɔ: «Kaselege ko na, mboro ma yen Yenṅele li Pinambyɔ we!»

Zhezu wìla yambala legere sagala wa Zhenezareti tara

(Maki 6.53-56)

³⁴Naa Zhezu wo naa wi fɔrɔgɔfenne pe ni, pàa kaa lɔgbɔgɔ ki kɔn ma yiri wa ki kɛɛ ṅga na, a pè si gbɔn wa Zhenezareti tara. ³⁵A ki laga ki woolo pè si Zhezu wi yan maa jɛn, mɛɛ wi panga ki yari wa pe kanṅgaga na cara ti ni fuun ti ni. A pè si yambala pe ni fuun pe lɛ ma pan pe ni wi kɔrɔgɔ, ³⁶mɛɛ wi yenri ma yo wi yambala pe yaga pe jiri wi derigbɔgɔ yɔn ko na ɛ. Yambala mbele fuun pàa jiri ki na, poro la sagala.

Fariziye poro naa pe teleye kalegele ke ni

(Maki 7.1-13)

15 ¹Ko punṅo na, Fariziye* poro naa lasiri sɛwe jɛnfenne* pèle si yiri wa Zheruzalemu ma kari Zhezu wi kɔrɔgɔ. A pè suu yewe ma yo fɔ: ²«Yiṅgi na ma fɔrɔgɔfenne* pe nɛɛ we teleye pe kalegele ke jogo? Katugu paa pe keyen yi jogo mbe yala sherege kapyege ki ni, mbe si jɛn mbaa nii.»

³A Zhezu wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Yoro fun yiṅgi na ye nɛɛ Yenṅele li ṅgasegele ke jogo nɛɛ

tanri ye kalegele koro na? ⁴Ma si yala, Yenṅele ligi yo ma yo fɔ: «*Ta ma to naa ma nɔ pe gbogo!*», ma nuru ma yo fɔ: «*Lere ṅa ka wi to nakoma wi nɔ dangga, ki daga poo gbo†.*» ⁵Ɛɛn fɔ, yoro wo na, ye ma yo fɔ na lere wa kaa to, nakoma wi nɔ pye fɔ: Mi jɛn na ya mbɔɔn saga yaraga ṅga ni, m̀igi kan Yenṅele li yeri saraga, ⁶kona, ki lerefɔ wii jori naa mbaa wi to, nakoma wi nɔ wi sari. Ki pyelɔmɔ pi na ma, ye maa Yenṅele li senyoro ti piin faa, ye kalegele ke kala na. ⁷Yoro kopiire fenne wele, Yenṅele yɔn senre yofɔ* Ezayi* wìla tanga ta jɛṅge, naa wìla pye na Yenṅele li yɔn senre ti yuun ye kanṅgɔlɔ we. Wìla ki yo ma yo Yenṅele li yo fɔ:

⁸*Ki leele mbele yeɛn, paa na gbogo yɔn ni win.*

Ɛɛn fɔ, wa pe nawa jatere wo ni, pe yen ma lali na ni.

⁹*Paa na gbogo jaga win, katugu leele pè ṅgasegele ṅgele tege, koro ɛɛ pe ma lɛ na nari leele pe na†.*»

Yaraga ṅga ki ma lere wi tege fyɔngɔ ni

(Maki 7.14-23)

¹⁰Kona, a Zhezu wì si janwa wi yeri, mɛɛ wi pye fɔ: «Ye ye nunṅbogolo ke jan yaa ki senre nda ti nuru, yeri kɔrɔ jɛn: ¹¹Yaraga ṅga ki ma ye wa lere wi yɔn, ko na ya mboo tege fyɔngɔ* ni Yenṅele yege na, ɛɛn fɔ, ṅga ki ma yiri wa lere

†15.4: Ɛki 20.12; 21.17; Ɛfɛ 6.2-3.

†15.8-9: Eza 29.13.

wi yɔn, ko ki maa tege fyɔngɔ ni Yenjele yege na.»

¹²A Zhezu wi fɔrɔɔfenne pè si fulo wi tanla, ma suu pye fɔ: «Wele! Mà jɛn ma sɛnrɛ nda mà yo yɛɛn, tì ye Fariziye pe ni dɛ!»

¹³A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Tige n̄ga fuun na To n̄a wa yɛn̄jele na wii sanri, pe yaa kaga kɔw mbege wa. ¹⁴Ye pe yaga wa! Fyɔɔn̄lɔ wɛlɛ, pè pe yɛɛ kanngagala yigi. Fyɔɔn̄ ka si fyɔɔn̄ kanngala yigi, pe shyen pe ma pinle ma to wege.»

¹⁵Pyeri wì suu pye fɔ: «Ki yomiyɛle na li kɔɔ wi yo we kan!»

¹⁶A wì si pe pye fɔ: «Yoro fun ye fa tijinliwɛ ta bere? ¹⁷Ye sigi jɛn mbe yo yaraga n̄ga ki ma ye wa lere wi yɔn, pa ki ma kari wa wi lara, ko pɔngɔ na, mɛɛ yiri laga funwa na.

¹⁸Ɛɛn fɔ, n̄ga ki ma yiri wa lere wi yɔn, pa ki ma yiri wa wi kotogo na. Ko ki maa tege fyɔngɔ ni Yenjele yege na. ¹⁹Katugu pa jatere pere ti maa yinrigi wa senwee wi kotogo na, mɛɛ wi kan wi maa legbogo piin, naa jatara, naa kɛɛnrɛ lime, naa yuro, naa yagbogowo konaa leele mɛjɔɔɔ. ²⁰Ko yaara nda to ti ma lere wi tege fyɔngɔ ni Yenjele yege na. Ɛɛn fɔ, maga kɔɔn kɛɛ ki jogo mbe yala shɛrɛge kapyɛge ki ni mbe si jɛn mbe li, ko na ya lere wi tege fyɔngɔ ni Yenjele yege na.»

Nambann̄jɔ wà la taga Zhezu wi na

(Maki 7.24-30)

²¹A Zhezu wì si yiri le, mɛɛ kari wa Tiri* naa Sidɔn tara ti ni.

²²Kana tara fenne jɔ wà la pye ma cɛn wa ki tara ti ni. A wì si pan Zhezu wi kɔrɔɔ, mɛɛ gbele n̄gbanga ma yo fɔ: «We Fɔ*, Davidi setirige pyɔ*, na yinriwɛ ta! Yinne tipele yɛn na sumborombyɔ wi ni, li maa wi jɔlɔ fɔ jɛngɛ.»

²³Ɛɛn fɔ, Zhezu wi sila wi yɔn sogo sɛnpyɔ nungba ni. A wi fɔrɔɔfenne pè si fulo wi tanla, maa yɛnri ma yo fɔ: «Ki yo ki jele n̄a wi kan wila kee, wiga ka koro mbe taga we na, mbaa jɔrɔgi la nii we ni!»

²⁴A Zhezu wì si jele wi pye fɔ: «Yɛn̄jele lii na tun leele pele yege yeri naa, ndɛɛ Izirayeli* tara woolo poro cɛ. Poro mbele pè pɔngɔ Yɛn̄jele li na paa simbaala yɛn we.»

²⁵Kona, jele wì si saa kannguuero kan Zhezu wi tanla, ma suu pye fɔ: «We Fɔ, na saga!»

²⁶A Zhezu wì suu pye fɔ: «Mbe piile pe yaakara ti lɛ mberi wa pyɔn̄mbigile ke kan, ki woro ma yɔn.» ²⁷A jele wì suu pye fɔ: «Kaselege yi, we Fɔ. Konaa ki ni fuun, pyɔn̄mbigile ke fɔ wi kaa nii, yaakara tunmɔɔɔ nda ti maa yinrigi wa tabali wi na na tuun, ke maa to kaa.»

²⁸Kona, a Zhezu wì suu pye fɔ: «Jele, ma tagawa pì gbɔɔ dɛ! Ki pye ma kan, ki yala n̄ga maa jate ki ni.»

Le ki yɔngɔlɔ nungba ke ni, a wi sumborombyɔ wì si sagala.

Zhezu wìla yambala legere sagala

²⁹ A Zhezu wì si yiri wa ki laga ki na, mɛɛ kari wa Galile lɔgbɔgo yɔn ki na, ma saa lugu yanwiga ka na ma cen. ³⁰ A janwa gbɔlɔ là si kari wi kɔrɔgo yambala cenle legere ni, jeɔgoɔlɔ fenne, naa fyɔɔnlɔ, naa yandeele, naa bomboolo, konaa yambala legere pele ni naa. A pè si saa pe tɛge wa Zhezu wi jegele, a wì si pe sagala. ³¹ Naa leele pàa kaa bomboolo pe yan paa para, a yandeele pè sagala, a jeɔgoɔlɔ fenne paa tanri cecɛɛ, a fyɔɔnlɔ paa yaan, a kì si pe pari fɔ jɛngɛ. A pe nɛɛ Izirayeli tara woolo pe Yenɲele li gbogo.

Zhezu wìla nambala waga tijere kan pè ka

(Maki 8.1-10)

³² Kona, a Zhezu wì suu fɔrɔgoɔfenne pe yeri, mɛɛ pe pye fɔ: «Ki leele mbele pe yinriwe yen na na, katugu pe pilige taanri wogo koyi ɲga, pe yen laga na ni. Yaakara si woro pe yeri pe ka. Mi woro na jaa mbe pe torogo fuɲgo ki ni paa kee, pe sɔngɔrɔsaga pe fanɲga ki sa kɔ wa konɔ pe toori.»

³³ A wi fɔrɔgoɔfenne pè suu yɔn sogo ma yo fɔ: «We yaa yaakara ti ta se laga ki gbini* ɲa wi ni, mbe sigi janwa gbɔlɔ na li kan li ka li tin?»

³⁴ A Zhezu wì si pe yewe ma yo fɔ: «Buru jori wi yen ye yeri?»

A pè suu pye fɔ: «Buru kɔlɔshyen wi yen we yeri, naa ɲgbangala tunmɔngɔlɔ jenri ni.»

³⁵ Kona, a Zhezu wì si konɔ kan janwa wi yeri ma yo wi cen tara ti na, ³⁶ ma si buru kɔlɔshyen wi le naa ɲgbangala ke ni, ma Yenɲele li shari, mɛɛ wi kɔɔnlɔ kɔɔnlɔ maa kan wi fɔrɔgoɔfenne pe yeri, a pè suu yeele janwa wi na. ³⁷ A leele pe ni fuun pè ka ma tin. Pè kaa ka ma kɔ, a fɔrɔgoɔfenne pè si kanja kɔlɔshyen yin kɔnrɔkɔnrɔ nda tila koro ti ni. ³⁸ Leele mbele pàa buru wi ka, pàa pye nambala waga tijere. Jeele naa piile poro sila jiri. ³⁹ Naa Zhezu wìla kaa janwa wi torogo, a wì si ye tɔnmɔkɔrɔ ka ni, mɛɛ kari wa Magadan tara.

Fariziye poro naa Sadusiye pe ni pàa pye naga jaa

Zhezu wi kafɔnnɔ la pye peli yan

(Maki 8.11-13; Luki 12.54-56)

16 ¹ Fariziye* poro naa Sadusiye* pèle la kari Zhezu wi kɔrɔgo. Naa pàa pye na jaa mboo wa mbe wele ki kala na, a pè suu yenri ma yo wi kafɔnnɔ la pye wigi naga pe na, fɔ pa wi fanɲga kì yiri wa yenɲele na. ² Ɛɛn fɔ, a Zhezu wì si pe pye ma yo fɔ: «Na yɔnlɔ kaa koo, ye ma yo tisaga se pan, fɔ katugu yenɲele li yege ki yen ma yanlaga. ³ Pinliwe ni, yirifaga na, ye ma yo tisaga yaa pan, fɔ katugu yenɲele li yege kì yanlaga na woo. Pa ki mɛɛ pye ma. Yè naayeri wi yege cenwe po jen naa woo pi yee ni, ye se

si ya ki wagati ɲa wi tegerɛ to kɔɔ jen. ⁴Nala pilige woolo pe yen lepeele naa kɛɛnre lifenne, pe yen na kafɔnnɔ jaa mbe yan. Eɛn fɔ, kafɔnnɔ la se pye pe kan naa, kaawɔ Zhonasi* wolo lo.» Kona, a Zhezu wì si pe yaga le mɛɛ kari.

Zhezu wìla yo Fariziye poro naa Sadusiye pe nagawa senre ti yen paa leve yen

(Maki 8.14-21)

⁵Naa Zhezu wi fɔɔɔɔfenne* pàa kaa lɔgbɔɔ ki kɔn ma yiri wa ki kɛɛ ɲga na, a pè si nawa to ki na fɔ pe sila buru lɛ. ⁶A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Ye tijinliwɛ ta, ye yɛɛ yingiwɛ jen jɛɲɛ Fariziye poro naa Sadusiye pe leve wi ni.»

⁷Kona, a fɔɔɔɔfenne pe nɛɛ ki yuun pe yɛɛ kan fɔ: «Wi yen na yuun ma, katugu wee buru lɛ.»

⁸A Zhezu wì si nda pàa pye na yuun ti jen, mɛɛ pe yewe ma yo fɔ: «Yinɲi na, a ye nɛɛ para ye yɛɛ ni ma yo yee buru le? Ye tagawa pì ta ma kologo oke! ⁹Ali bere ye faga kɔɔ jen gbɛn? Na mìla buru kanɲurugo wi kɔɔnɔ lere waga kanɲurugo (5 000) pe na, a pè ka, kanja yɔn ɲga yàa yin kɔnɔkɔnɔ nda tìla koro ti ni, ki yɔn ki woro ye ni wi le? ¹⁰Na mìla kaa buru kɔɔshyen wi kɔɔnɔ lere waga tijere pe na, a pè ka, kanja yɔn ɲga yàa yin kɔnɔkɔnɔ nda tìla koro ti ni, ki yɔn ki woro ye ni fun wi le? ¹¹Mele yee si jaga jen mbe yo fɔ mi woro na para ye ni buru wogo na? Eɛn

fɔ, ye yɛɛ yingiwɛ jen Fariziye poro naa Sadusiye pe leve wi ni.»

¹²Kona, a fɔɔɔɔfenne pè sigi jen ma yo wi sila yo pe pe yɛɛ yingiwɛ jen leve ɲa pe ma le wa buru wi ni wo ni. Eɛn fɔ, wìla pe pye ma yo pe pe yɛɛ yingiwɛ jen Fariziye poro naa Sadusiye pe nagawa senre to ni.

Pyeri wìla ki yo ma yo fɔ Zhezu wo wi yen Kirisi we

(Maki 8.27-30; Luki 9.18-21)

¹³Naa Zhezu wìla ka saa gbɔn wa Sesare Filipu tara, a wì suu fɔɔɔɔfenne pe yewe ma yo fɔ: «Yinɲi leele pe maa yuun Lere wi Pinambyɔ* wi kanɲɔɔ?» ¹⁴A pè suu pye fɔ: «Pele ma yo mboro ma yen Zhan Batisi* we. Pele ma yo ma yen Eli*. Pele ma yo ma yen Zheremi*, nakoma Yenɲele li yɔn senre yofɔ* wawi mboro.» ¹⁵A Zhezu wì si poro jate pe yewe ma yo fɔ: «Eɛn fɔ, yoro wo nawa, ambɔ wi mi?»

¹⁶A Simɔ Pyeri suu pye fɔ: «Mboro ma yen Kirisi* we, ma yen Yenɲele na yinwege wolo li Pinambyɔ.»

¹⁷Kona, a Zhezu wì suu pye fɔ: «Zhonasi pinambyɔ Simɔ Pyeri, ferɛwe yen ma woo; katugu senwee pyɔ ma wigi kaselege ɲga ki naga ma na. Eɛn fɔ, na To ɲa wa yenɲele na wowi. ¹⁸Mi fun mìla ki yuun ma kan, fɔ ma yen Pyeri, ko kɔɔ wo yen walaga. Pa mi yaa na Legilizi* wi kan wa ki walaga ki na. Kunwɔ jate pi se ya fanɲa ta wi na fyew.

¹⁹Mi yaa Yenɲele ca wunluwɔ*»

lakileye† pe kan ma yeri. Maga je kala o kala na laga tara na, pe yaa je li na wa yenjele na. Maga si yenle kala o kala na laga tara na, pe yaa yenle li na wa yenjele na.»²⁰ Kona, a Zhezu wì sigi yo maga ngban wi fɔɔɔɔfenne pe ni, ma yo paga kaga yo mbe lere kan, mbe yo wo wi yen Kirisi we.

Zhezu wila wi kunwo naa wi yenme wogo ki yo

(Maki 8.31--9.1; Luki 9.22-27)

²¹ Maga le le ko sanga wo na, a Zhezu wi nɛɛ ki yuun naga finligi wi fɔɔɔɔfenne pe kan na yuun fɔ: «Ki daga mbe kari wa Zheruzalemu, mbe sa jɔɔ wa jɛɛɛɛ tara ti lelele* poro naa saraga wɔfenne teele* konaa lasiri sewe jenfenne* pe keɛ. Pe yaa kanla gbo. Eɛn fɔ, ki piliye taanri wogo, mi yaa yen mbe yiri wa kunwo pi ni.»

²² Kona, a Pyeri wì si kari wi ni kanngaga na, mɛɛ saa na para wi na, na yuun fɔ: «Ayoo, we Fɔ*, ko se pye ma na fyew. Yenjele sɔɔn shɔ ki ni!»²³ Eɛn fɔ, a Zhezu wì si kannga ma Pyeri wi pye fɔ: «Yiri na tanla Sɔtanla† Maa jaa mbanla kan mbe kapege pye, katugu ma jatere wi

woro Yenjele wogo ko na, wi yen leele wogo ko na.»

²⁴ A Zhezu wì suu fɔɔɔɔfenne pe pye fɔ: «Na lere wa kaa jaa mbe taga na pungo na, wi kaari wi yinwege ki kala, wuu tiparaga* ki tugo†, wi taga na na.»²⁵ Katugu lere ŋa kaa jaa mboo yɛɛ go shɔ, wo yaa kaa yinwege ki la. Eɛn fɔ, lere ŋa fuun ka suu yinwege ki la na kala na, wi yaa kaga ta.²⁶ Na lere wi ka dunruya yaara ti ni fuun ti ta, ki si pye wuu yinwege ki la, yinŋi ki yaara ti yaa yɔn mboo kan? Yinŋi yaraga ki yen wa lere mbe ya kan mboo yɛɛ go shɔ? ²⁷ Lere wi Pinambyɔ wi yaa ka pan wi To wi gbɔɔɔɔ pi ni konaa wi mɛɛɛɛɛɛ* pe ni. Kona, wi yaa lere nunŋba nunŋba pyew wi sara mbe yala wi kapyege ki ni.²⁸ Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, mbele pe yen lagame, pele yen na pe ni, sanni pe sa ku pe yaa Lere wi Pinambyɔ wi yan wila paan wa wi wunluwo pi ni.»

Zhezu wi yege cɛnwɛ pila kannga

(Maki 9.2-13; Luki 9.28-36)

17¹ Naa pilige kɔɔɔɔni la kaa toro, a Zhezu wì si Pyeri

†16.19: *Lakileye*: Ki senpyɔ ŋa lelele senyogo yi, ŋa ki yen na leele yege sinme naa fannga kala nari. Ki jatere wi mbe ya pye: Mbe yaraga sanga, nakoma mbege pɔ. Ki yen na para fun Pyeri wi nandanwa kala li na, mboo ta wi yen mbele ni wi yen ma yala pe ni, wi yen kongbanja wa pe sɔɔɔɔ mbe wunluwo pi yɔn yenge Zhufuye naa mbele pe woro Zhufuye pe kan.

†16.23: Zhezu wila Pyeri wi yeri Sɔtanla, katugu wila pye naga ngbeli mbe Zhezu wi kan wi ke kanngaga na, wi wɔ wa tunngo ŋga Yenjele li kan wi yeri wi pye ki ni. Ko yen mbe jɔɔ dunruya woolo pe kala na, mbe pe shɔ.

†16.24: *Wuu tiparaga ki tugo*: Ko kɔɔ wo yen fɔ wi cɛn wi jɔɔɔɔ ki cɛnwɛ, wii taga Zhezu wi na.

naa Zhaki, naa Zhaki wi nɔsepyɔ lenaŋa Zhan pe ɛ ma kari pe ni yanwiga titɔnlɔgɔ ka na. Poro cɛ pàa pye wa ki laga ki na. ²Ma pe ta wa, a Zhezu wì si kanŋga le pe yege sɔgɔwɔ. A wi yege kila yengele paa yɔnlɔ ki yen. A wi yaripɔɔ tì kanŋga na finligi paa yanwa yen. ³A fɔɔɔɔfenne* taanri pè si Moyisi naa Eli* pe yan paa para Zhezu wi ni. ⁴Kona, a Pyeri wì si Zhezu wi pye fɔ: «We Fɔ*, ki yen ma yɔn we koro lagame. Na maga yenle ki na, mi yaa segbara taanri kan laga. Mboro wogo nunŋba, Moyisi wogo nunŋba, Eli* wogo nunŋba.»

⁵Maa ta wila pye na to yuun bere, a kambaaga kà si pan ma filige, mɛɛ pe tɔn. Wa ki kambaaga ki ni, a magala là si yiri wa ma yo fɔ: «Ŋa yeɛn, wo wi yen na Pinambyɔ ŋa wilan ndanla jɛnge we. Wi kala lilan ndanla fɔ jɛnge. Yaa wi senre ti nuru!»

⁶Naa fɔɔɔɔfenne pàa kaa ki senre ti logo, a pè si fye jɛnge, fɔ ma toori ma pe yere ti jiile wa tara ti na.

⁷A Zhezu wì si fulo pe tanla ma jiri pe na, ma sho fɔ: «Ye yiri, yaga kaa fye!» ⁸A pè si pe yere ti yirige ma wele, ɛɛn fɔ, pe sila lere wa yan naa, ndɛ Zhezu wo nunŋba.

⁹Naa pàa kaa yiri wa yanwiga ki na na tinri, a Zhezu wì sigi yo maga ŋgban pe ni ma yo fɔ: «Ŋga yè yan, yaga kaga yo mbe lere kan, fɔ Lere wi Pinambyɔ* wi sa ku wi yen wi yiri wa kunwɔ pi ni.»

¹⁰Kona, a fɔɔɔɔfenne pè si Zhezu wi yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi na lasiri

sewe jenfenne* pe ma sho fɔ Eli daga mbe pan gbɛn?»

¹¹A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Kaselege yi, Eli wi daga mbe pan gbɛn mbe yaara ti ni fuun ti gbegele fɔnŋgɔ. ¹²Ɛɛn fɔ, mila ki yuun ye kan, Eli wila pan makɔ. Leele poro pe sila wi jen. Pàa wi jɔlɔ paa yege ŋga na kila pe ndanla we. Ki pyelɔmɔ nunŋba pi na fun, pa pe yaa ka Lere wi Pinambyɔ wi jɔlɔ ma.»

¹³Kona, a fɔɔɔɔfenne pè sigi jen ma yo fɔ Zhan Batisi* wo senre wila pye na yuun.

Zhezu wila pyɔ wa sagala, yinne tipele làa pye wi ni

(Maki 9.14-29; Luki 9.37-43a)

¹⁴Naa pàa ka saa gbɔn wa janwa wi na, a naŋa wà si fulo Zhezu wi tanla, ma kanŋguuro kan wi jegele, ma suu pye fɔ: ¹⁵«We Fɔ, na pinambyɔ wi yinriwe ta! Tomakugo yama yen wi na, pila wi jɔlɔ fɔ jɛnge. Pi maa yinrigi wi ni naa jaan kasɔn, nakoma tɔnmɔ. ¹⁶Mùu le ma pan wi ni ma fɔɔɔɔfenne pe kɔɔɔgɔ, ɛɛn fɔ, pee ya mboo sagala.»

¹⁷A Zhezu wì sho fɔ: «Iye, yoro wele, ye yen mbatagambala, ma pye lepee! Wagati jori mi daga mbe pye ye ni naa? Wagati jori mi daga mbe ye kala li kun na yeɛ ni naa? Ye pyɔ wi ɛ ye pan wi ni laga na kan!»

¹⁸A Zhezu wì si para ŋgban yinne tipele li na, a lè si wɔ pyɔ wi ni. A pyɔ wì si sagala le ki yɔngɔlɔ nunŋba ke ni.

¹⁹Kona, a fɔrɔɔfenne pè si fulo Zhezu wi tanla, poro cɛ, ma suu yewe ma yo fɔ: «Yingi na wee si ya mbege yinne tipele na li purɔ mbeli wɔ pyɔ wi ni?»

²⁰A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Katugu ye tagawa pì kologo ma toro. Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, ali na ye tagawa pi gbeme piga pye paa mutari* tige pile yen, ye mbe ya mbege yo ki yanwiga ŋga ki kan, mbe yo fɔ: Yiri lagame ma kari wame! Pa ki yaa si kari. Pa kala lo la se koro, na ye se ya pye. ²¹[Ɛen fɔ, ko yinne tipele cɛnle na yɛen, Yenŋele yenrewe na yenŋe* lege ko ki ma ya ma lo purɔ bɔkɔ.]»

Zhezu wila wi kunwo naa wi yenme pi wogo ki yo naa

(Maki 9.30-32; Luki 9.43-45)

²²Pilige ka, ma fɔrɔɔfenne pe ni fuun pe ta paa pye ma gbogolo wa Galile tara, a Zhezu wì si pe pye fɔ: «Pe yaa ka Lere wi Pinambyɔ wi le leele pe keɛ. ²³Pe yaa kaa gbo. Ɛen fɔ, ki piliye taanri wogo, wi yaa yen mbe yiri wa kunwo pi ni.»

A kì si yesanga wa fɔrɔɔfenne pe na fɔ jenge.

Sherigo gbɔɔ nizara wɔɔ ye

²⁴Naa Zhezu wo naa wi fɔrɔɔfenne pe ni paa kaa gbɔn wa Kaperinawu ca, a sherigo gbɔɔ* nizara shɔfenne† pè si fulo Pyeri wi tanla maa yewe, ma yo fɔ: «Ye Nagafɔ wi maa sherigo gbɔɔ nizara wi woo gbari?» ²⁵A Pyeri

wì si pe pye fɔ: «Ee, wi maa wi woo.»

Naa Pyeri wila kaa na yiin wa go wagati ŋa ni, Zhezu wo wila keli ma senre ti le, ma suu pye fɔ: «Simɔ Pyeri, kikiin mboro na jate? Ambɔ wi daga mbaa nizara wi woo, nakoma mbaa lɔɔwuru wi sara wunlumbolo mbele laga tara na pe yeri? Tara piile poro wele lee nambanmbala poro wele?» ²⁶A Pyeri wì suu pye fɔ: «Nambanmbala poro wele!» A Zhezu wì sho fɔ: «Ki cɛn ndɛɛ tara piile poro si daga mbaa yaraga ka sara de! ²⁷Ɛen fɔ, we woro na jaa mbe ki leele mbele pe jatere wi piri pe na. Ki kala na, kari wa lɔgbɔɔ ma sa njegene wa. Mbene konɔgbanna na ka njegene li le, mali tile mali wɔ. Mali yɔn ki yenge, pa ma yaa warifuwe pyɔ nunɔba yan wa. Wo mbe ya mbe mi naa mboro nizara wo wɔ. Maa le ma saa kan pe yeri!»

Wiwiin wi yen legbɔɔ ma we

(Maki 9.33-37; Luki 9.46-48)

18 ¹Ki sanga wi ni, a Zhezu wi fɔrɔɔfenne* pè si fulo wi tanla ma suu yewe, ma yo fɔ: «Ambɔ wi yen legbɔɔ ma we pe ni fuun na wa Yenŋele ca wunluwo* pi ni?»

²A Zhezu wì si pyɔ jɛɛ wa yeri ma pan maa yerege le pe sɔɔwɔ, ³ma sho fɔ: «Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, na yee ye tangalɔmɔ pi kannga mbe pye paa piile tunmɔmbɔlɔ pe yen, pa ye se

†17.24: Ɛki 30.13.

ka ye wa Yenŋele ca wunluwo pi ni.
⁴Ki kala na, lere ŋa kaa yee tirige mbe pye paa ki pyo jee ŋa wi yen, wo wi yaa pye legboɔ mbe we pe ni fuun pe na wa Yenŋele ca wunluwo pi ni. ⁵Lere ŋa fuun ka ki pyo jee ŋa wi si wa yigi jenge na kala na, kona, muwi ki fo wi yigi jenge.

Maga ka lere fanla mboo le kapege

(Maki 9.42-48; Luki 17.1-2)

⁶«Ki piile tunmɔmbɔɔ mbele pe taga na na, lere ŋa fuun ka ti wa ka kapege pye, pe sinndelingboɔ to wa ki fo wi yɔɔɔ pe saa wa wa koɔɔje wi latijugo ki ni, pa ko mbe mbɔnrɔ wi na. ⁷Jɔɔɔ yen dunruya wi woo, kagala ŋgele ke yen laga wi ni ma ti leele paa kapere piin ke kala na. Ki kagala cenle ke se ya koro mbapyewe. Een fo, jɔɔɔ yen ke pyefenne pe wogo.

⁸«Na kaa pye ma kee, nakoma ma jele lo li yaa ti mee kapege pye, mari kon mari wa ti lali ma ni. Ma koro kee nunɔba, nakoma jele nunɔba ma sa ye wa yinwege jenge ki ni, ko mbɔnrɔ ma na, ma koro ma keyen yo naa ma jegele shyen ke ni, pe soɔn wa wa kasɔn mbakoɔ ki ni ko na. ⁹Na kaa pye ma yenle lo li yaa ti mee kapege pye, li logori mali wo mali wa li lali ma ni. Ma koro yenle nunɔba ma sa ye wa yinwege jenge ki ni, ko mbɔnrɔ ma na, ma koro ma yengele shyen ke ni pe soɔn wa wa jaganama kasɔn ki ni ko na.

Sumbyo ŋa wila punɔ ma kaa yan wi yomiyele le

(Luki 15.3-7)

¹⁰«Ye ye yee yingiwɛ jen, yaga ka ki piile mbele wa tifaga. Mi yen naga yuun ye kan, wagati pyew pe meregeye* pe maa yeregi wa na To wi yee soɔɔɔ wa yenŋele na. ¹¹[Katugu Lere wi Pinambyo* wi pan mbe ŋa wi punɔ Yenŋele li na wi sho.]

¹²«Na sumbyo cenme ka pye lere wa yeri, na nunɔba ka punɔ pe ni, yingi yaa jate wi yaa pye? Wi se nafa tijere ma yiri ke ma yiri koɔɔjere sanmbala pe yaga wa yanwira ti na, mbe kari sa ŋa wi punɔ wi lagaja wi le? ¹³Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, na wiga ka saa yan, wi yaa nayinme gbɔɔ ta ki sumbyo nunɔba wi kala na, mbe we nafa tijere ma yiri ke ma yiri koɔɔjere mbele pee punɔ pe kala na. ¹⁴Ki pyelɔmɔ nunɔba pi na fun, ye To ŋa wa yenŋele na, wi woro na jaa ki piile wa kpe mbe punɔ pe ni.

Na ma sheryenle wa ka kapege pye

¹⁵«Na ma sheryenle wa ka kapege pye ma na, kari wi koɔɔɔ ma saga naga wi na mboro naa wo ye leele shyen. Na wiga ma senre ti logo, kona, wi pye ma sefo naa. ¹⁶Een fo, na wiga je mbe yo wi soɔn senre ti logo, pa kona ma lere nunɔba, nakoma leele shyen taga ma yee na, *janɔ ki senre ti sa yo*

serefenne shyen, nakoma serefenne taanri yege na[†]. Paa yege nga na Yenjele senre sewe wigi naga we. ¹⁷Na wiga je mbe yo wi se logo ye yeri, kona, maga yo ma Legilizi* woolo pe kan. Na wiga si je bere mbe yo wi se Legilizi woolo pe senre ti logo, kona, maa wi jate paa na wii sheri* wa yen, nakoma paa nizara shof* yen.

**Kagala njele ke yen pyewe
konaa njele ke yen mbapyewe**

¹⁸«Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, yaga je kala o kala na laga tara na, pe yaa je li na wa yenjele na. Yaga si yenle kala o kala na laga tara na, pe yaa yenle li na wa yenjele na.

¹⁹«Kaselege ko na, mi nee ki yuun ye kan naa fo: Ye ni, na leele shyen ka yon wa nungba laga tara na mbe yaraga o yaraga yenri na To na wa yenjele na wi yeri, wi yaa ki kan pe yeri. ²⁰Katugu leele shyen, nakoma leele taanri ka gbogolo laga o laga na mege ki na, mi ma pye le pe sogowa.»

**Tunmbyee na wila je wii kapere
ti kala yaga wi yomiyele le**

²¹Kona, a Pyeri wi si fulo Zhezu wi tanla maa yewe, ma yo fo: «We Fo*, na na sefo na na wa ka koro mbaa kapere piin na na, mi daga mberi kala yaga wi na mbe sa gbon yagasaga jori? Mbe sa gbon ti yagasaga kolshyen le?»

²²A Zhezu wi suu pye fo: «Ayoo, mi soon pye mbe yo fo ti yagasaga kolshyen. Een fo, ma daga mberi kala yaga wi na mbe sa gbon ti yagasaga nafa taanri ma yiri ke ko tegesaga kolshyen[†]. ²³Ki kala na, mbe yala ma yewige ki ni, Yenjele ca wunluwo pi yen ma taanla yaraga nga ni ki nga: Wunluna na wa la yere ki yerewe mboo penjara foro yege wo wi tunmbyeele ni. ²⁴Naa wila kaa to ti na nari jinri, a pe si saa fogo fo wa kan wi yeri, wo la daga mbe miliyon yon ka fogo ton wi yeri. ²⁵Yaraga sila pye ki nana wi yeri mbe fogo ki ton. Ki kaa pye ma, a wi tafu wunluna na wi si konu kan ma yo pe ki nana wo naa wi jo naa wi piile pe pere paa kulolo yen, mbe pinle wi kee yaara ti ni, jango pege penjara ti tege pe fogo ki ton. ²⁶A ki tunmbyee wi si kannguuro kan wunluna na wi jegele, maa yenri ma yo fo: «Na kala li kun ma yee ni, mi yaa konu fogo ki ni fuun ki ton.» ²⁷A wi yinriwe si wi tafu wi ta. A wi suu wa, mee wi fogo ki ni fuun ki kala yaga wi na.

²⁸«Ki tunmbyee wi si yiri na kee, mee saa fili wi tunmbyee yenle wa ni. Wi fogo la pye wo na paa warifuwe pyo cenme yen. A wi suu yigi wa wi yolugo maa sere na jaa mboo wonwon pi kon wi na, ma suu pye fo: «Na fogo ki ton!» ²⁹A wi tunmbyee yenle wi si kannguuro kan wi jegele, maa yenri ma yo fo: «Na kala li kun ma yee ni, mi yaa

[†]18.16: Dete 19.15.

[†]18.22: Ko koru wo yen fo sanga pyew.

koon fɔɔ ki tɔn!› ³⁰ Eɛn fɔ, wi sila yenle ki na. A wì si saa wi le kaso fɔ wi saa fɔɔ ki tɔn. ³¹ Ɔga kila pye, naa tunmbyeele sanmbala pàa kaa ki yan ma, a pè si yege san fɔ jɛnge, mɛɛ kari ma saa ki yege yo pe to wi kan. ³² Kona, a wunlunaɲa wì si tunmbyee wi yeri. Wì kaa pan, a wì suu pye fɔ: ‹Tunmbyee pee wele dɛ. Màla yenri na jɛnge, ko kì ti mɔɔ fɔɔ ki ni fuun ki kala yaga ma na. ³³ Mboro fun, ma daga na mbɔɔn nimbye wi yinriwe ta fun, paa yege ɲga na mɔɔ yinriwe ta we.› ³⁴ A kì si wunlunaɲa wi mben fɔ jɛnge. A wì sigi tunmbyee wi torogo, a pè saa wi le kaso fɔ wi saa fɔɔ ki ni fuun ki tɔn.»

³⁵ A Zhezu wì sigi senre nda ti taga wa, ma yo fɔ: ‹Ki pyelɔmɔ nungba pi na fun, ye ni fuun nungba nungba, na yee ye sefɔ wi kala yaga ye kotogo ki ni fuun ni, pa na To ɲa wa yenjele na, wi yaa ka ye pye ma fun.»

ZHEZU WI TANGALA MBE KARI WA ZHERUZALEMU CA

19.1--20.34

**Nagawa senre nda Zhezu wìla yo
pɔɔɔɔ ki jɔɔɔɔ wogo ki na**

(Maki 10.1-12)

19 ¹ Naa Zhezu wìla kaa pe naga ki senre ti ni ma saa kɔ,

a wì si yiri wa Galile tara, mɛɛ kari wa Zhude tara kanngeyege ka na, wa Zhuriden gbaan wi pungo na. ² Janwa gbɔɔ là la taga wi na wa ki laga ki na, a wì si pe yambala pe sagala.

³ A Fariziye* pèle si fulo wi tanla maa yewe mbe ta mboo wa mbe wele. A pè suu pye fɔ: ‹Ki daga naɲa wuu jɔ wi je kologo ki ni fuun ni le?›

⁴ A Zhezu wì si pe pye fɔ: ‹Mì yo yege kara wa Yenjele senre sewe wi ni maga yan, fɔ dunruya wi dasanga wi ni, Dafɔ wìla pe gbegele naɲa naa jɛle†. ⁵ Fɔ ko kì ti naɲa wi yaa ka laga wi to naa wi nɔ pe na, mbe si mara wi jɔ wi na, kona pe shyen pe yaa pye wire nungba†. ⁶ Ki ka pye ma, pe woro leele shyen naa, eɛn fɔ, pe yen wire nungba. Ki kala na, yaraga ɲga Yenjele lì pye nungba, lere ka kaga laga ki yee na.»

⁷ A Fariziye pè suu yewe ma yo fɔ: ‹Yinji na Moyisi wìla sigi yo ma yo fɔ naɲa wi jɛle jegesewe kɔn wuu kan wi jɔ wi yeri, wii jen wuu je†?›

⁸ A Zhezu wì si pe pye fɔ: ‹Ye kotongbanga ko kila ti Moyisi wìla ki kono kan ye yeri ma yo yaa ye jeele pe jege. Nakoma, maga le wa ki lesaga ki na, ki sila pye ma. ⁹ Mi wo naga yuun ye kan, fɔ na lere wa kaa jɔ je, na kii yiri wi nandara to yeri, mbe wa pɔri naa, kona jataga wi yen na piin.»

⁹ Mi wo naga yuun ye kan, fɔ na lere wa kaa jɔ je, na kii yiri wi nandara to yeri, mbe wa pɔri naa, kona jataga wi yen na piin.»

†19.4: Zhene 1.27; 2.21-22.

†19.5: Zhene 2.24.

†19.7: Dete 24.1-4.

¹⁰ Kona, a fɔrɔɔfenne* pè suu pye fɔ: «Na kaa pye pa naŋa wi kapyege ki yen yeen wi jɔ wi kanŋɔɔ, ma koro ma, maga ka jele pɔri, ko mbɔnrɔ.»

¹¹ A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Fanŋga woro nambala pe ni fuun ni pe yenle ki nagawa senre ti na. Ndeɛ mbele Yenŋele ligi fanŋga ki kan pe yeri poro ce. ¹² Kagala legere wa, ke ma nambala pe yege pari, paa ya jeele pɔri. Pele ma pye wa, mbege le le pe sepilige ki na, poro na pye nambala. Pele ma pye wa, leele pe ma poro san*. Pele ma si pye wa, poro na jeele pɔri Yenŋele ca wunluwɔ* po kala na. Ija wi mbe ya yenle ki nagawa senre ti na, wi yenle ti na.»

Zhezu wìla duwaw piile tunmɔmbɔɔ pele na

(Maki 10.13-16; Luki 18.15-17)

¹³ Kona, a leele pèle si pan piile tunmɔmbɔɔ pele ni Zhezu wi kɔrɔɔ, janŋo wuu keyen yi taga* pe na, wì Yenŋele yenri pe kan. Eɛn fɔ, a fɔrɔɔfenne pè si gbanla pe na. ¹⁴ A Zhezu wì sho fɔ: «Ye piile tunmɔmbɔɔ pe yaga paa paan na kɔrɔɔ, yaga ka pe yege kɔn; katugu mbele pe yen paa pe yen, poro wele Yenŋele ca wunluwɔ pi yen pe woo.»

¹⁵ A wì suu keyen yi taga pe na ma duwaw pe na, mɛɛ yiri le ma kari.

Lefɔnŋɔ penjagbɔrɔ fɔ wa senre

(Maki 10.17-31; Luki 18.18-30)

¹⁶ Ko punŋo na, a naŋa wà si fulo Zhezu wi tanla maa yewe, ma yo fɔ: «Nagafɔ, kajenŋe kikiin mi daga mbe pye mbe si yinwege mbakɔɔ ki ta?» ¹⁷ A Zhezu wì suu pye fɔ: «Yinŋi na, a ma nɛɛ na yewe ŋga ki yen jenŋe ko ni? Nunŋba wi yen jenŋe. Na kaa pye maa jaa mbe yinwege ki ta, ta tanri Yenŋele li ŋgasegele ke na!» ¹⁸ A ki naŋa wì suu yewe ma yo fɔ: «Ke keele wele koro?»

A Zhezu wì sho fɔ: «Maga ka lere gbo. Maga ka jataga pye. Maga ka yu. Maga ka yagbolo sereya yo mbe taga lere na. ¹⁹ Ta ma to naa ma nɔ pe gbogo†. Ma lewee yenle wi daga mbɔɔn ndanla paa yege ŋga na mɔɔ yee ndanla we†.»

²⁰ A lefɔnŋɔ wì suu pye fɔ: «Mì ko ŋgasegele ŋgele koro ke ni fuun koro le na tanri ke na. Yinŋi mi daga mbe pye naa?» ²¹ A Zhezu wì suu pye fɔ: «Na kaa pye maa jaa mbe pye mbe yɔn fili, kari ma sɔɔn kee yaara ti ni fuun ti pere, maga penjara ti yeele fyɔnwɔ fenne pe na. Mɛɛ pan ma taga na na. Kona, ma yaa ka kɔrɔɔ gbenŋe ta wa yenŋele na.»

²² Eɛn fɔ, naa lefɔnŋɔ wìla kaa ki senre ti logo, a wì si sɔngɔrɔ ma kari yesanga ni fɔ jenŋe; katugu penjagbɔrɔ fɔ lawi.

†19.19: Eki 20.12-16; Dete 5.16-20.

†19.19: Levi 19.18.

²³Kona, a Zhezu wì suu fɔ̀rɔ̀gɔ̀fenne pe pye fɔ̀: «Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, penjagbɔ̀rɔ̀ fɔ̀ wi yege wa Yenjele ca wunluwɔ̀ pi ni ki yen ma ngban. ²⁴Mila ki yuun ye kan naa fɔ̀ yɔ̀ngɔ̀mɛ mbe toro mesheli wele, ko tanla ma wɛ penjagbɔ̀rɔ̀ fɔ̀ wi ye wa Yenjele ca wunluwɔ̀ pi ni ko na.»

²⁵Naa wi fɔ̀rɔ̀gɔ̀fenne pàa kaa ki senre ti logo, a ki si pe pari fɔ̀ jenge. A pè sho fɔ̀: «Ŋga ambɔ̀ Yenjele li yaa ka sho oke?»

²⁶A Zhezu wì si pe wele, ma sho fɔ̀: «Leele poro yege na, ki yen ma ngban. Eɛn fɔ̀, Yenjele lo mbe ya kala pyew li pye.»

²⁷Kona, a Pyeri wì si senre ti le ma sho fɔ̀: «Wele, wè we yaara ti ni fuun ti yaga wa ma taga ma na, ki yaa ka pye mele?»

²⁸A Zhezu wì si pe pye fɔ̀: «Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, na Lere wi Pinambyo* wiga ka cɛn sanga ŋa ni wa wi gbɔ̀gɔ̀wɔ̀ wunluwɔ̀ jɔ̀ngɔ̀ ki na wa dunruya fɔ̀nɔ̀ wi ni, yoro ke ma yiri shyen mbele yè taga na na, ye yaa ka cɛn wunluwɔ̀ jɔ̀nrɔ̀ ta na fun, mbe kiti kɔ̀n Izirayeli* cengele ke ma yiri shyen ke na. ²⁹Leele mbele fuun ka pe yinre, nakoma pe nɔ̀sepiile nambala, naa pe nɔ̀sepiile jɛɛle, naa pe nɔ̀, naa pe piile, naa pe keere ti yaga mbe taga na na, ki fenne pe yaa ka ki yaara ti yɔ̀ngɔ̀ cɛnme cɛnme ta, mbe ka pe tasara ta naa wa yinwege mbakɔ̀gɔ̀ ki ni. ³⁰Eɛn fɔ̀, koŋgbanmbala pe legerɛ yaa

ka pye puŋgofenne, puŋgofenne pe legerɛ yaa ka pye koŋgbanmbala.»

Erezen tiire kerɛ tunmbyeele yomiyele

20¹«Ye wele, Yenjele ca wunluwɔ̀* pi yen ma taanla yaraga ŋga ni ki ŋga: Pilige ka, lagafɔ̀ wà si yiri yirifaga ka na mbe sa tunmbyeele lagajaa sa pe wa wi erezen* tiire kerɛ. ²A wo naa poro ni, pè si yo ma fili pilige nunɔ̀ba tunɔ̀go pyesara wi na, wo yen warifuwe pyɔ̀ nunɔ̀ba nunɔ̀ba pilige pyew. A wì si pe torogo pe saa tunɔ̀go piin wa wi erezen kerɛ.

³La kee jɛɛle keriŋgariyege, a wì si yiri naa, mɛɛ saa leele pele ta wa katogo pè yere, tunɔ̀go woro pe yeri. ⁴A wì si pe pye fɔ̀: «Yoro fun ye kari ye sa tunɔ̀go pye wa na erezen kerɛ. Pa mi yaa sara sinɔ̀ kan ye yeri.» ⁵A pè si kari. Naa yɔ̀nlɔ̀ kila kaa gbɔ̀n yɔ̀nlɔ̀fugo, a kerɛ fɔ̀ wì si yiri naa, ma kala nunɔ̀ba li pye. Ki yɔ̀nlɔ̀paraga ki na, ma nuru naa ma yiri, ma kala nunɔ̀ba li pye. ⁶Ki yɔ̀nlɔ̀kɔ̀gɔ̀ yege ki ni naa, a wì nuru naa ma yiri, ma saa leele pele ta pè yere naa bere wa katogo. A wì si pe yewe ma yo fɔ̀: «Yiŋgi na yè si pan ma yere lagame ma saa yɔ̀nlɔ̀ ki kɔ̀, ye woro na tunɔ̀go piin?» ⁷A pè suu pye fɔ̀: «Katugu lere si we le tunɔ̀go na.» A wì si pe pye fɔ̀: «Yoro fun ye saa tunɔ̀go piin wa na erezen kerɛ.»

⁸«Naa yɔ̀nlɔ̀ kila kaa kɔ̀, a kerɛ fɔ̀ wì sigi yo wi tunmbyeele pe to wi kan fɔ̀: «Tunmbyeele pe yeri, ma pe

sara. Ma keli maga le mbele pè pan punḡo na pe na, ma saga wa mbele pè keli ma pan pe na!»⁹ Mbele pàa to tunḡo na yɔnlɔkɔgɔ yegɛ ki ni, a pè si pan, ma ta warifuwe pyɔ nunḡba nunḡba pe ni fuun.¹⁰ Naa kila kaa gbɔn mbele pàa keli ma to tunḡo na poro na, a pe nɛɛ ki jate ndɛɛ pe yaa ta mbe wɛ. Ɛɛn fɔ, a pè poro fun pe kan warifuwe pyɔ nunḡba nunḡba.¹¹ Naa pàa kaa ki warifuwe pyɔ nunḡba nunḡba wi kan pe yeri ma, a pe nɛɛ kɔngɔri kerɛ fɔ wi na,¹² nɛɛ yuun fɔ: «Ki tunmbyeele mbele pè pan punḡo na, leri nunḡba tunḡo pè pye cɛ. A mà si pe sara ma yala we ni. Ma si yala, woro tunḡo pye ma saa yɔnlɔ ki kɔ, ma yɔnlɔ ko naa tere ti kun we yɛɛ ni.»¹³ Ɛɛn fɔ, a kerɛ fɔ wì si nunḡba yɔn sogo ma yo fɔ: «Na wɔnlɔ, mi sɔɔn fanla. Mì yo mà yere ki na mbe tunḡo pye warifuwe pyɔ nunḡba na pilige nunḡba?»¹⁴ Ki kala na, ma sara wi le maa kee! Ɔja wì to tunḡo na punḡo na, mila jaa mboo kan paa ma yen fun.¹⁵ Ki kologo woro na yeri mbanla nandanwa kala li pye na penjara ti ni wi le? Nakosima, maa yenjara piin na ni na lerewe pi kala na wi le?»

¹⁶ A Zhezu wì sigi senre nda ti taga wa ma yo fɔ: «Ki pyelɔmɔ nunḡba pi na fun, kɔngbanmbala pe yaa ka pye punḡofenne, punḡofenne pe yaa ka pye kɔngbanmbala.»

Naa Zhezu wila pye naa kunwɔ naa wi yenre senre ti yuun, ki taanri wogo ko layi nḡa

(Maki 10.32-34; Luki 18.31-34)

¹⁷ Naa Zhezu wila kaa na kee wa Zheruzalemu, a wì suu fɔrgɔfenne* ke ma yiri shyen pe yeri kanngaga na. Ma pe ta wa kɔnɔ paa kee, a wì si pe pye fɔ: ¹⁸ «Ye wele, we mbele waa kee wa Zheruzalemu. Pe yaa sa Lere wi Pinambyɔ* wi le saraga wɔfenne teele* poro naa lasiri sɛwe jenfenne* pe keɛ. Pe yaa ka kiti kɔn wi na mbe yo poo gbo. ¹⁹ Pe yaa kaa le leele mbele pee sheri* pe keɛ. Poro yaa ka tege wi na, mboo gbɔn sapige ni, mboo kan tiparaga* na. Ɛɛn fɔ, ki piliye taanri wogo, wi yaa yen mbe yiri wa kunwɔ pi ni.»

Zhaki naa Zhan pe nɔ wila Zhezu wi yenri

(Maki 10.35-45)

²⁰ Kona, a Zebede jɔ wì si fulo Zhezu wi tanla wi pinambiile pe ni, mɛɛ kannguuoro kan wi jegele mboo yenri wi yɔn wi na. ²¹ A Zhezu wì suu pye fɔ: «Yinḡi maa jaa?»

A wì si Zhezu wi pye fɔ: «Yɔn kan na yeri, fɔ na pinambiile shyen mbele wele, nunḡba mbe ka cen wa ma kalige keɛ ki na, sanḡa wi cen wa ma kamɛnḡe keɛ ki na wa ma wunluwɔ pi ni.»²² A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Ɔḡa yaa yenri, ye sigi jen. Jɔlɔgɔ wɔjenne† na mi yaa wɔ wa li ni, ye mbe ya wɔ wa li ni le?» A piile

†20.22 Mbe wɔ wa jɔlɔgɔ wɔjenne li ni: Ko ki yen jɔlɔgɔ nḡa Zhezu wi yaa jɔlɔ mbege kun wi yɛɛ ni we.

pè suu yɔn sogo ma yo fɔ: «We mbe ya.» ²³ A Zhezu wì sho fɔ: «Ki yen ma kaselege, fɔ ye yaa ka wɔ wa na wɔjenne li ni. Eɛn fɔ, wa mbe cɛn na kalige kɛɛ ki na, konna wa mbe cɛn na kameŋge kɛɛ ki na, mi ma mi daga mbe ko konɔ lo kan ye yeri. Ki censara, na To wiri gbegele mbele kan, poro pe yaa ka cɛn wa.»

²⁴ Naa fɔrɔɔfenne kɛ sanmbala pàa kaa ki sɛnre ti logo, a ki nɛɛ pe yaa pe sefenne nambala shyen pe kala na. ²⁵ Kona, a Zhezu wì si pe ni fuun pe yeri, ma sho fɔ: «Yège jɛn ma yo tara woolo pe teele pe ma cɛn pe go na, ma pe yigi pe fanŋga ki ni. Pe legbɔɔɔ pe maa pe fanŋga ki nari pe na. ²⁶ Eɛn fɔ, yoro sɔɔwɔ po si daga mbe pye ma. Ye ni, ŋa kaa jaa mbe pye legbɔɔ, wi daga mboo yɛɛ pye ye ni fuun tunmbyee. ²⁷ Ŋa kaa jaa mbe pye ye ni fuun konɔbanŋa, wi daga mboo yɛɛ pye ye ni fuun kulo. ²⁸ Ki pyelɔmɔ nunɔgba pi na fun, Lere wi Pinambyɔ wii pan leele poro mbaa tunŋgo piin wi kan, eɛn fɔ, wì pan mbe tunŋgo pye leele pe kan, mboo yinwege ki kan ki pye leleɣere go shɔsara.»

Zhezu wìla fyɔɔnɔ shyen sagala

(Maki 10.46-52; Luki 18.35-43)

²⁹ Naa Zhezu wo naa wi fɔrɔɔfenne pe ni pàa kaa yiri wa Zheriko ca ki ni na kee, a janwa gbɔɔ là si taga wi na. ³⁰ Fyɔɔnɔ shyen la pye ma cɛn konɔ li kanŋgaga na. Naa pàa kaa ki logo ma yo Zhezu wo wìla toro, a pe

nɛɛ jɔrɔgi na yuun fɔ: «We Fɔ*, Davidi setirige pyɔ*, we yinriwe ta!»

³¹ Janwa wìla pye na gbanla pe na ma yo pe pyeri. Eɛn fɔ, a pe nɛɛ jɔrɔgi naa ma we, na yuun fɔ: «We Fɔ, Davidi setirige Pyɔ, we yinriwe ta!»

³² A Zhezu wì si yere, mɛɛ pe yeri ma pe yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi yaa jaa mbe pye ye kan?»

³³ A pè sho fɔ: «We Fɔ, ki pye we ya waa yaan.»

³⁴ A pe yinriwe si Zhezu wi ta. A wì si jiri pe yengele ke na. Le ki yɔngɔɔ nunɔgba ke ni, a pe nɛɛ yaan. A pè si yiri ma taga Zhezu wi na.

ZHEZU WI TUNŊGO WA ZHERUZALEMU CA

21--25

Zhezu wi yege wa Zheruzalemu

(Maki 11.1-11; Luki

19.28-40; Zhan 12.12-19)

21 ¹ Naa paa kaa na yɔngɔ Zheruzalemu ca ki ni, ma gbɔn wa Betifazhe ca, ma wa wa Oliviye tire yanwiga ki yeri, a Zhezu wì suu fɔrɔɔfenne* shyen tun, ma pe kelegi wi yɛɛ yɛge; ² Wìla pe pye fɔ: «Yaa kee wa ca ŋa ki wa ye yɛge ki ni. Ye yesaga wa ca, ye yaa sofile nɔ wa yan poo pɔ, wi pyɔ ni le wi tanla. Ye pe sanga ye pan pe ni na kan! ³ Na lere wa ka ye yewe, yoo pye fɔ: «Pe kala yen we

Fɔ* wi na. Pa kona wi yaa ye yaga yaa paan pe ni.»

⁴Ko wogo nga ko la pye ma, jaŋgo senre nda Yenŋele yɔn senre yofɔ* wila yo, ti ta tiri yeɛ yɔn fili, fɔ:

⁵«Yege yo Siyɔn* ca ki kan fɔ:
Wele, ma wunlunana wila
paan ma kɔɔɔɔ.

Wi yen ma yin nandanwa ni.

Wi yen ma lugu ma cen sofile na,
sofile pyɔ na, sofile nɔ pyɔ
na†!»

⁶A fɔɔɔɔfenne pɛ si kari mɛɛ saa nga Zhezu wila yo ma pe kan ki pye. ⁷A pɛ si pan sofile nɔ wo naa wi pyɔ pe ni, mɛɛ pe derigbɔɔ ti wɔ mari taga pe na. A Zhezu wɔ si lugu ma cen ti na. ⁸Wa janwa gbɔɔ li ni, lelegere la pe derigbɔɔ ti jan wa konɔ. A pele nɛɛ tige were kɔɔn nari jaan wa naga nari fɔ paa wi gbogo. ⁹Janwa nga wila pye na tanri Zhezu wi yege konaa nga wila pye na tanri wi pungo na, wila pye na jɔɔɔgi na yuun fɔ:

«Ozanna*! Gbɔɔɔɔ yen Davidi
setirige pyɔ* wi woo!

Ŋa wila paan we Fɔ wi mege ki na,
Yenŋele sa duwaw wi na†!

Gbɔɔɔɔ yen Yenŋele woo, lo na
li yen wa naayeri lara ti ni
fuun ti go na!»

¹⁰Naa Zhezu wila kaa ye wa Zheruzalemu, a ca woolo pe ni fuun pe nɛɛ tinni, nɛɛ yewe na yuun fɔ:

«Ambɔ wi ki nana nga we?» ¹¹A janwa wɔ sho fɔ: «Yenŋele yɔn senre yofɔ Zhezu nga wɔ yiri wa Nazareti ca, wa Galile tara wowi.»

Zhezu wila kari wa sherigo gbɔɔɔ

(Maki 11.15-19; Luki

19.45-48; Zhan 2.13-22)

¹²A Zhezu wɔ si saa ye wa sherigo gbɔɔɔ* ki ni. Leele mbele paa pye wa na pere konaa mbele paa pye na loo, a wɔ si pe purɔ ma pe yirige, ma penjara surufenne pe tabaliye pe jaanri naa ca ketenŋele perɛfenne pe jɔnɔ ti ni. ¹³A wɔ si pe pye fɔ: «Ki yen ma yɔnɔɔɔ wa Yenŋele senre sewe wi ni, ma yo fɔ: Na go pe yaa kaa ki yinri Yenŋele yenrigo†. Eɛn fɔ, a yoro si pan nɛɛ ki piin yoolo larasaga†.»

¹⁴A fyɔɔnɔ naa jejɔɔɔ fenne pɛle si kari Zhezu wi kɔɔɔɔ wa sherigo gbɔɔɔ ki ni, a wɔ si pe sagala. ¹⁵Kafɔnŋɔɔɔ ŋgele Zhezu wila pye, naa saraga wɔfenne teele* poro naa lasiri sewe jenfenne* pe ni, paa kaa ke yan, ma nuru ma piile pe yan paa jɔɔɔgi wa sherigo gbɔɔɔ ki ni na yuun fɔ: «Gbɔɔɔɔɔ yen Davidi setirige Pyɔ wi woo,» a kɔ si pe ya. ¹⁶A pɛ si Zhezu wi pye fɔ: «Nda paa yuun, ma woro nari nuru?» A wɔ si pe pye fɔ: «Ee, ye faga laga nga ki kara wa Yenŋele senre sewe wi ni mbege yan wi le? Ki nga fɔ: «Màga pye, a piile poro naa

†21.5: Zaka 9.9.

†21.9: Yuuro 118.25-26.

†21.13: Eza 56.7.

†21.13: Zhere 7.11.

piyengele ke ni, paa ma sɔnni wa pe yɔn.[†]»

¹⁷Naa wila kaa to yo ma kɔ, a wì si yiri wa ca ki ni ma pe yaga wa, mɛɛ kari wa Betani ma saa wɔnlɔ wa.

Zhezu wila tige ka danɗa, pege yinri figiye

(Maki 11.12-14,20-24)

¹⁸Ki goto pinliwɛ pi ni, naa Zhezu wila kaa na sɔngɔɔ wa ca, a funɗo suu yigi. ¹⁹A wì si figiye* tige ka yan wa konɔ li kanɗgaga na. A wì fulo wa ki tanla, ɛɛn fɔ, wi sila pyɔ yan ki na, ndɛɛ ki wɛrɛ to cɛ. Kona, a wì si figiye tige ki pye fɔ: «Mboro se ka pyɔ sɛ naa fyew.»

Le ki yɔngɔlɔ nungba ke ni, a figiye tige kì si waga pew. ²⁰Naa fɔɔɔɔfenne pàa kaa ko yan ma, a kì si pe pari fɔ jɛngɛ. A pè si Zhezu wi yewe ma yo fɔ: «Ki figiye tige nga kì pye mɛɛ waga fyaw yɛɛn?»

²¹A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, na yaga taga Yɛnɗɛɛ li na, na ki woro na ye kɔɔn shyen fyew, nga m̀ pye ki figiye tige nga ki na, ye se da ko nungba pyege na. ɛɛn fɔ, ye mbe ya mbege yanwiga nga ki pye fɔ: «Yiri lagame, ma sa to wa kɔɔje wi ni.» Pa ki yaa si pye. ²²Yaga yaraga nga fuun tali, mbege yenri Yɛnɗɛɛ li yeri tagawa ni, ye yaa ki ta.»

Zhezu wi fanɗga kì yiri se

(Maki 11.27-33; Luki 20.1-8)

²³A Zhezu wì si saa ye wa sherigo gbɔɔ ki ni, nɛɛ leele pe nari Yɛnɗɛɛ sɛnre ti ni. A saraga wɔfenne teelee poro naa tara ti lelele* pe ni, pè si kari wi kɔɔɔɔ, mɛɛ wi yewe ma yo fɔ: «Maa ki kagala ngele ke piin yingɗi fanɗga ni? Ambɔ wìgi fanɗga ki kan ma yeri?»

²⁴A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Mi fun mi yaa ye yewe kala nungba ni. Na yaga li kɔɔ wi yo mbanla kan, mila ki kagala ke piin yaraga nga fanɗga ni, pa mi yaa ki yo mbe ye kan. ²⁵Yɛnɗɛɛ lo làa Zhan wi torogo wi pan wila batɛmu* wi piin lee leele poro la wɛɛ?»

ɛɛn fɔ, a pe nɛɛ kendige woo pe yɛɛ ni na yuun fɔ: «Na waga yo Yɛnɗɛɛ lo làa wi torogo, pa wi yaa we yewe mbe yo: «Yingɗi na yee si taga wi senyoro ti na?» ²⁶Na waga sho fɔ: Leele poro pàa wi torogo, we nɛɛ fye janwa wo yɛɛ, katugu leele pe ni fuun pe yen na Zhan wi jate Yɛnɗɛɛ yɔn sɛnre yofɔ.»

²⁷Ki kaa pye ma, a pè si Zhezu wi yɔn sogo ma yo fɔ: «Wee jen.» A Zhezu wì si pe pye fɔ: «ɛɛn mi fun, mila ki kagala ke piin yaraga nga fanɗga ni, mi sege yo mbe ye kan.»

Zhezu wila yomiyɛle la wa pinambiile shyen sɛnre na

²⁸A Zhezu wì si nuru naa ma pe pye fɔ: «Yingɗi yaa jate ki wogo nga

[†]21.16: Yuuro 8.3.

ki na? Pinambiile shyen la pye naŋa wa yeri. Pilige ka, a wì si ndɔfɔ wi pye ma yo: «Na pyɔ, nala kari ma sa tunŋo pye wa na ɛɛzen* kere.»²⁹ A wo suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Mi woro na kee wa.» Ɛɛn fɔ, puŋgo na, a wì si cɛn ma jatere pye, mɛɛ kari.³⁰ A tofɔ wì si nuru naa maga tunŋo nuŋgba ki yo pinambyɔ shyen woo wi ni. A wo suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Baba* mi yaa kari.» Ɛɛn fɔ, wii si kari.³¹ Pe shyen pe ni, wiwiin wila wi to wi nandanwa kala li pye?» A pè sho fɔ: «Kɔŋgbanna wowi.»

Kona, a Zhezu wì si pe pye fɔ: «Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, nizara shɔfenne* naa kɛɛnre lifenne pe yaa keli mbe ye wa Yɛnŋɛle li wunluwɔ* pi ni ye na.³² Katugu Zhan wila pan ye kɔɔɔɔ, ma konɔ sinne li naga ye na, ye sila taga wi senyoro ti na. Ɛɛn fɔ, nizara shɔfenne poro naa kɛɛnre lifenne pe ni, pàa taga wi na. Ali maga ta yàa ki yan, konaa ki ni fuun, ye sila ye kapere ti jɛn mberi yaga, mbe taga wi na.»

Kere welefenne tipeele yomiyele

(Maki 12.1-12; Luki 20.9-19)

³³A Zhezu wì sho fɔ: «Ye yomiyele la yege logo naa. Lagafɔ wà la ɛɛzen tiire kere kɔn, mɛɛ mbogo wa mari maga, ma si wege wɔ ma ɛɛzen pire tɔnmɔ wɔsaga ki gbegele wa, mɛɛ sanŋgazo kan kere ti sigewe pi kala na. Kona, a wì si kere ti telege ɛɛzen kere tunmbyeele pele na, pe kaa

tawa pi kan wi yeri; mɛɛ kari taleere ta ni.³⁴ Naa ɛɛzen pire ti cɔsanga wila kaa gbɔn, a wì suu tunmbyeele pe torogo wa ɛɛzen kere tunmbyeele pe yeri ma yo pe saa tawa pi sho wi kan.³⁵ Ɛɛn fɔ, a ɛɛzen kere tunmbyeele pè suu tunmbyeele pe yigi, ma nuŋgba wo gbɔn jɛŋge, ma wa gbo, ma taanri woo wo wa sinndɛere ni maa gbo.³⁶ A kere fɔ wì si nuru ma tunmbyeele pele torogo wa pe yeri naa lɛgere, ma we kɔŋbanmbala pe na. Ɛɛn fɔ, a ɛɛzen kere tunmbyeele pè ki kanuŋgbaŋga ki pye pe na fun.³⁷ Ko puŋgo na, a kerefɔ wì suu pinambyɔ jate wi torogo wa pe yeri, ma yo fɔ: «Pe yaa na pinambyɔ wo gbɔɔ.»³⁸ Ɛɛn fɔ, naa ɛɛzen kere tunmbyeele pàa kaa wi yan wì kɔn ma yiri pe na, a pe nɛɛ pe yeɛ piin fɔ: «Ja yeɛn wo wi yen kɔɔɔɔ lifɔ we. Ye pan woo gbo, pa kona wi kɔɔɔɔ ki yaa koro we kan.»³⁹ Kona, a pè suu yigi ma saa wi wa wa ɛɛzen kere ti puŋgo na, ma suu gbo.»

⁴⁰A Zhezu wì si pe yewe ma yo fɔ: «Yoro wo nawa, na kerefɔ wiga ka pan, yinŋi wi yaa pye ki ɛɛzen kere tunmbyeele pe na?»⁴¹ A pè suu pye fɔ: «Pa wi yaa ki lepeepe pe gbo, wi se pe yinriwe ta, mbe si kere ti kan naa ɛɛzen kere tunmbyeele pele yeri, mbele pe yaa laa tawa pi kaan wi yeri, mbaa yala pi sanga wi ni.»⁴² Kona, a Zhezu wì si pe pye fɔ: «Ki senre nda ye siri kara wa Yɛnŋɛle senre sewe wi ni wi le? Ti nda fɔ:

*Go wafenne pè je sinndelege nga
na,*

*ko kì pye go yenle li sinndelege
koṅḅannga ye.*

*Pa ko wogo nga ko yiri wa we Fɔ
wi yeri,*

a kì pye kagbɔgɔ we yege na†!»

⁴³A Zhezu wì sigi senre nda ti taga wa, ma yo fɔ: «Ko kì ti mila ki yuun ye kan, fɔ pe yaa Yenṅele li wunluwɔ pi shɔ ye yeri mboo kan tara ta woolo yeri, mbele pe yaa la pi pire ti taa lari kaan. ⁴⁴[Lere ṅa fuun ka to ki sinndelege ki na, wo yaa wi yeē kaari. Na kiga si to lere ṅa fuun na, ki yaa wo purugu.]» ⁴⁵Naa saraga wɔfenne teele poro naa Fariziye* pe ni, pàa kaa ki yomiyegēle ke logo Zhezu wi yeri, a pè sigi jen ma yo pa wila ke wa poro na. ⁴⁶A pe nɛɛ pyelɔmɔ jaa mboo yigi. Eɛn fɔ, pàa pye na fyē janwa wi yege, katugu janwa wila pye na Zhezu wi jate paa Yenṅele yɔn senre yofɔ yen.

Liwen gbɔɔ yomiyele

(Luki 14.15-24)

22 ¹A Zhezu wì si nuru naa ma yomiyegēle kele wa leele mbele pàa pye na nuru wi yeri pe kan, ma yo fɔ: ²«Yenṅele ca wunluwɔ* pi yen ma taanla yaraga ṅga ni ki ṅga. Wunlunaṅa wà la wi pinambyɔ jayire suro sɔgɔ, ³mɛɛ wi tunmbyeele pe tun wa leele mbele wila yeri jayire liwen pi na pe yeri. Eɛn fɔ, pe sila yenle mbe pan. ⁴A wunlunaṅa wì si nuru ma

tunmbyeele pele tun naa wa pe yeri, ma yo fɔ: «Ye sa leele mbele mì yeri pe pye fɔ na sɔgɔlɔ mili sɔgɔ makɔ. Na napene poro naa na yaayoro nda tì tɔɔ, mìri kan pèri gbo. Yaara ti ni fuun tì gbegēle ma yala makɔ. Ye pan ye jayire liwen pi li!» ⁵Eɛn fɔ, leele mbele pàa yeri jayire ti na, pe sila ko ka jate. Pàa kari pe kapyere na. Wà la kari wi kerē, a wà kari wi safari wasaga. ⁶A sanmbala poro si wunlunaṅa wi tunmbyeele pe yigi ma pe jɔlɔ, mɛɛ pe gbo. ⁷A kì si wunlunaṅa wi nawa pi ṅḅan. A wì suu sorodasheele pe torogo wa, ma yo pe saga legbolele pe gbo, pe pe ca ki sogo. ⁸Kona, a wì suu tunmbyeele pe pye fɔ: «Jayire liwen pì gbegēle ma yala makɔ, eɛn fɔ, leele mbele pè yeri, pii daga pe ni. ⁹Ki kala na, yaa kee wa ca nawa koṅḅɔɔ ti ni. Yaga lere ṅa fuun yan, ye pan wi ni jayire liwen pi na!» ¹⁰A tunmbyeele pè si kari wa ca nawa koṅḅɔɔ ti ni, leele mbele fuun pàa yan lejembēle o, lepeele o, mɛɛ pe gbogolo pe yeē na, fɔ a jayire go kì yin lifenne pe ni.

¹¹«Kona, a wunlunaṅa wì si ye wa jayire go ma leele pe welewele, mɛɛ naṅa wa yan wa, jayire liwen yaripɔɔ sila pye wo na. ¹²A wì suu yewe ma yo fɔ: «Na wɔnlɔ, maga pye mele mɛɛ ye laga, ma si yala, jayire liwen yaripɔɔ si woro ma na?» Eɛn fɔ, ki naṅa wi sila senpyɔ ta mbe yo. ¹³Kì kaa pye ma, a wunlunaṅa wì suu tunmbyeele pe

†21.42: Yuuro 118.22; Eza 28.16.

pye fɔ: «Yoo yigi, yoo tɔɔɔ naa wi keyen yi pɔ, ye saa wa wa funwa na, wa wɔwɔ pi ni. Pa wi yaa la gbele mbaa wi ngangala ke kaa wa jɔlɔgɔ ki kala na.»¹⁴ A Zhezu wì sigi sɛnre nda ti taga wa, ma yo fɔ: «Leele mbele pè yeri, pe yen ma lɛgɛ. Ɛɛn fɔ, mbele pè wɔ poro si lɛgɛ.»

Nizara ŋa wi daga mbe wɔ wunlumbolo to wi yeri

(Maki 12.13-17; Luki 20.20-26)

¹⁵ Kona, a Fariziye* pè si saa pe yɛɛ yan mbe pyewe lagaja, mbe ta mbe Zhezu wi yigi wi yɔn sɛnre jate to na. ¹⁶ A pè si pe fɔɔɔgɔfenne* poro naa mbele pàa taga Erɔdi* wi na pele torogo wa Zhezu wi yeri, pe saga yo wi kan fɔ: «Nagafɔ, wègɛ jen ma yo kaselege ko ma maa yuun. Ma maa Yɛnɛle konɔ li nari leele pe na kaselege ni. Maa la fye lere yɛgɛ, katugu maa lere wɔ lere ni. ¹⁷ Ki wogo ŋga maa ki jate meɛ? Ki daga waa Ɖɔmu tara fenne wunlumbolo to wi nizara wi woo lee waga kaa wi woo?»

¹⁸ Ɛɛn fɔ, Zhezu wìla pe jatere pere ti jen. A wì si pe pye fɔ: «Kopiire fenne wele dɛ, yingɛ na, a ye nɛɛ na waa na wele? ¹⁹ Penjara nda ti ma tɛgɛ na nizara wi woo, ye ta naga na na mbe wele!»

A pè si warifuwe pyɔ nungba naga wi na. ²⁰ A Zhezu wì si pe yewe ma yo fɔ: «Ambɔ foto naa ambɔ yɔɔnɔ ti yen wi na?» ²¹ A pè sho fɔ: «Sesari* woro ri.»

Kona, a Zhezu wì si pe pye fɔ: «Ŋga ki daga mbe kan wunlumbolo to wi yeri, yege kan wi yeri. Ŋga ki daga mbe kan Yɛnɛle li yeri, yege kan li yeri.»

²² Naa pàa kaa ki sɛnre ti logo Zhezu wi yeri, a kì si pe pari. A pè suu yaga le mɛɛ kari.

Zhezu wìla kuulo pe yenme wogo ki yo

(Maki 12.18-27; Luki 20.27-40)

²³ Ki pilige nungba ki ni, a Sadusiye* pè si kari Zhezu wi kɔɔɔgɔ. Poro pe ma yo kuulo pe se ka yen mbe yiri. A pè suu yewe ²⁴ ma yo fɔ: «We Nagafɔ, Moyisi wìla ki yo ma yo fɔ: «*Na naŋa wa ka ku mboo jɔ yaga mbege ta pe sila pyɔ se, wi jɔnlɔ wigi jɛle wi pɔri, jango wi piile se wi na wi ndɔ ŋa wì ku wi kan*».[†] ²⁵ Ma si yala, nɔsepiile nambala kɔlɔshyen la pye laga we ni. A kongbanŋa wì si jɛle pɔri. Pee pyɔ se, a naŋa wì si ku maa jɔ wi yaga wi jɔnlɔ wi kan. ²⁶ A ki kanungbanŋa ki pye shyen fɔ wi na, ma pye taanri fɔ wi na; na piin ma fɔ ma saa pe ni fuun kɔlɔshyenme pe kɔ. ²⁷ Naa pe ni fuun pàa kaa ku, a jɛle fun wì si kaa ku. ²⁸ Na kuulo yenpilige kiga ka gbɔn, jɛle wi yaa ka pye pe ni wiwiin woo, naa pe ni fuun kɔlɔshyenme pòo pɔri we?»

²⁹ A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Yè pungo, katugu yee Yɛnɛle sɛnre ti kɔɔɔ wi jen. Yee si Yɛnɛle li yawa pi jen fun. ³⁰ Kuulo paga ka yen sanga ŋa ni, nambala naa jɛle pe

[†]22.24: Dete 25.5-6.

se kaa pɔrɔɔ piin pe yee ni. Een fɔ, pe yaa ka pye paa mɛregeye* pe yen wa yenjele na. ³¹ Kuulo pe yenme wogo ko na, senre nda Yenjele làa yo, m̀i yo yèri kara? Làa ki yo ma yo fɔ: ³² «*Mi yen Abirahamu Yenjele, naa Izaki Yenjele, konaa Zhakɔbu Yenjele†.*» Yenjele li woro kuulo poro Yenjele, li yen weele poro Yenjele.» ³³ Janwa ŋa fuun wila pye na nuru wi yeri, wi nagawa senre tila pe ni fuun pe pari.

Yenjele ngasele na li gbɔɔ ma we ke ni fuun na

(*Maki 12.28-34; Luki 10.25-28*)

³⁴ Naa Fariziye paa kaa ki logo ma yo Zhezu wila senre ti kɔ wa Sadusiye pe yɔn, a pè si pe yee gbogolo naa. ³⁵ Wa pe ni, a nunɔba si yiri mbe Zhezu wi wa mbe wele, lasiri sewe jenfɔ* lawi. Wila wi yewe ma yo fɔ: ³⁶ «Nagafɔ, Yenjele lasiri* wi ngasele liliin li gbɔɔ ma we ke ni fuun na?» ³⁷ A Zhezu wì suu pye fɔ: «*Ma Fɔ* Yenjele li daga mbɔɔn ndanla ma kotogo ki ni fuun ni, naa ma nawa pi ni fuun ni, konaa ma jatere wi ni fuun ni†.*» ³⁸ Lo li yen ngasegele ke ni fuun kɔngbanna le. Lo li si yen ma gbɔɔ ma we ke ni fuun ke na. ³⁹ Li shyen wolo

wa naa, ma yiri li kɔrɔɔ. Loli na fɔ: «*Ma lewee yenle wi daga mbɔɔn ndanla paa yege ŋga na mɔɔ yee ndanla we†.*» ⁴⁰ Moyisi lasiri* sewe wi ni fuun, naa Yenjele yɔn senre yofenne* pe nagawa senre ti ni fuun ti go koyi ŋga ki ngasegele shyen ŋgele wele.»

Kirisi wo naa Davidi senre re

(*Maki 12.35-37; Luki 20.41-44*)

⁴¹ Ma Fariziye pe ta paa pye ma gbogolo, a Zhezu wì si pe yewe ma yo fɔ: ⁴² «Yiŋgi yaa jate Kirisi* wi kanɔɔlɔ? Ambɔ setirige pyɔ wi?» A pè suu pye fɔ: «Davidi setirige pyɔ* wi†.»

⁴³ Kona, a Zhezu wì si pe pye fɔ: «Kila si cɛn mɛle, Yinnekpoyi li fanɔga na, a Davidi jate wì suu yeri ma yo na Fɔ? Katugu Davidi wila ki yo ma yo fɔ:

⁴⁴ *We Fɔ wigi yo na Fɔ wi kan ma yo fɔ:*

*Cɛn wa na kalige kɛɛ ki na,
fɔ mbe sɔɔn mbenfenne pe ngbanga,
mbe pe tege wa ma tɔɔɔ ti
nɔɔ†.*

⁴⁵ Kì kaa pye Davidi wo jate laa yeri wi «Fɔ», mɛle Kirisi wii ya wi pye Davidi wi setirige pyɔ†?»

†22.32: Ko kɔrɔ wo yen fɔ Yenjele li yen pe go Shɔfɔ. Ko ki naga ma yo fɔ ki leele pè ku wire to na, een fɔ, ki kɔ wo ma, pe yaa ka yen mbe yinwege mbakɔɔ ta; Eki 3.6.

†22.37: Dete 6.5.

†22.39: Levi 19.18.

†22.42: 2 Sami 7.12; Eza 11.11; Zhere 23.5.

†22.44: Yuuro 110.1.

†22.44-45: Zhezu wi woro na kendige woo mbe yo wi woro Davidi setirige pyɔ, een fɔ, wila ki nari ma yo wì gbɔɔ ma we ko na naa bere.

Yaripɔɔ yɔnrɔ naa tafoolo (Mati 23.5)

⁴⁶Pe ni, wa sila ya mbe Zhezu wi yɔn sogo senre pyɔ nuɔgba ni. Maga le ko pilige ko na, lere sila soro naa mboo yewe kala la ni.

Fɔɔɔɔfenne pe yerewe senre re

(Maki 12.38-39; Luki 11.43,46; 20.45-46)

23¹ Kona, a Zhezu wì sigi yo wi fɔɔɔɔfenne* poro naa janwa wi kan ²ma yo fɔ: «Mbaa leele pe nari Moyisi lasiri* senre† ti ni, lasiri sewe jenfenne* naa Fariziye* poro tunɔgo yi ko. ³Ki kala na, ye daga mbaa pe senre ti nuru, paga yo ye kala na fuun pye, yeli pye. Eɛn fɔ, yaga kaa piin paa pe yen, katugu pe maa leele pe nari yege nɔga na, poro jate paa la tanri ma. ⁴Pe ma tugugbɔɔ ti pɔ mari taga leele pe go na, eɛn fɔ, poro jate paa yenle mbe yombeɛle nuɔgba tege mbe pe saga peri le†. ⁵Pe maa pe kapyere ti piin, janɔgo leele pe ta paa pe yaan. Pe ma pe Yenɔjeɛ senre tafoolo pe tugbɔɔ ma pe pɔpɔ pe walere to naa pe keyen† yi na, ma pe yaripɔɔ yɔnrɔ ti tɔnlɔndɔnlɔ. ⁶Liwen gbɔɔ na, jɔnrɔ tiyɔnrɔ to naa sheriyyinre jɔnrɔ nda ti ma pye wa yege, to ti ma pe ndanla paa cɛen ti na. ⁷Wa katoro ti ni, pe maa jaa leele paa pe shari gbɔɔwo sharaga ni, paa pe yinri nagafenne. ⁸Yoro wo na, yaga ka ti paa ye yinri nagafenne; katugu Nagafɔ nuɔgba wi yen ye yeri. A ye ni fuun yè pye nɔsepiile. ⁹Yaga ka tara na lere wo wa yeri ye to (mbege naga fɔ wi yen legbɔɔ.) Katugu To nuɔgba wi yen ye yeri. Wo wi yen wa yenɔjeɛ na. ¹⁰Yaga

†23.2: Dete 17.10; Esidi 7.6-10; Nehe 8.4.

†23.4: Lasiri sewe jenfenne paa pye na leele pe nɔgbanga ma yo paa tanri Yenɔjeɛ li ngasegele ke na, ma si yala poro jate pe sila pye na tanri na yala ke ni.

†23.5: Ko la pye naga nari fɔ pe yen na nawa tuun Yenɔjeɛ senre ti na suyi.

ka ti paa ye yinri teele, katugu To nunḡba wi yen ye go na. Wo wi yen Kirisi* we. ¹¹ Ɔa wi yen ye ni fuun legbɔɔ, wi daga mboo yɛɛ pye ye ni fuun tunmbyee. ¹² Lere Ɔa kaa yɛɛ yirige, wo yaa ka tigi. Lere Ɔa ka suu yɛɛ tirige, wo yaa ka yiri.»

Zhezu wila lasiri sewe jenfenne poro naa Fariziye pe jeregi pe kopiire ti kala na

(Maki 12.40; Luki 11.39-42,44,52; 20.47)

¹³ «Jɔlɔḡɔ yen ye wogo, yoro lasiri sewe jenfenne naa Fariziye wele, ye yen kopiire fenne! Katugu ye maa Yenḡele ca wunluwɔ* pi tɔnni leele pe na. Yoro jate yaa si ye wa, mbele paa ki jaa mbe ye wa, yaa pe yaga pe ye wa.

¹⁴ «[Jɔlɔḡɔ yen ye wogo, yoro lasiri sewe jenfenne naa Fariziye wele. Ye yen kopiire fenne! Katugu ye maa nanḡunjaala pe kee yaara ti shoo pe yeri, ko punḡo na, ma saa na Yenḡele yenri na mɔni, ma ta na ye yɛɛ nari ma yo yoro yen ma sin. Ye kiti kɔḡɔ ki yaa ka ḡḡban mbe we.]

¹⁵ «Jɔlɔḡɔ yen ye wogo, yoro lasiri sewe jenfenne naa Fariziye wele. Ye yen kopiire fenne! Katugu ye maa tara to naa kɔḡɔje wi yanri, mbe ta mbe lere nunḡba ta wi sheri wi taga ye na. Eɛn fɔ, na yaga ka wa ta, ye maa pye maa serege, fɔ wo ma daga mbe ye wa jaganama wi ni yesaga shyen mbe we yoro jate ye na.

¹⁶ «Jɔlɔḡɔ yen ye wogo! Yoro mbele ye yen yekeele ma pye

fyɔɔnɔ! Katugu ye ma yo na lere ka wugu sherigo ḡbɔḡ* ki na, ko wuguro to na la jate. Eɛn fɔ, na wiga si wugu sherigo ḡbɔḡ te wo na, ko wuguro to ma yigi. ¹⁷ Ye yen kambajenmbele naa fyɔɔnɔ! Kikiin ki ḡbɔḡ? Te wowi lee nakoma sherigo ḡbɔḡ ḡḡa ki ma te wi pye kpoyi* Yenḡele yege na koyi? ¹⁸ Ye ma yo naa fɔ: Na lere ka wugu saraga wɔsaga* ki na, ko wuguro to na la jate. Na wiga si wugu saraga ḡḡa ki yen wa ko na, ko wuguro to ma yigi. ¹⁹ Ye yen fyɔɔnɔ! Kikiin ki ḡbɔḡ? Saraga koyi lee, nakoma saraga wɔsaga ḡḡa ki ma ti saraga ki ma pye kpoyi koyi? Ti ti ni fuun ti yen ja. ²⁰ Ki kala na, lere Ɔa ka wugu saraga wɔsaga ki na, kona, wi wugu saraga wɔsaga konaa yaara nda fuun ti yen wa ki na ti ni fuun ti na. ²¹ Ɔa ka wugu sherigo ḡbɔḡ ki na, kona, wi wugu sherigo ḡbɔḡ konaa Yenḡele na li ma pye wa ki ni li na. ²² Ɔa ka si wugu naayeri wi na, kona, wi wugu Yenḡele li wunluwɔ jɔḡḡɔ ki na, ma pinle Yenḡele jate na li yen ma cen wa ki na li ni.

²³ «Jɔlɔḡɔ yen ye wogo, yoro lasiri sewe jenfenne naa Fariziye wele. Ye yen kopiire fenne! Ye maa ye sege yaara tunmɔɔɔ ti yaga* wi woo† naa kaan Yenḡele li yeri; to yen paa mati naa fenuyi konaa kume yen. Eɛn fɔ, Yenḡele li nagawa senre nda ti yen kagbɔḡɔ yɔn wa lasiri wi ni, ye ma to wa kanḡgaga na. To yen paa kasinḡge pyege, naa leele

†23.23: Levi 27.30; Dete 14.22.

yinriwe taga konaa tagawa† yen. Ki ja daga yaa ki kagbɔgɔɔɔ ɲgele ke piin, mbe si ke jegele jegele ke taga wa fun. ²⁴ Ye yen yekeele ma pye fyɔɔɔɔ! Ye ma ye wɔtɔnmɔ pi fyenli ma tishɔngɔ ki wɔ wa pi ni, ɛn fɔ, ye mɛɛ yɔngɔmɛ yɔli†.

²⁵ «Jɔɔɔɔ yen ye wogo, yoro lasiri sewe jenfenne naa Fariziye wele. Ye yen kopiire fenne! Katugu ye ma wɔɲengele naa tasaala pe puɲgo ki jogo maga laga. Ma si yala, ti nawa po yen ma yin yaara nda yè yu to naa ye jogo pere ti ni. ²⁶ Fariziye naja fyɔɔɔ! Ma wɔjenne nawa pi jogo pi laga gben. Pa kona li puɲgo ki yaa laga fun.

²⁷ «Jɔɔɔɔ yen ye wogo, yoro lasiri sewe jenfenne naa Fariziye wele. Ye yen kopiire fenne! Ye yen paa fanra yen, nda pè wa mari filige. Laga funwa na, ti yege cɛnwɛ po yen ma yɔn ti na. ɛn fɔ, wa ti nawa po ni, ti yen ma yin kajeere ma pinle yarifɔnrɔ ti ni fuun cenle pyew ti ni. ²⁸ Yoro fun pa ye yen ma. Ye yege cɛnwɛ po na, ye yen lesinmbele leele pe yege na. ɛn fɔ, ye nawa po yen ma yin kopiire naa tipere ni.

Zhezu wila para jɔɔɔɔ wogo ki na

(Luki 11.47-51)

²⁹ «Jɔɔɔɔ yen ye wogo, yoro lasiri sewe jenfenne naa Fariziye wele! Ye yen kopiire fenne. Ye maa Yenɲele yɔn senre yofenne* pe fanra ti waa nari yɔngɔ, na li lesinmbele pe fanra ti gbegele nari fere. ³⁰ Ye ma yo: Ndeɛ ki pye waa yiri we teleye pe wagati wi na, we saa pe saga pe Yenɲele yɔn senre yofenne pe gbo. ³¹ Ki pyelɔmɔ pi na, ye yen naga serɛya wi yuun ye yɛɛ na, ma yo mbele pàa Yenɲele yɔn senre yofenne pe gbo, yoro ye yen pe setirige piile wele. ³² Ki kala na, yaa kee ki ni! ɲga Ye teleye pàa ki nɔɔɔ kɔn we, yege pye yege yɔn fili. ³³ Ye yen paa wɔɔɔ yen, paa mɛɛre ɲgbelege yen. Yaga kaa ki jate mbe yo ye sho jaganama jɔɔɔɔ ki ni. ³⁴ Ko ki ti mi yaa Yenɲele yɔn senre yofenne torogo ye kan, naa tijinliwe fenne ni, konaa sewe jenfenne ni. Ye yaa ka pele gbo, mbe pele kan tipaara na, mbe pele gbɔn sapire ni wa ye sheryinre ti ni, mbe taga pe na mbaa pe jɔɔ mbaa toro cara ti ni; ³⁵ jaɲgo lesinmbele mbele fuun pàa gbo laga tara ti na, ki kapege fɔɔ ki to ye na, maga le wa lesinɲe Abeli† wi gbogo ki na fɔ ma saa ki wa Barashi pinambyɔ Zakari† wi

†23.23: Mishe 6.8; Zaka 7.9.

†23.24: Ko kɔrɔ wo yen fɔ kagala ɲgele ke yen tugbɔngɔɔɔ, paa la koro jate mbaa tanri ke na, ɛn fɔ, tunmɔngɔɔɔ koro pe maa jate na tanri ke na.

†23.35: Zhene 4.8-10.

†23.35: 2 Kuro 24.20-22.

gbogo ki na. Wo ŋa yàa kaa gbo sherigo gbɔɔ konna saraga wɔsaga ki sɔɔwɔ pi ni we. ³⁶Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, jɔlɔɔ ŋa ki yaa tɛge mbe ki legbogo kagala ke ni fuun ke fɔɔ ki tɔn, ki jɔlɔɔ ki yaa to nala pilige woolo pe na.

Zhezu wila para Zheruzalemu ca ki senre na

(Luki 13.34-35)

³⁷«Zheruzalemu, Zheruzalemu, mboro ma maa Yenŋele yɔn senre yofenne pe kuun, pitunbоло* mbele Yenŋele li torogo ma kan na pe waa sinndɛere ni na pe kuun. Mila pye naga jaa wagati legere na, mbɔɔn leele pe gbogolo pe yee na paa yege ŋa na ŋgonɔ maa piile gbogolo wi kanwira nɔɔ we. Eɛn fɔ, yee si yenle. ³⁸Wele! Ye go ki yaa koro ye kan waga† pew. ³⁹Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, mbege le nala wo na, ye sanla yan naa fɔ sa gbɔn pilige ŋa ye yaa kaga senre nda ti yo mbe yo fɔ: «Ŋa wila paan we Fɔ wi mege ki na, Yenŋele sa duwaw wi na†!» »

Zhezu wila para sherigo gbɔɔ ki jɔɔwɔ po naa dunruya kɔpilige ti senre na

(Maki 13.1-13; Luki 21.5-19)

24¹Naa Zhezu wila kaa yiri wa sherigo gbɔɔ* ki ni na kee, a wi fɔɔɔɔfenne* pɛ si fulo wi tanla, nɛe ki go ko naa ki kanlɔmɔ

pi nari wi na. ²Kona, a Zhezu wì si senre ti shɔ, mee yo fɔ: «Ki yaara nda ti ni fuun yaa ti yaan ke? Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, sinndelege ka se ka koro ka go na laga. Pe yaa ka ti ni fuun ti jaanri.»

³Zhezu wila saa cen wa Oliviye tire yanwiga ki na, a wi fɔɔɔɔfenne pɛ si kari wi kɔɔɔɔ poro ce, mee wi pye fɔ: «Ki yo we kan, ki kagala ke yaa ka pye sanga wiwiin? Kacen wiwiin wi yaa ka ma panga konna dunruya kɔsanga wi naga we na?»

⁴A Zhezu wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Ye yee yingiwɛ jen, jango lere wa ka ka ye fanla mbe ye pungo! ⁵Katugu lelegere yaa ka pan na mege ki na. Pe yaa kaa yuun fɔ: «Muwi mi yen Kirisi* we.» Pe yaa ka lelegere pungo. ⁶Ye yaa kaa malaga ki senre nuru ye yee tanla, mbaa malaga ki tinme taa wa lege. Eɛn fɔ, yaga ka fyɛ; katugu ko daga mbe pye. Eɛn fɔ, ko se ka pye dunruya wi kɔyɛge ki gbɔn gben. ⁷Tara ta woolo yaa ka yiri tara ta woolo kɔɔɔɔ malaga ni. Wunluwɔ naa wunluwɔ yaa ka yiri pi yee kɔɔɔɔ malaga ni†. Funjo tugbɔɔɔ yaa ka to lalɛgere na, tara ti yaa kaa yege lalɛgere na. ⁸Ko kapyere nda to ti ni fuun yaa ka pye jɔlɔɔ ki lesanga, paa yege ŋa na jele selara ma kaa yiri wi ni we.

⁹«Kona, leele pe yaa kaa ye nii kee, paa ye jɔlɔ. Pe yaa kaa ye kuun.

†23.38: 1 Wunlu 9.8; Eza 64.9.

†23.39: Yuuro 118.26.

†24.7: Eza 19.2.

Cengele woolo pe ni fuun pe yaa ka ye panra na kala na. ¹⁰ Ko sanga wo ni, lelegere yaa ka tagawa pi je. Pe yaa kaa pe yee nii kee, mbe pe yee panra. ¹¹ Yenjele yon senre yofenne* yagboyoolo legere yaa ka pan. Pe yaa ka lelegere pungo. ¹² Tipere ti yaa ka lege laga tara ti lagapyew, fo lelegere ndanlawa yaa ka kologo. ¹³ Een fo, na fuun ka ya mbege kun wi yee ni, fo sa gbɔn wa ki kosaga ki na, wo yaa ka shɔ. ¹⁴ Ki Sentanra nda ti yen na para Yenjele li wunluwo* wogo ki na, ti yaa yari dunruya wi lagapyew, jango ki sereya wi ta wi yo cengele woolo pe ni fuun pe yege na. Ko pungo na, dunruya kopilige kii jen ki gbɔn.

Yaritijaanga nga ki maa jɔgɔwo pi piin ki senre

(Maki 13.14-23; Luki 21.20-24)

¹⁵ « *Yaritijaanga nga ki maa jɔgɔwo pi piin*, nga Yenjele yon senre yofɔ Daniyeli† wila para ki senre na, ye yaa kaga yan ki yere wa laga nga ki yen kpoyi* ki na. Lere na kaa ki senre ti kara, wiri kɔɔ wi jen! ¹⁶ Kona, mbele pe yaa ka pye wa Zhude tara, paa fee paa kee wa yanwira ti na. ¹⁷ Na na ka pye wi go† naayeri, wiga ka tigi mbe ye wa ki nawa mbe yaara le. ¹⁸ Na ka pye kere, wiga ka songɔɔ wa ca mbe saa derigbɔɔ ki le. ¹⁹ Jeele mbele

pe yaa ka pye kugbɔɔ ni konaa mbele piile na wɔnri pe na, jɔlɔɔ yaa ka pye pe wogo ki piliye yi ni. ²⁰ Yaa Yenjele li yenri, jango yaga ka fe mbe yala were sanga ni, nakoma ye cencilige* ka ni. ²¹ Katugu ki piliye yi jɔlɔɔ ki yaa ka gbɔɔ mbe we jɔlɔɔ nga fuun ki toro ki na, maga le wa dunruya wi dasanga wi na fo ma pan ma gbɔn nala†. Ko jɔlɔɔ ko si se ka pye naa. ²² Ki pye Yenjele lii ja wo ki piliye yi na, senwee pyɔ wo wa se jen na shɔ. Een fo, Yenjele li ka wo ki piliye yi na, leele mbele li wo poro kala na.

²³ «Na lere wa ka ye pye mbe yo fo: <Ye wele, Kiriwi yen lagame!> nakoma <Wi yen wame>, yaga ka taga ki na. ²⁴ Katugu leele pele yaa ka pan mbaa finlele mbe yo poro pe yen Kiriwi we, konaa Yenjele yon senre yofenne yagboyoolo ni. Pe yaa kaa kafɔnɔgɔlɔ tugbɔnɔgɔlɔ naa kagbɔgɔlɔ piin mbe ta mbe leele mbele Yenjele li wo pe pungo, na ki mbe ja ya pye we. ²⁵ Yaa nuru! Mi keli ma ki ni fuun ki yo ma ye kan makɔ.

²⁶ «Na lere wa ka ye pye mbe yo fo: <Ye wele, wi yen wa gbinri* wi ni!> yaga ka kari wa. Nakoma na paga ye pye mbe yo fo: <Ye wele, wi na wila lara laga yumbyɔ yege woo wi ni!> yaga ka taga ki na. ²⁷ Yege nga na Yenjele li ma

†24.15: Dani 9.27; 12.11.

†24.17: Kila pye Zhufuye paga go ki kan, pe maga biri. Ki fo wi ma ya ma lugu wa ki go na ma saa wogo.

†24.21: Dani 12.1.

yengele, mbege le wa yonlo yirisaga kee ki na mbe saga wa wa yonlo tosaga kee ki yeri, pa Lere wi Pinambyo* wi panga ki yaa ka pye ma fun. ²⁸ Yarikugo kiga pye laga nga na, pa peteele pe maa pe yee finli wa†.

Lere wi Pinambyo wi panga shyen wogo ye

(Maki 13.24-27; Luki 21.25-28)

²⁹ «Ko jolowo piliye yo punjo na, yonlo ki yaa ka kanna diwi. Yenge ki se kaa finri naa. Wonnjol ke yaa ka yiri wa yennele na mbe toori laga tara. Naayeri fannga yaara ti yaa ka yegeyege†. ³⁰ Kona, pe yaa Lere wi Pinambyo wi kacen wi yan wa yennele na. Cengele ngele fuun ke yen laga tara na, ke yaa kaa gbele†. Pe yaa ka Lere wi Pinambyo wi yan wila paan wa kambaara ti na fannga naa gbogowo gbembe ni†. ³¹ Mbanlaga gbogwo ki yaa ka win. Kona, wi yaa kaa merereye* pe torogo laga tara ti go tijere ki na. Pe yaa ka leele mbele wi wo pe gbogolo pe yee na, mbege le dunruya wi go ka na saga wa ka na.»

Figiyee tige yomiyeele

(Maki 13.28-31; Luki 21.29-33)

³² «Figiyee* tige ki yomiyeele li yen na nagawa mba kaan, yoo korwo wi

logo! Na yaga kaga yan ki njere ti yen na funnu, ye mee ki jen ma yo yonro ti yongwo ton. ³³ Ki pyelomwo nungba pi na fun, na yaga kaa ki kagala ke ni fuun ke yaan sanga nga ni, yege jen ye yo fo ki kala li yongwo ton, fo li yaa si pye. ³⁴ Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, leele mbele pe yen laga yinwege na nala, pe ni fuun se ka ku na ki kagala ke ni fuun ke fa pye. ³⁵ Naayeri wo naa tara ti ni, ti yaa ka ko. Een fo, na senre to se ko fyew.

Yennele lo nungba li dunruya kopilige ki jen

(Maki 13.32-37; Luki 17.26-30,34-36)

³⁶ «Een fo, lere wo wa sigi pilige naa ki sanga wi jen. Ali merereye mbele wa yennele na pe sigi jen. Yennele li Pinambyo jate wi sigi jen, ndee na To wo nungba wigi jen. ³⁷ Nowe* sanga wi na, kagala ngele kaa pye, koro nungba koro ke yaa ka pye Lere wi Pinambyo wi sanga wi na fun. ³⁸ Tonngbwo mba pila pan, pi panga ki yege, leele paa pye na nii, na woo, na porowo piin, na pe sumborombiile pe kaan, a paa pe pori fo ma saa gbom pilige nga Nowe wila kaa ye wa tonmoko

†24.28: Leele pe yaa ka Lere wi Pinambyo wi panga ki jen paa yege nga na yarikugo ki ka pye laga nga na, pe maga jen peteele pe kala na we. Zhubu 39.30.

†24.29: Eza 13.10; 34.4.

†24.30: Zaka 12.10.

†24.30: Dani 7.13.

gbenge* ki ni† we. ³⁹Pe sila pye kala la jenme fɔ ma saa gbɔn wagati ɲa tɔnɲgbɔɔ pɪla kaa pan, ma kari pe ni fuun pe ni. Lere wi Pinambyɔ wi yaa ka pan pilige ɲga ni, pa ki yaa ka pye ma fun. ⁴⁰Kona, nambala shyen yaa ka pye kerɛ mbaa tunɲgo piin ja, pe yaa ka nunɲba le mbe nunɲba yaga. ⁴¹Jɛɛɛ shyen yaa ka pye muwɛ tiresaga†, pe yaa ka nunɲba le mbe nunɲba yaga. ⁴²Ki kala na, ye yɛɛ yingiwɛ jen, katugu ye Fɔ* wi yaa ka pan pilige ɲga ni, ye sigi jen. ⁴³Yege jen ye yo fɔ ki pye gofɔ wi ma yoo wi pansanga wi jen yembine, wi jen na koro yenɲɛ, janɲo wiga kaa kɔrɔ ki kaw mbe ye wa wi go. ⁴⁴Ki kala na, yoro fun, ye cɛn ki cɛnwɛ, katugu sanga ɲa ye se kaa jate cɔ, ko sanga wowi Lere wi Pinambyɔ wi yaa ka pan.

**Tunmbyee ɲa pɛ taga wi na
konaa tunmbyee
ɲa pee taga wi na**

(Luki 12.41-48)

⁴⁵«Tunmbyee wiwiin pɛ taga wi na, a wɪ pye tijinliwɛ fɔ? Wowi ɲa wi tafɔ wi maa tege tunmbyeele sanmbala pe go na, wila pe yaakara ti kaan pe yeri pe kasanga wi ni. ⁴⁶Na wi tafɔ wiga ka sɔnɲɔrɔ mbe pan, mboo yan wi bala naa tunɲgo ki piin, pa ferɛwɛ yaa pye wi woo! ⁴⁷Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, pa wi tafɔ wi yaa wi tege wi kɛɛ yaara ti ni fuun ti go na. ⁴⁸Ɛɛn fɔ, na kiga yala tunmbyee

pee wi, wi yaa cɛn mbaa wi yɛɛ piin mbaa yuun fɔ: Na fɔ wi se pan fyaw. ⁴⁹Pa wi yaa kɛɛ le wi tunɲgo pyeyɛɛnɛ le pe ni mbaa pe gbɔɔn, mbaa nii, mbaa woo ja sinwɔɔɔ le pe ni. ⁵⁰Kona, ki tunmbyee wi woro naa tafɔ wi konɔ wele pilige ɲga ni, wagati ɲa wii jen cɔ, ko wagati wowi wi yaa pan. ⁵¹Pa kona wi yaa ki tunmbyee wi jɔɔ fɔ jɛnɲɛ, mboo tasaga kan wi yeri wa kopiire fenne pe ni. Pa wi yaa kaa gbele mbaa wi ɲgangala ke kaa wa ki laga ki na, jɔɔɔɔ ki kala na.

Sumbonɔ ke yomiyɛle

25 ¹«Yɛnɲɛɛ ca wunluwɔ* pi yaa ka pye mbe taanla sumbonɔ ke pele ni. Paa pe fitanlaye pe le ma kari japɔɔ filisaga. ²Pe ni, kanɲurugo la pye tijinliwɛ fenne. A kanɲurugo sanmbala poro pye tijinliwɛ fu fenne. ³A Tijinliwɛ fu fenne pɛ si pe fitanlaye pe le, pee sinmɛ yetɛgɛwɛ le pe yɛɛ go na. ⁴Ɛɛn fɔ, a tijinliwɛ fenne poro si pe fitanlaye pe le ma nuru naa ma sinmɛ le sinmɛ kugboro ta ni, ma kari pi ni. ⁵Naa japɔɔ wila kaa na mɔni wa wi woro mbe pan, a wɔnɔwɔ si pe ni fuun pe yigi, a pɛ si wɔnɔ.

⁶«Yindɛɛ ki na, a gbelege kà si yiri ɲgbanga ma yo fɔ: «Japɔɔ wi ɲa wila paan! Ye yiri ye saa fili!» ⁷Kona, a ki sumbonɔ ke pɛ si yen nɛɛ pe fitanlaye pe yɔnɔrɔ ti yinrigi. ⁸A tijinliwɛ fu fenne pɛ si tijinliwɛ

†24.38: Zhene 7.7,23.

†24.41: Zhufuye jɛɛɛ paa pye na tire sinndɛɛɛ na.

fenne pe pye fɔ: «Ye ye sinme pa kan we yeri, we fitanlaye paa jaa mbe figi.»⁹ A tijinliwe fenne pè sho fɔ: «Ayoo, sinme mba pi yen we yeri, pi se woro naa yoro bɔ. Ye kari ye sa pa lɔ wa sinme perefenne pe yeri!»¹⁰ A tijinliwe fu fenne pè si kari sinme pa lsaga. Ko sanga wo ni, a japɔlɔ wì si pan. Sumbonɔ kanɔgurugo mbele pàa gbegele ma yala, a poro si pinle ma ye japɔlɔ wì ni wa jayire go ki ni, a pè si kɔrɔ ki sɔgɔ.¹¹ Ko punɔgo na, a sumbonɔ sanmbala pè si pan nɛɛ yinri nɔgbanga na yuun fɔ: «We Fɔ*, we Fɔ, kɔrɔ ki yenge we kan!»¹² Eɛn fɔ, a japɔlɔ wì si pe pye fɔ: «Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, mii ye jɛn.» »

¹³ Kona, a Zhezu wì sigi sɛnre nda ti taga wa, ma yo fɔ: «Ki kala na, ye cɛn ki cɛnwɛ, katugu ye sigi pyepilige naa ki pyesanga wi jɛn.

Zhezu wila yomiyele la wa tunmbyeele taanri pele sɛnre na

(Luki 19.11-27)

¹⁴ «Ki yaa ka pye paa naja wa yen. Wila pye na kee ca na, mɛɛ wi tunmbyeele pe yeri, ma pan maa kɛɛ yaara ti telege pe na.¹⁵ Wila nunɔgba kan tɛ pyɔ cɛnme kanɔgurugo (500) ni, ma wa kan tɛ pyɔ cɛnme shyen (200) ni, mɛɛ taanri woo wi kan tɛ pyɔ cɛnme ni. Wila pe ni fuun pe kan ma yala pe fanɔga ko ni, mɛɛ kari.¹⁶ Tunmbyee nja wila tɛ pyɔ cɛnme kanɔgurugo (500) wi ta, a wì si kari teere, mɛɛ saa na safari waa

ki penjara ti ni, mɛɛ tɛ pyɔ cɛnme kanɔgurugo (500) ta naa tɔnli.¹⁷ Tɛ pyɔ cɛnme shyen (200) tafɔ fun, a wì kari ma saa safari wa, ma tɛ pyɔ cɛnme shyen (200) ta fun tɔnli.¹⁸ Eɛn fɔ, tunmbyee nja wila tɛ pyɔ cɛnme wi ta, a wo si kari ma saa wege tugu, mɛɛ wi tafɔ wi penjara ti le wa mari lara.

¹⁹ «A kì mɔ jɛnɔ, ko punɔgo na, a ki tunmbyeele pe tafɔ wì si kaa pan, nɛɛ wi penjara kapyere ti yege woo pe ni.²⁰ Tunmbyee nja wila tɛ pyɔ cɛnme kanɔgurugo (500) wi ta, a wo si fulo wi tanla wi tɛ piile sanmbala pe ni, ma sho fɔ: «Na tafɔ, màa na kan tɛ pyɔ cɛnme kanɔgurugo (500). Wele, mì cɛnme kanɔgurugo (500) ta naa!»²¹ A wi tafɔ wì suu pye fɔ: «Kì yɔn. Ma yen tunmbyee jɛnɔ, ma pye tagawa ni. Mà kaa pye tagawa ni wa kagala jegele jegele ke ni, ki kala na, mi yaa kagbɔgɔlɔ telege ma na. Pan maa yɔgɔri na ni ja.»²² Nja wila tɛ pyɔ cɛnme shyen (200) wi ta, a wì si fulo fun, ma yo fɔ: «Na tafɔ, màa na kan tɛ pyɔ cɛnme shyen (200). Wele, mì cɛnme shyen (200) ta naa!»²³ A wi tafɔ wì suu pye fɔ: «Kì yɔn. Ma yen tunmbyee jɛnɔ, ma pye tagawa ni. Ma yen tagawa ni wa kagala ngele ke yen jegele jegele ke ni, ki kala na, mi yaa kagbɔgɔlɔ telege ma na. Pan maa yɔgɔri na ni ja.»²⁴ Kona, nja wila tɛ pyɔ cɛnme wi ta, a wì si fulo, ma sho fɔ: «Na tafɔ, mila ki jɛn ma yo lewelewe wi mboro. Mɛɛ yarilire wa laga nɔga na, pa ma ma saa kɔn wa. Mɛɛ yarilire lugu laga nɔga na,

pa ma ma saa kɔlɔgi wa. ²⁵ Mila pye na fye ma yege, ki kala na, mila saa wege tugu mɔɔ penjara ti le wa. Wele: Ma penjara ti nda. ²⁶ A wi tafɔ wì suu pye fɔ: <Tunmbyee pee tiyanɲa wele de! Na mà kaa ki jen mii yarilire wa laga ɲga na, pa mi ma saa kɔn wa, mii yarilire lugu laga ɲga na, pa mi ma saa kɔlɔgi wa, ²⁷ kila daga ma sanla penjara ti tege wa penjara tegego ki ni. Naa mi pan yeen, mi jen na sari wɔ naa ti tɔnli wi ni. ²⁸ Yege te pyɔ cɛnme wi shɔ wi yeri yoo kan te pyɔ cɛnme kanɲurugo (500) fɔ wi yeri. ²⁹ Katugu yaraga yen lere ɲa fuun yeri, ka yaa la tari wo kan, wi ta naa legerɛ. Eɛn fɔ, yaraga woro ɲa fuun yeri, jenri jate ɲa wi yen wi yeri, wi yaa shɔ wi yeri. ³⁰ Ki tunmbyee kambayɔnwɔ ɲa wo na, yoo yigi yoo wa wa funwa na, wa wɔwɔ pi ni. Pa wi yaa la gbele, mbaa wi ɲgangala ke kaa wa ki laga ki na, jɔlɔɔ ki kala na.>

Kiti kɔngɔ pɔngɔ wogo ye

³¹ «Na Lere wi Pinambyɔ* wiga ka pan wi gbɔɔwɔ po naa mɛregeye* pe ni fuun pe ni, wi yaa ka cɛn wa wi gbɔɔwɔ wunluwɔ jɔngɔ ki na. ³² Tara woolo pe ni fuun pe yaa ka gbogolo wa wi jegele. Wi yaa ka pe wali mbe pe wɔ pe yeɛ ni, paa yege ɲga na yaayoro kɔnɔrifɔ wi ma kaa simbaala poro naa sikaala pe wali ma pe wɔ pe yeɛ ni we. ³³ Wi yaa ka simbaala pe tege wi kalige keɛ ki na, mbe sikaala pe tege wa

wi kameɲge keɛ ki na. ³⁴ Kona, wunlunaɲa wi yaa ka mbele pe wa wi kalige keɛ ki na pe pye fɔ: <Yaa paan, yoro mbele na To wì duwaw ye na we. Wunluwɔ mba pi gbegele ma tege ye kan maga le wa dunruya wi dasanga wi ni, ye pan ye ye wa pi ni, pi pye ye woo. ³⁵ Katugu funɲo la pye na na, a yànlà kan m̀ ka. Wɔɔɔ la pye na na, a yànlà kan m̀ wɔ. Mila pye nambanɲa, a yànlà yaara wɔ. ³⁶ Mila pye witiwaga, a yè yaripɔrɔ kan na yeri. Mila pye na yaa, a yànlà kala li yɔn. Mila pye kaso, a yè saa na wele.> ³⁷ Kona, lesinmbele pe yaa kaa yɔn sogo mbe yo fɔ: <We Fɔ, waa ma yan se funɲo ma yigi, a wɔɔn kan ma ka? Waa ma yan se wɔɔɔ ma yigi, a wɔɔn kan ma wɔ? ³⁸ Waa ma yan se nambanɲa, mɛɛ ma yaara wɔ? Nakoma waa ma yan se witiwaga, mɛɛ yaripɔrɔ kan ma yeri? ³⁹ Waa ma yan se maa yaa, nakoma mɔɔ yan se kaso, mɛɛ saa ma wele?> ⁴⁰ Kona, wunlunaɲa wi yaa ka pe yɔn sogo mbe yo fɔ: <Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, sanga o sanga yàa ki pye na sefenne mbele yeɛn pe ni fuun jɛɛ wa kan, kona, yàa ki pye ma mi kan.> ⁴¹ Ko pɔngɔ na, wunlunaɲa wi yaa kaga yo mbele pe wa wi kameɲge keɛ ki na pe kan fɔ: <Ye laga na na tanla, yoro mbele Yenɲele li ye danɲa we! Yaa kee wa kasɔn mbakɔɔ ki ni, ko ɲga pàa gbegele Sɔtanla wo naa wi mɛregeye pe kan we. ⁴² Katugu funɲo la pye

na na, yee na kan mbe ka. Wɔɔ la pye na na, yee na kan mbe wɔ. ⁴³Mila pye nambanɔa, ye sila na yaara wɔ. Mila pye witiwaga, ye sila na kan yaripɔɔ ni. Mila pye na yaa, ma pye kaso, ye sila na kala li yɔn.» ⁴⁴Kona, pe yaa wi yɔn sogo mbe yo fɔ: «We Fɔ, waa ma yan se funɔ ma yigi, nakoma wɔɔ ma yigi, naa nambanɔa, naa witiwaga ni, naa yaɔa, naa kaso, wee sɔɔn saga?» ⁴⁵Kona, wunlunɔa wi yaa ka pe yɔn sogo mbe yo fɔ: «Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, sanga o sanga ye sigi pye mbele yɛn, pe ni fuun jɛ wa kan, kona, ye sigi pye mi kan.» ⁴⁶Kona, poro yaa ka kari wa jɔɔɔ mbakɔɔ ki ni, lesinmbele poro mbe si kari wa yinwege mbakɔɔ ki ni.»

**ZHEZU WI JɔɔɔGɔ
KONAA WI KUNWɔ**

26--27

**Saraga wɔfenne teelee paa yɔn le
Zhezu wi na**

(Maki 14.1-2; Luki 22.1-2; Zhan 11.45-53)

26 Naa Zhezu wila kaa kɔ ki nagawa senre ti ni fuun ti na, a wì suu fɔɔɔɔfenne* pe pye fɔ: ²«Yège jen ma yo sanni piliye shyen we yaa Paki* feti wi pye, fɔ pe yaa Lere wi Pinambyɔ* wi le kɛɛ poo kan tiparaga* na.»

³Ki sanga wi ni, a saraga wɔfenne teelee* poro naa Zhufuye* lelele* pe ni, pè si saa pe yɛe gbogolo

wa Kayifu yungbɔɔ li ni, saraga wɔfenne pe to we. ⁴A pè si pe yɔn ki wa nunɔba mbe Zhezu wi yigi larawa mboo gbo. ⁵Paa pye na yuun fɔ: «Yaga ka ti woo yigi feti wi nɔɔɔ, jango yolɛgere ka ka yiri janwa wi sɔɔɔwɔ.»

**Jele wà la latikɔɔ nuwɔ taan
gbɔn Zhezu wi go ki na**

(Maki 14.3-9; Zhan 12.1-8)

⁶Sanga ɔa ni Zhezu wila pye wa Betani, wa Simɔ ɔa yayenwe* pila pye wi na wi go, ⁷a jele wà si fulo wi tanla kugbolo la ni. Paa li gbegele sinndeere nda pe yinri alibatiri* to ta ni. Laa pye ma yin latikɔɔ nuwɔ taan sɔnɔngbanga woo ni. A wì sigi latikɔɔ wi wo Zhezu wi go ki na, ma yala wila pye na nii. ⁸Naa Zhezu wi fɔɔɔfenne paa kaa ko yan ma, a ki si pe mben. A pè sho fɔ: «Ki jɔɔɔwɔ mba po go?» ⁹Pe mbe ja ya mbege latikɔɔ ɔa wi pere sɔnɔngbanga na, mbege penjara ti kan fyɔnwɔ fenne pe yeri.»

¹⁰Èn fɔ, a Zhezu wì sigi jen, mɛɛ pe pye fɔ: «Yingi na, a ye nɛɛ gbanla ki jele ɔa wi na? Iɔga wì pye mala kan, ki yen ma yɔn, ¹¹katugu fyɔnwɔ fenne pe yaa pye laga ye ni sanga pyew. Èn fɔ, mi wo se pye laga ye ni sanga pyew. ¹²Wigi latikɔɔ ɔa wi gbɔn na wire ti na, jango mbanla gbegele na gboo lege ki kala na. ¹³Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, laga dunruya wi ni fuun wi ni, ki Sentanra nda pe mberi yari laga ɔga fuun na, kala na ki jele ɔa wì pye, pe yaa li yeye

yo wa ki laga ki na fun, jango paa nawa tuun wi na.»

**Zhudasi wila ki jaa
mbe Zhezu wi le kee**

(Maki 14.10-11; Luki 22.3-6)

¹⁴ Kona, wa fɔɔɔfenne ke ma yiri shyen pe ni, ɲa paa pye na yinri Zhudasi Izikariyoti, wì si kari ma saa saraga wafenne teele pe yan. ¹⁵ A wì si pe pye fɔ: «Na mi ka Zhezu wi le ye kee, yingi ye yaa kan na yeri?»

A pè si warifuwe pyo nafa ma yiri ke jiri ma kan wi yeri. ¹⁶ Mbege le le ko sanga wo na, a Zhudasi wi nɛɛ pyelomɔ jembe jaa mbe Zhezu wi le pe kee.

**Zhezu wila Paki feti liwen
pi li wi fɔɔɔfenne pe ni**

(Maki 14.12-21; Luki 22.7-14,21-23; Zhan 13.21-30)

¹⁷ Leve fu buru feti* †wi pilige konjbanɲa ki na, a Zhezu wi fɔɔɔfenne pè si saa wi yewe ma yo fɔ: «Maa jaa we sa Paki feti yaakara ti soɔɔ ma kan se yeri?»

¹⁸ A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Ye kari wa ca nawa naɲa wa yeri, yoo pye fɔ: «We Nagafɔ wì yo wi wagati wì gbɔn, pa wi yaa Paki feti liwen pi li laga ma go, wo naa wi fɔɔɔfenne pe ni.» » ¹⁹ A fɔɔɔfenne pè si kari ma saa ɲga Zhezu wila yo ma pe kan ki pye, mɛɛ Paki feti yaakara ti soɔɔ.

²⁰ Naa yɔnlɔ kila kaa kɔ, a Zhezu wì si saa cen na nii wo naa wi fɔɔɔfenne ke ma yiri shyen pe ni. ²¹ Ma pe ta paa nii, a Zhezu wì si pe pye fɔ: «Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, ye ni, nuɲgba yaa kanla le kee.»

²² A kì si yesanga wa fɔɔɔfenne pe na fɔ jɛɲɛ. A pe nɛɛ wi yewe nuɲgba nuɲgba na yuun fɔ: «We Fɔ*, ndɛ mi ma?»

²³ A Zhezu wì sho fɔ: «ɲa wì pinle maa kee ki le na ni ja wa yaapige ki ni, wo wi yaa kanla le kee. ²⁴ Lere wi Pinambyɔ wi yaa ku paa yege ɲga na Yenɲele senre sewe wi yen naga yuun wi kanɲɔlɔ† we. Eɛn fɔ, naɲa ɲa wi yaa Lere wi Pinambyɔ wi le kee, jɔlɔɔ yen wi wogo. Ki naɲa ki pye pe sila wi se, anme ko mbe ja mbɔnrɔ wi na!»

²⁵ Zhudasi ɲa wila pye na Zhezu wi nii kee, wì si senre ti le, ma sho fɔ: «We Nagafɔ, ndɛ mi ma?»

A Zhezu wì suu pye fɔ: «Mboro mɔga yo.»

We Fɔ wi suro kpoyi lige senre

(Maki 14.22-26; Luki 22.15-20;
1 Kɔren 11.23-25)

²⁶ Ma pe yaga paa nii, a Zhezu wì si buru le. Naa wila kaa Yenɲele li shari, a wì suu kɔnlɔ maa kan wi fɔɔɔfenne pe yeri, mɛɛ pe pye

†26.17: Eki 12.14-20.

†26.24: Eza 53.7; Zaka 13.7.

fɔ: «Yoo sho yoo ka. Wo wi yen na wire† re.»

²⁷ Ko punḡo na, a wì si wɔjenne li le, naa wìla kaa Yenḡele li shari, a wì sili kan pe yeri, ma yo fɔ: «Ye ni fuun ye pa wɔ. ²⁸ Katugu mba yeen po pi yen na kasanwa we, kasanwa mba pi yen na Yenḡele li yon finliwɛ* pi nii we†, pì wo lelegere kala na, mbe pe kapere ti kala yaga pe na. ²⁹ Mila ki yuun ye kan, mbe wɔ nala wo ni, mi se ki erezen* pire tɔnmɔ mba pa wɔ ye ni naa, fɔ sa gbɔn pilige ḡga mi yaa ka pi fɔnmɔ pi wɔ ye ni wa na To wi wunluwɔ* pi ni we.»

³⁰ Naa pàa kaa Yenḡele li gbɔḡo yuuro ni, a pè si yiri le, mɛɛ kari wa oliviye tire yanwiga ki na.

Zhezu wìla yo Pyeri yaa kaa je

(Maki 14.27-31; Luki 22.31-34; Zhan 13.36-38)

³¹ Kona, a Zhezu wì suu fɔrɔḡofenne pe pye fɔ: «Nala yembine na li ni, ye ni fuun ye yaa fe mbanla wa; katugu ki yen ma yonlɔḡo wa Yenḡele senre sewe wi ni, ma yo fɔ: «*Mi yaa simbaala kɔnrifɔ** wi gbo, pa simbaala* pe yaa gbɔn mbe jaraga†.» ³² Een fɔ, na mi ka ka yen mbe yiri wa kunwɔ pi ni, mi yaa keli mbe kari ye na wa Galile tara.» ³³ A Pyeri wì si senre ti le, ma suu pye fɔ: «Ali sanmbala

pe ni fuun paga fe mbɔɔn wa, mi wo sɔɔn wa fyew.» ³⁴ A Zhezu wì suu pye fɔ: «Kaselege ko na, mila ki yuun ma kan, nala yembine na li ni, sanni ḡgopolɔ wi sa gbele, ma yaa ki yo mbege filige sa ta yosaga taanri, mbe yo ma silan jen.» ³⁵ A Pyeri wì suu pye fɔ: «Ali na mbe pinle mbe ku ma ni, mbe ku ma ni win, fɔ mi sɔɔn je fyew.» A fɔrɔḡofenne sanmbala pège senre nunḡba ti yo ma fun.

Zhezu wìla Yenḡele yenri wa laga ḡga pe yinri Zhetisemani

(Maki 14.32-42; Luki 22.39-46)

³⁶ Kona, a Zhezu wì si kari wi fɔrɔḡofenne pe ni wa laga ḡga pe yinri Zhetisemani, mɛɛ pe pye fɔ: «Ye cɛn name, mi yaa kari sa Yenḡele yenri wa yeḡe.»

³⁷ A wì si Pyeri naa Zebede pinambiile shyen pe le ma kari pe ni. A yesanga naa lawɔrɔ nɛɛ paan wi yeri. ³⁸ A wì si pe pye fɔ: «Na nawa pì piri na na fɔ na jaa mbanla gbo. Ye koro laga na ni yenmbele!»

³⁹ A wì si kari yeḡe jenri, ma to maa yeḡe ki jiile wa tara, mɛɛ Yenḡele li yenri ma yo fɔ: «Na To, na kaa pye ki mbe ya pye, ki jɔlɔḡo wɔjenne na li lali na ni! Een fɔ, mi woro nala nandanwa kala lo jaa fɔ mboro wolo lo.»

†26.26: Ki laga ḡga, pele maa ki jate ma yo buru wi yen ma taanla Zhezu wi wire to ni, to nda ti yaa kan saraga we; pele maa ki jate buru wìla kanḡga ma pye Zhezu wi wire jate to.

†26.28: Zhere 31.31; Luki 22.20.

†26.31: Zaka 13.7.

⁴⁰ Kona, a wì si sɔngɔɔ ma pan le fɔɔgɔfenne taanri pe tanla, mɛɛ pan ma pe ta paa wɔnlɔ. A wì si Pyeri pye fɔ: «Yee ya mbe koro yenmbele mbe wagati nunɔba pye yere!» ⁴¹ Ye koro yenmbele yaa Yenɔlele li yenri, jaŋgo yaga ka ye wamawelewe mbe kapege pye. Ki ma pye wa senwee wi yinne li na wigi pye, ɛɛn fɔ, wi wire ti fanɔga kɪ kologo mbege pye.»

⁴² A wì si kari naa shyen wogo ki na, ma Yenɔlele li yenri ma yo fɔ: «Na To, na kaa pye ki jɔlɔgɔ wɔjenne li se ya le na tanla fɔ mbe wɔ wa li ni, ma ti ma nandanwa kala lo mbe pye!»

⁴³ A wì si sɔngɔɔ ma pan naa le wi fɔɔgɔfenne pe tanla, mɛɛ pan ma pe ta paa wɔnlɔ; katugu wɔnlɔwɔ pila pe yigi fɔ ma saa toro. ⁴⁴ A Zhezu wì si nuru naa ma yiri le pe tanla taanri wogo ki na, ma kari wa yege, mɛɛ Yenɔlele li yenri ma senre nunɔba ti yo. ⁴⁵ Ko punɔgo na, a wì si sɔngɔɔ ma pan wi fɔɔgɔfenne pe kɔɔgɔ, mɛɛ pe pye fɔ: «Yaa wɔnlɔ bere na wogo wi le? Ye wele, wagati wì gbɔn pe yaa Lere wi Pinambyɔ wi le kapere pyefenne pe kɛɛ. ⁴⁶ Ye yiri we kari! Ye wele, lere ɔa wila na nii kɛɛ, wi ɔa wila paan!»

Pàa Zhezu wi yigi

(Maki 14.43-50; Luki 22.47-53; Zhan 18.3-12)

⁴⁷ Ma Zhezu wi ta wila pye na para bere, Zhudasi ɔa wila pye

fɔɔgɔfenne pe kɛ ma yiri shyen wa, a wì si gbɔn le. Janwa gbɔlɔ la pinle wi ni ma pan tokobiye naa kanɔgire ni. Saraga wɔfenne teele poro naa Zhufuye tara lelele pe ni, poro pàa pe tun. ⁴⁸ Zhudasi ɔa wila pye na Zhezu wi nii kɛɛ, wila kacɛn ɔa wi mbaa ka sa pye wi naga janwa wi na, ma yo fɔ: «Naa ɔa mi yaa ka sa magala wi ni mboo shari, wo wi yaa pye ɔa yaa jaa we. Yoo yigi.» ⁴⁹ Naa Zhudasi wila ka saa gbɔn, a wì si fulo Zhezu wi tanla teere, ma suu pye fɔ: «We Nagafɔ, mila ma shari.»

A wì si magala Zhezu wi ni. ⁵⁰ A Zhezu wì suu pye fɔ: «Na wɔnlɔ, ɔga mà pan mbe pye, ki pye fyaw!»

Kona, a sanmbala pè si fulo Zhezu wi tanla maa yigi. ⁵¹ Leele mbele pàa pye Zhezu wi ni, a nunɔba suu tokobi wi kɔw, mɛɛ saraga wɔfenne to wi tunmbyee wi gbɔn wi ni, maa nunɔbolo li laga. ⁵² A Zhezu wì suu pye fɔ: «Ma tokobi wi le wa wi wofogo ki ni, katugu mbele fuun pe maa tokobi lee na wiin, tokobi wi yaa ka poro gbo†. ⁵³ Ma sigi jen mbe jen mbe yo fɔ mbe ya mbanla to wi yeri wilan saga, le ki yɔngɔlɔ nunɔba ke ni, pa wi yaa mɛɛgeye* sorodasheelee ɔgbelege kɛ ma yiri shyen torogo na kan? ⁵⁴ ɛɛn fɔ, na ko ka pye ma, Yenɔlele senre sewe wi senre ti yaa ti yee yɔn fili mele?

†26.52: Zhene 9.6; ɛki 21.12; Naga 13.10.

Ti yen naga yuun ma yo ki wogo nga ki daga mbe pye ma[†].»

⁵⁵ Ko punḡo na, a Zhezu wì si janwa wi pye fɔ: «Yè pan na kɔrɔḡo tokobiye naa kanḡgire ni, mbe pan mbanla yigi ndeɛ beḡḡanri pyefɔ wi mi ke? Pilige pyew mila pye na cɛɛn wa sherigo gbɔḡo* ki ni na leele pe nari Yenḡele senre ti ni, ye sila silan yigi. ⁵⁶ Eɛn fɔ, ko kagala ḡgele koro pye, janḡo Yenḡele yɔn senre yofenne* pe senre nda ti wa Yenḡele senre sewe wi ni, ti ta tiri yee yɔn fili.»

Kona, a wi fɔrḡɔfenne pe ni fuun pè suu yaga le mɛɛ fe.

**Pàa kari Zhezu wi ni
wa kiti kɔnfenne ḡḡbelege
ki yege sɔḡwɔ**

(Maki 14.53-65; Luki 22.54-55,63-71;
Zhan 18.13-14,19-24)

⁵⁷ Mbele pàa Zhezu wi yigi, a pè si kari wi ni wa Kayifu yeri, saraga wɔfenne to we. Lasiri sewe jenfenne* poro naa tara ti leleele* pe ni, pàa pe yee gbogolo wa ki laga ki na. ⁵⁸ A Pyeri wì si taga Zhezu wi na, ma lali wi ni, ma kari fɔ wa saraga wɔfenne to wi laga ki ni. A wì si ye wa laga nawa ma saa cen wa laga welefenne pe tanla, mbe ta mbege kala li kɔwɔ pi yan.

⁵⁹ Saraga wɔfenne teele poro naa kiti kɔnfenne ḡḡbelege* ki ni, pàa pye na yagbogowo senre jaa Zhezu

wi na mbe ta mboo gbo. ⁶⁰ Eɛn fɔ, pe sila ta ta. Ali maga ta yagbogolo serɛfenne legere la pan ma pe yagbogolo serɛya yo wi na o. Ko punḡo na, a leele shyen[†] pèle si yiri ma sho fɔ: ⁶¹ «Ki naḡa ḡa wila ki yo ma yo wi mbe ya mbe Yenḡele li sherigo gbɔḡo[†] ki jan mbege kan naa fɔnḡḡo wi piliye taanri.»

⁶² A saraga wɔfenne to wì si yiri, mɛɛ Zhezu wi pye fɔ: «Ma woro na senre ta taa na yuun? Serɛya ḡa ki leele mbele paa yuun na waa ma na, ma yo mele wo na?»

⁶³ Eɛn fɔ, Zhezu wi sila para. Kona, a saraga wɔfenne to wì sho fɔ: «Mila ma yewe Yenḡele na yinwege wolo li mege ki na, maga yo we kan, na kaa pye mboro ma yen Kirisi*, Yenḡele li Pinambyɔ we.»

⁶⁴ A Zhezu wì suu pye fɔ: «Koyi ḡḡa mà yo we. Eɛn fɔ, mila ki yuun ye kan, mbege le nala wo na, ye yaa ka *Lere wi Pinambyɔ wi yan wì cen wa Yenḡele na li yen Yafɔ li kalige keɛ ki na, mboo yan fun wila paan wa naayeri kambaara ti na*[†].»

⁶⁵ Kona, a saraga wɔfenne to wì suu yaripɔrɔ ti walagi nanḡbanwa pi na, ma sho fɔ: «Wì Yenḡele li mege ki jɔḡo! We woro na serɛfɔ jaa naa. Wì Yenḡele li mege ki jɔḡo, ye ni fuun ye nunḡbolo yen ki senre ti na. ⁶⁶ Yinḡi yaa jate wi ni?»

A pè sho fɔ: «Wi daga mbe ku win.»

[†]26.54: Yuuro 22; Eza 53; Luki 24.44.

[†]26.60: Dete 19.15.

[†]26.61: Zhan 2.19.

[†]26.64: Dani 7.13; Naga 1.7.

⁶⁷ Kona, a pe nɛɛ cɛnɛ waa wa wi yeɛɛ sɔgɔwɔ, nɛɛ wi gbɔɔn kenɔngɔlo ni. A pele nɛɛ wi feele, ⁶⁸ nɛɛ yuun fɔ: «Kirisì, Yenɔjele li yɔn sɛnɛ ti yo! Lere ɔa wɔɔn gbɔɔn wi naga we na!»

Pyeri wìla je Zhezu wi na

(Maki 14.66-72; Luki 22.56-62;

Zhan 18.15-18,25-27)

⁶⁹ Pyeri wìla pye ma cɛn wa funwa, wa laga nawa. A saraga wɔfenne to wi tunmbyee jele wà si fulo wì tanla, ma suu pye fɔ: «Mboro fun màa pye ki Galile tara fenne Zhezu ɔa wi ni.»

⁷⁰ Ɛɛn fɔ, a wì si je Zhezu wi na leele pe ni fuun pe yeɛɛ na, ma sho fɔ: «Sɛnɛ nda maa yuun, mi siri jɛn!»

⁷¹ Ko pɔngɔ na, a Pyeri wì si yiri le, mɛɛ kari wa laga ki jasa yeyɔngɔ ki na. A tunmbyee jele wà si nuru naa maa yan, mɛɛ leele mbele pàa pye le pe pye fɔ: «Ki naɔa ɔa yeɛn, wìla pye Nazareti ca fenne Zhezu wi ni.»

⁷² A Pyeri wì si nuru naa maa je, mɛɛ wugu ma yo fɔ: «Ki naɔa ɔa, mi suu jɛn.»

⁷³ Ko pɔngɔ na naa jɛnri, leele mbele pàa pye wa, a poro si fulo Pyeri wì tanla ma suu pye fɔ: «Kaselege yi, ki leele mbele wo wawi mboro; katugu ma senpaara tɔɔn yirisaga ki naga we na.»

⁷⁴ Ɛɛn fɔ, a Pyeri wi nɛɛ yuun fɔ: «Na kaa pye mì finle, Yenɔjele lilan le jɔlɔgɔ! Mì wugu, ki naɔa ɔa, mi suu jɛn!»

Le ki yɔngɔlɔ nɔngba ke ni, a ɔgɔpɔlɔ wà si gbele. ⁷⁵ A Pyeri wì si nawa to sɛnɛ nda Zhezu wìla yo maa kan ti na, fɔ: «Sanni ɔgɔpɔlɔ wi sa gbele, ma yaa na je mbe sa ta jesaga taanri, mbe yo ma silan jɛn.» A wì si yiri, mɛɛ gbele fɔ jɛngɛ.

Pàa saa Zhezu wi le Pilati wi keɛ

(Maki 15.1; Luki 23.1-2; Zhan 18.28-32)

27 ¹ Ki goto yirifaga ki na, a saraga wɔfenne teele* poro naa Zhufuye* lelele* pe ni fuun, pè si pe yɔn ki wa nɔngba mbe Zhezu wi gbo. ² A pè suu pɔ ma kari ma saa wi le gbɔforoneri Pilati* wi keɛ.

Zhudasi wi kunwɔ sɛnɛ re

(Kapye 1.18-19)

³ Zhudasi ɔa wìla Zhezu wi le keɛ, naa wìla kaa ki yan pè yere ki yerewe ma yo pe Zhezu wi gbo, a kì si ye wi go na. A wì sigi warifuwe pɔɔ nafa ma yiri ke wi le, ma saa wi sɔngɔɔ saraga wɔfenne teele poro naa Zhufuye lelele pe na. ⁴ A wì si pe pye fɔ: «Mì kapege pye, ma kapege fu fɔ kan wi ku!»

Ɛɛn fɔ, a pè suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Woro yingì kala yeɛn koni? Mboro kala li lo!»

⁵ A Zhudasi wì sigi penjara ti wa wa sherigo gbɔgɔ* ki ni, mɛɛ yiri ma saa wi yeɛ to.

⁶ A saraga wɔfenne teele pè si penjara ti wulo, ma sho fɔ: «Mbe yala we lasiri* wi ni, kii daga ki penjara nda ti ye wa sherigo gbɔgɔ penjara kesu wi ni, katugu legbogo sara wi.»

⁷ A pè si yo ma fili ki na, mɛɛ saa cɔɔ fanrifɔ wi kɛrɛ ti lɔ ki penjara ti ni mari pye nambanmbala gboolo lesaga. ⁸ Ki kala na, ali ma pan ma gbɔn nala, ki kɛrɛ laga pe maa ki yinri: «Kasanwa kɛrɛ.» ⁹ Kona, a Yenɲele yɔn sɛnrɛ yofɔ* Zheremi wi sɛnrɛ tì si ti yɛɛ yɔn fili, fɔ: «A pè si warifuwe pyɔ nafa ma yiri kɛ wi lɛ. Ko penjara tori Izirayeli* tara woolo pàa yo ma fili ki na mbe kan wi sɔnɲɔ. ¹⁰ A pè siri tɛgɛ ma cɔɔ fanrifɔ wi kɛrɛ ti lɔ, paa yɛgɛ nɲa na we Fɔ* wila ki yo na kan wɛ†.»

Pilati wila Zhezu wi yewe

(Maki 15.2-5; Luki 23.3-5; Zhan 18.33-38)

¹¹ Kona, a pè si saa Zhezu wi yerege le gbɔforonɛri Pilati wi tanla. A wo suu yewe ma yo fɔ: «Mboro ma yɛn Zhufuye pe wunlunaɲa we le?»

A Zhezu wì suu pye fɔ: «Koyi nɲa mà yo we.»

¹² Ko pɔnɲɔ na, naa saraga wɔfɛnnɛ teele poro naa Zhufuye lelele pe ni, pàa kaa baga wi na ma yo wì kapere pye, sɛnrɛ pyɔ wi sila wo yo. ¹³ A Pilati wì sho fɔ: «Pè baga ma na ma yo mà kapere nda fuun pye, ma woro nari nuru wi le?»

¹⁴ Ɛɛn fɔ, Zhezu wi sila sɛnpyɔ wo yo wi ni kala la kpɛ na, a kì si gbɔforonɛri wi pari fɔ jɛnɲɛ.

Pàa yo pe Zhezu wi gbo

(Maki 15.6-15; Luki 23.13-25; Zhan 18.39--19.16)

¹⁵ Kila pye yɛle pyew Paki* fɛti wiga gbɔn, gbɔforonɛri wi kataraga layi mbe kasopiile nɔnɲba wa, nɲa janwa wi kaa jaa we. ¹⁶ Ki wagati wi ni, a kì si yala kasopyɔ wà la pye wa, wi mɛgɛ kila yiri fɔ jɛnɲɛ. Pàa pye naa yinri Zhezu Barabasi. ¹⁷ A Pilati wì si janwa nɲa wila pye ma gbogolo le wi yewe ma yo fɔ: «Pe ni, wiwiin yaa jaa mbe wa wila kee? Zhezu Barabasi we lee Zhezu nɲa pe yinri Kirisi* wo?»

¹⁸ Katugu wila ki jɛn ma yo yɛnjara to tila ti pàa saa Zhezu wi le wi kɛɛ.

¹⁹ Ma Pilati wi ta wila pye ma cɛn wa wi kiti kɔnsaga, a wi jɔ wì sigi tunɲɔ nɲa ki tun wa wi yeri, ma yo fɔ: «Ki nɲa kapege fu fɔ nɲa yɛɛn, maga ka tipege pye wi na, katugu nala yɛmbine na li ni, mì wɔɔnrɔ pere wɔnɔ wi kala na.»

²⁰ A saraga wɔfɛnnɛ teele poro naa lelele pe ni, pe nɛɛ janwa wi sunnu ma yo paa Barabasi wo lagajaa poo wa, pe Zhezu wo gbo.

²¹ A gbɔforonɛri wì si sɛnrɛ ti le naa, mɛɛ pe yewe ma yo fɔ: «Pe shyen pe ni, wiwiin yaa jaa mbe wa wila kee?» A pè sho fɔ: «Barabasi.» ²² A Pilati wì si pe pye fɔ: «Yingɲi yaa jaa mbe pye Zhezu nɲa pe yinri Kirisi wo na?»

A pe ni fuun pè sho fɔ: «Wi kan tiparaga* na!» ²³ A Pilati wì si pe

†27.9-10: Zaka 11.12-13.

yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi kapege wi pye?»

Èen fɔ, a pe nɛɛ jɔrɔgi pe fanŋga ki ni fuun ki na, na yuun fɔ: «Wi kan tiparaga na!»

²⁴ Naa Pilati wila kaa ki yan wi se ya kala la pye, tinmɛ pi nɛɛ gbogo na seregi, a wì si tɔnmɔ le maa keyen yi jogo le janwa wi yege na, ma sho fɔ: «Na ni woro ki naŋa ŋa wi gbowo pi ni! Yoro kala li!»

²⁵ A janwa wi ni fuun wì sho fɔ: «Wi kasanwa pi fɔgɔ ki to woro naa we piile we na!»

²⁶ Kona, a Pilati wì si Barabasi wo wa, mɛɛ Zhezu wi kan, a pɔ̀o gbɔn sapige ni, mɛɛ wi le pe kɛɛ pe saa kan tiparaga na.

Sorodasheelee pàa pye na tege Zhezu wi na

(Maki 15.16-20; Zhan 19.2-3)

²⁷ A gboforoneri Pilati wi sorodasheelee pè si kari Zhezu wi ni wa Pilati wi yuŋgbɔgɔ ki ni. A sorodasheelee sanmbala pè si saa pe yeɛ gbogolo wa wi tanla. ²⁸ A pè suu yaripɔ̀rɔ ti wɔ wi na, ma derigbɔgɔ yenge le wi kan. ²⁹ A pè si wuuro njala tin ma li kan wi kan, mɛɛ kanŋgala le wa wi kalige kɛɛ ki ni. A pe nɛɛ kanŋguuro kanni wi jegele nɛɛ tege wi na na yuun fɔ: «Waa ma shari Zhufuye wunlunaŋa.»

³⁰ Pàa pye na cɛnre waa wi na, mɛɛ kanŋgala li sho wi yeri, nɛɛ wi gbɔn wa wi go ki na. ³¹ Naa pàa kaa tege wi na ma saa kɔ, a pè si

derigbɔgɔ yenge ki wɔ wi na, ma suu yaripɔ̀rɔ jate ti le mari le wi kan, mɛɛ kari wi ni saa kan tiparaga na.

Pàa Zhezu wi kan tiparaga na

(Maki 15.21-32; Luki

23.26-43; Zhan 19.17-27)

³² Naa pàa kaa na yinrigi wa ca, a pè si fili Sireni ca fenne naŋa wa ni. Pàa pye naa yinri Simɔ. A pè suu yigi fanŋga ma yo wi Zhezu wi tiparaga ki tugo wi kari ki ni. ³³ Ko punŋo na, a pè si saa gbɔn wa laga ŋga pàa pye na yinri Gɔligota. Ko kɔ̀rɔ wo yen fɔ: «Yuŋgɔrɔgɔ laga.» ³⁴ Wa ki laga ki na, a pè si tisoolo le duven wa ni, ma suu kan Zhezu wi yeri ma yo wuu wɔ. Naa wila kaa wi nene, wii yenle mboo wɔ.

³⁵ A pè suu kan wa tiparaga ki na, mɛɛ pete gbɔn wi yaripɔ̀rɔ ti na, mari yeɛle pe yeɛ na. ³⁶ A pè si cɛn le ki laga ki na nɛɛ wi wele. ³⁷ Kala na làa ti, a pè suu gbo, pàa li yɔnlɔgɔ wa wi go na ma yo fɔ: «Ŋa yeɛn wo wi yen Zhezu we, Zhufuye pe wunlunaŋa we.» ³⁸ Pàa beŋganri pyefenne shyen kan tipaara ta na fun le Zhezu wi tanla. Nuŋgba la pye wi kalige kɛɛ ki na, sanŋa wo la pye wi kameŋge kɛɛ ki na.

³⁹ Leele mbele pàa pye na toro le ki laga ki na, pàa pye na pe yinre ti yangara† na Zhezu wi tegele, ⁴⁰ na yuun fɔ: «Mboro ŋa mà yo ma yaa sherigo gbɔgɔ ki jan mbe fɔnŋgɔ kan ma piliye taanri, mboro jate, ma yeɛ sho ye! Na kaa pye mboro

†27.39: Yuuro 22.8.

ma yen Yenjele li Pinambyo, tigi wa tiparaga ki na!»

⁴¹ Saraga wofenne teele poro naa lasiri sewe jenfenne* pe ni, naa lelele pe ni, paa pye na tege Zhezu wi na ma fun. Paa pye naa piin fo: ⁴² «Wi pele sho, een fo, wi se si ya mboo yee sho! Wi yen Izirayeli tara ti wunlunana, een, wi tigi wa tiparaga ki na yingoo ye! Pa we yaa taga wi na. ⁴³ *Wuuu jigi wi taga Yenjele li na ma yo wo wi yen li Pinambyo we. Na kaa pye wi yen ma Yenjele li ndanla, luu sho yingoo ye!*†!»

⁴⁴ Benjanri pyefenne mbele paa kan tipaara ta na le wi tanla, paa pye naa tegele ma fun.

Zhezu wi kunwo we

(Maki 15.33-41; Luki 23.44-49; Zhan 19.28-30)

⁴⁵ Ki yonlofugo ki na, a wawo pi si ye tara ti lagapyew ki ni fo ma saa gbɔn yonloparaga ki na. ⁴⁶ La kee yonloparaga ki yeri, a Zhezu wi si gbele ngbanga, ma yo fo: «*Eli, Eli, lama sabakitani?*» Ko koroo wo yen fo: «*Na Yenjele, na Yenjele, yingoo na, a ma si je na na?*»†?

⁴⁷ Mbele paa pye ma yere le, pele laga senre ti logo wi yeri, ma sho fo: «Wila Eli* yinri!»

⁴⁸ Pe ni, a nungba si fe ma saa ngbala le, maa le duven tangara† ta

ni, maa migi kanngala na, mee saa wi kan wi yeri ma yo wuu shonri. ⁴⁹ Een fo, a sanmbala poro sho fo: «Yere, waa wi wele, na kaa pye Eli* yaa pan mboo sho!»

⁵⁰ A Zhezu wi si gbele naa ngbanga mee ku.

⁵¹ Ki wagati nungba wi ni, paraga nga paa po ma sherigo gbogoo ki nawa pi kon shyen, a ki si wali wa ki nandogomoo, maga le wa naayeri ma saa kan fo wa tara. A tara ti si yeege, a waara ti jeenri. ⁵² A fanra ti yonroo ti yengele. Yenjele li woolo mbele paa ku faa, a pe legere yen ma yiri wa kunwo pi ni. ⁵³ A pe si yiri wa fanra ti ni. Naa Zhezu wila kaa yen ma yiri wa kunwo pi ni, a pe si ye wa Zheruzalemu ca kpoyi* ki ni. Lelelere la pe yan.

⁵⁴ Orumu tara sorodasheelee tojee wo naa sorodasheelee mbele paa pye na Zhezu wi wele, naa paa kaa tara yeege pi yan, naa nga kila pye ki ni, a pe si fyee ma sho fo: «Kaselege ko na, Yenjele li Pinambyo wo lawi nga yeen!» ⁵⁵ Jeele legere la pye ma yere wa lege naga kagala ke wele. Paa taga Zhezu wi na ma yiri wa Galile tara, naa kala li yongoo naa kaan. ⁵⁶ Mari nga wi yiri wa Magidala ca, wila pye ki jeele pe ni, naa Zhaki naa Zhozufu pe no Mari wi ni, konaa Zebede pinambiile pe no wi ni.

†27.43: Yuuro 22.9.

†27.46: Yuuro 22.2.

†27.48: Yuuro 69.22; Zhan 19.29.

Pàa Zhezu gboo wi le

(Maki 15.42-47; Luki
23.50-56; Zhan 19.38-42)

⁵⁷Naa yɔnɔ kila kaa na koo, a naja penjagbɔrɔ fɔ wà si yiri wa Arimate ca ma pan. Pàa pye naa yinri Zhozefu. Wo fun wila pye Zhezu wi fɔrɔgɔfɔ* wa. ⁵⁸A wì si kari ma saa Pilati wi yan, mɛɛ wi yenri Zhezu gboo wi ni. Kì kaa pye ma, a Pilati wì si konɔ kan ma yo pe gboo wi kan Zhozefu wi yeri. ⁵⁹A Zhozefu wì si saa gboo wi le, mɛɛ wi fo len jese parifige fɔnɔgɔ ni ⁶⁰mɛɛ saa wi le wa wi yɛera fanga ki ni. Wila ki kɔn walaga na. A wì si sinndelingbɔgɔ ka konɔ ma saa fanga ki yɔn tɔn ki ni, mɛɛ kari. ⁶¹Mari ɲa wila yiri wa Magidala wo naa Mari sanɲa wi ni, pàa pye ma cɛn le fanga ki tanla fun.

Pàa konɔ kan sorodasheepe pe yeri ma yo paa fanga ki go singi

⁶²Ki goto, ko pilige ko kila pye cɛnpilige* ki yɛtɛgɛwe we. A saraga wɔfenne teele poro naa Fariziye* pe ni, pè si kari ja wa Pilati wi yeri, ⁶³ma saa yo fɔ: «We to, wè nawa to ki na, fɔ ki yagboyoo ɲa, sanga ɲa ni wi yen yinwege na, wila ki yo ma yo na wiga ka ku, ki pilige taanri wogo, pa wi yaa yen mbe yiri wa kunwɔ pi ni. ⁶⁴Ki kala na, konɔ kan paa fanga ki go singi sa gbɔn pilige taanri wogo ki na, jango wi fɔrɔgɔfenne* paga ka pan mbe gboo wi yu, mbe leele pe pye mbe yo wi yen ma yiri wa kunwɔ pi ni. Pa

kona ko yagbolo punɔgɔ wolo na lo yaa wɛ konɔgbanna lo na pew.»

⁶⁵A Pilati wì si pe pye fɔ: «Sorodasheepe pele mbele, pe saa fanga ki go singi! Ye kari ye saa fanga ki go singi jɛnɔgɛ, paa yege ɲga na ye mbe ya we!»

⁶⁶Kona, a pè si kari, mɛɛ saa fanga ki gbegele maga tɔn, ma tɛgere tɛge sinndelege ki na, mɛɛ sorodasheepe pe wa le paa ki go singi.

ZHEZU WI YENME MA YIRI WA KUNWɔ PI NI

28.1-20

Zhezu wila yen ma yiri wa kunwɔ pi ni

(Maki 16.1-10; Luki
24.1-12; Zhan 20.1-10)

28¹Naa cɛnpilige* kila kaa toro, ki leti yirifaga ki na, Mari ɲa wila yiri wa Magidala wo naa Mari sanɲa wi ni, pè si kari sa fanga ki wele. ²Le ki yɔnɔlɔ nungba ke ni, a tara tì si yege ɲgbanga. A we Fɔ* wi merege* wà si yiri wa yenɲele na, mɛɛ pan ma sinndelingbɔgɔ ki konɔ maga laga wa fanga ki yɔn na, mɛɛ cɛn ki na. ³Wi yege cɛnwe pila pye na yiin paa yenɲele yengeleme yen. Wi yaripɔrɔ tila pye ma filige paa para yen. ⁴A sorodasheepe pè si fye jɛnɔgɛ, fɔ a paa seri ma kanɲga paa gboolo yen. ⁵A merege wì si senre ti le mɛɛ jeele pe pye fɔ: «Yaga kaa fye! Migi jen ma yo Zhezu ɲa pè kan

wa tiparaga* ki na, wo yaa lagajaa. ⁶Wi woro laga. Wi yen ma yiri wa kunwo pi ni, paa yege nga na wila ki yo we. Ye pan yoo sinngesaga ki wele! ⁷Ye kari fyaw ye saga yo wi fɔɔɔɔfenne* pe kan ye pe pye fɔ: «Wi yen ma yiri wa kunwo pi ni. Eɛn, wi yaa si keli mbe kari ye na wa Galile tara ti ni. Pa ye yaa ka saa yan wa.» Nda ti pye na yeri mbe yo ye kan, tori nda yeen we.»

⁸A ki jeele pe si fyeele ma yiri wa fanga ki tanla, ma yin wagati nunɔba wi ni fyere naa nayinme gbɔɔ ni, nɛɛ fee mbe saga senre ti yo Zhezu wi fɔɔɔɔfenne pe kan. ⁹Ma pe ta paa pye na kee, sannu jɛnri, a Zhezu wi si pan ma fili pe ni, mee pe shari ma yo fɔ: «Ye gba konɔ!»

A pe si fulo wi tanla maa kannguuro ti yigi, maa gbɔɔ. ¹⁰Kona, a Zhezu wi si pe pye fɔ: «Yaga kaa fyɛ! Ye kari ye saga yo sefenne pe kan, fɔ paa kee wa Galile tara. Pa pe yaa sanla yan wa.»

Sorodasheelee pe senyoro re

¹¹Ma jeele pe ta wa konɔ paa kee, sorodasheelee mbele paa pye na fanga ki go singi, a poro pele si ye wa ca, mee saa nga fuun kila pye ki yege yo ma saraga wafenne teele* pe kan. ¹²A saraga wafenne teele pe si pe yee gbogolo poro naa Zhufuye* lelele* pe ni, mee pe yon ki wa nunɔba, ma penjagbɔɔ kan

sorodasheelee pe yeri. ¹³Paa pe pye fɔ: «Yege yo, ye yo fɔ Zhezu wi fɔɔɔɔfenne pe pan maa gboo wi yu yembinɛ li ni, ma ye ta yaa wonlo! ¹⁴Na gboforoneri wi kaga logo, pa we yaa yo mboo ya, jango wiga ka ye le jɔlɔɔ.»

¹⁵A sorodasheelee pe sigi penjara ti le, mee kari ma saa na tanri na yala senre nda paa yo ma pe kan ti ni. Ki senre tila jaraga wa Zhufuye pe sɔɔɔɔ, fɔ ma pan ma gbɔn nala.

Zhezu wila wi yee naga wi fɔɔɔɔfenne pe na

(Maki 16.14-18; Luki 24.36-49;
Zhan 20.19-23; Kapye 1.6-8)

¹⁶A fɔɔɔɔfenne pe ke ma yiri nunɔba pe si kari wa Galile tara, wa yanwiga nga Zhezu wila naga pe na ki na. ¹⁷Naa paa ka saa wi yan, a pe suu gbɔɔ. Eɛn fɔ, pe ni, kila pye na pele kɔɔn shyen ndɛɛ wo ma. ¹⁸A Zhezu wi si fulo pe tanla, mee pe pye fɔ: «Yawa pi ni fuun pi kan na yeri wa yenjele na, konna laga tara ti na. ¹⁹Ki kala na, yaa kee ye saa tara woolo pe ni fuun pe piin na fɔɔɔɔfenne, yaa pe batize* To, naa Pinambyɔ, naa Yinnekpoyi pe mege na. ²⁰Kagala ngele fuun mi yo ma ye kan, yaa ke nari pe na paa tanri ke na. Ye sigi jɛn ye yo fɔ mi yen ye ni pilige pyew, fɔ sa dunruya wi kɔ.»